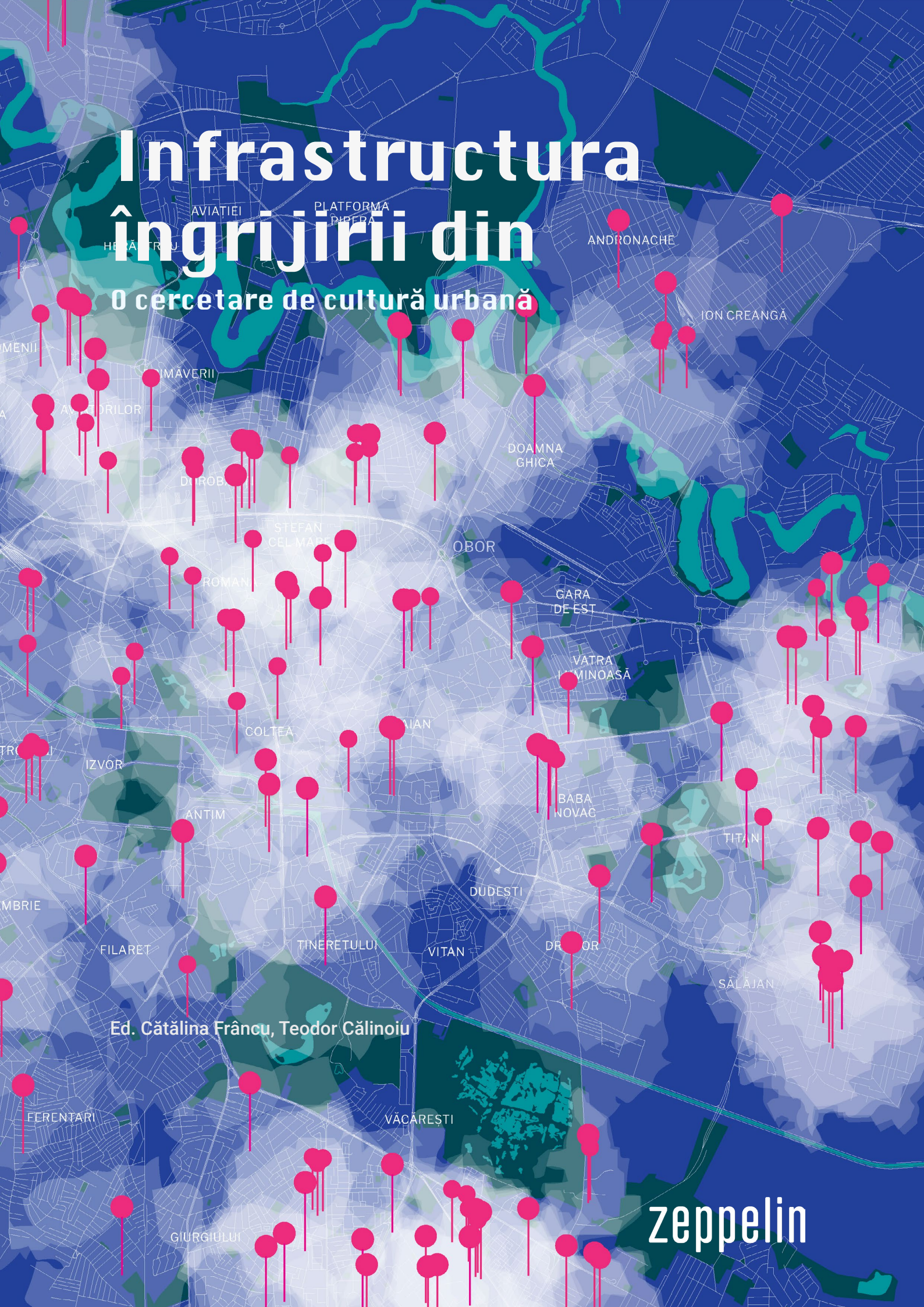

Infrastuctura îngrijirii din

0 cercetare de cultură urbană

Ed. Cătălina Frâncu, Teodor Călinoiu

zeppelin

PROIECT CO-FINANȚAT DE:

Proiectul nu reprezintă în mod necesar poziția
Administrației Fondului Cultural Național. AFCN
nu este responsabilă de conținutul proiectului
sau de modul în care rezultatele proiectului
pot fi folosite. Acestea sunt în întregime
responsabilitatea beneficiarului finanțării.

București, 2026

Cuprins

Infrastructura îngrijirii în București	10
Analiză preliminară a infrastructurii de îngrijire	16
Deplasarea ca act de supraviețuire	26
Bibliotecile de cartier. O altă infrastructură a îngrijirii?	56
Orașul din margine: Infrastructuri de solidaritate și politici ale îngrijirii în	78
Atena și București	78
Grija și dreptul la oraș: despre cum trebuie statul să susțină responsabilitatea de îngrijire timpurie a copiilor	92

Infrastructura îngrijirii în București

O cercetare de cultură urbană

Cătălina Frâncu, Teodor Călinoiu

Context. Motivație. Nevoie

O legendă resuscitată în perioada pandemiei spune că antropoloaga Margaret Mead, întrebată care ar fi primul semn al civilizației, ar fi spus: „Primul femur vindecat.”

Legenda spune că a continuat explicând că un femur fracturat era, acum 15 000 de ani, fatal. Imposibilitatea de a merge, de a face rost de hrană, adăpost și de a se feri de pericole ar fi condamnat individul la moarte sigură. Un femur vindecat indică, însă, că cineva și-a periclitat propria siguranță pentru a avea grijă de un altul. Deși nu există nicio dovadă care să indice că Mead ar fi spus, într-adevăr, așa ceva, comportamentele noastre de îngrijire fac povestea să nu fie deloc suspectă.

Recunoscând, și astfel, lăsând la o parte valențele coloniale ale „civilizației” observăm comportamente de îngrijire la toate grupurile umane, precum și la primate, lupi, elefanți și alte specii.

Putem spune, fără a ne expune contrazicerilor facile că îngrijirea face parte din natura vieții — fie ea umană sau nu. Din poziția noastră de arhitecți ne-am întrebat cum arată practicile de îngrijire într-o societate statală și instituționalizată cum este a noastră și care sunt urmele lor fizice în orașe (așezări umane), luând Bucureștiul drept studiu de caz.

În această etapă a studiului am cartografiat facilitățile primare care suplinesc/ușurează sarcina celor care au persoane în îngrijire — permanent sau temporar: creșe, centre de recuperare, centre de zi și permanente pentru persoane vârstnice, centre pentru persoane cu dizabilități, de zi și de noapte, centre maternale, adăposturi pentru victimele violenței domestice, spitale.

Ne-am dorit să avem o imagine globală asupra teritoriului și a distribuției funcțiunilor de îngrijire pentru ca mai apoi să putem analiza din mai multe puncte de vedere relația infrastructurii și a distribuției ei cu particularitățile demografice (venit, vârstă, gen, statut civil etc.) și cu cele teritoriale (vârsta cartierelor).

Rezultatul a fost Harta îngrijirii, o platformă online creată în urma dialogului cu DGASPC-uri și DGASMB-ul. Un complement al hărții este seria de interviuri „Infrastructura îngrijirii”, unde am discutat despre conceptul de îngrijire în arhitectură, proiectare urbană, administrație, politică și cercetare. Invitații au fost Eugen Pănescu și Daniela Calciu în calitate de arhitecți, urbanisti și coordonatori al Ghidului locuitorului, un instrument menit să-i orienteze pe cei care își caută o locuință; Ana Ciceală, candidată la primăria capitalei la

momentul înregistrării podcastului; Cosmina Simiean, directoare DGASMB; Adela Alexandru, activistă în cadrul FILIA și cercetătoare, autoare a cărții „Drumul nedreptății: gen și infrastructură”; Despina Bădescu, coordonatoare culturală și beneficiară a infrastructurii de îngrijire, și Cătălina Frâncu, redactoră a revistei Zeppelin și doctorandă în planificare urbană și științe sociale, intervievată de Teodor Călinoiu.

Atelierele Infrastructura îngrijirii

În timpul studiului ne-am dat seama că cercetările echipei noastre restrânse sunt mult prea restrânse pentru a ne putea răspunde la toate întrebările pe care le aveam. Am decis, deci, astfel, să lansăm un call deschis către studenți și cercetători pentru a ne uita împreună la politicile publice care formează infrastructura de îngrijire din orașe vecine sau mai puțin vecine nouă.

Am vrut, de asemenea, să începem o cercetare legată de aspectele calitative ale infrastructurii de îngrijire din București din punct de vedere al accesibilității.

Fiecare echipă participantă a avut una dintre funcțiunile pe care le-am identificat ca făcând parte din infrastructura de îngrijire, iar una dintre echipe a explorat teoretic includerea bibliotecilor într-o astfel de structură teoretică în virtutea tuturor funcțiilor informale pe care bibliotecile de cartier din București le îndeplinesc (din cercetarea Harta Bibliotecilor de Cartier, Alex Axinte și Alex Vârtej). Au analizat comparativ politicile publice autohtone și cele dintr-o țară la alegere cu privire la funcțiunea aleasă și apoi au analizat câteva dintre clădirile care îndeplinesc acea funcțiune în București din punct de vedere al accesibilității, urmărind direcțiile creionate de arhitecta Iris Popescu în cartea „Design incluziv”.

Teorie minimală

„Orașul îngrijirii” (caring city) este un concept relativ nou în sociologie și teoria urbană. Knierbein, Gabauer și Lebrun (2024) împart filonul conceptual din care este alcătuit în trei părți: etica grijii („critica ideilor hegemonice ale modernității în care societatea este concepută ca o asociație de indivizi independenți”), critica feministă a lui Marx („rolurile de gen în munca de îngrijire și munca reproductivă”) și relațiile de îngrijire („sociologia corpului”). Acest proiect se bazează puternic pe premisa că oamenii sunt, prin natura lor, înclinați să poarte de grijă, în sensul că au nevoie de îngrijire și, la rândul lor, o oferă. Mai mult, în orice instanță de aglomerare umană,

grija este una dintre pietrele de temelie – dacă nu chiar piatra de temelie – a coeziunii grupului. Bazându-se pe o definiție largă a grijii, „ca interesul proactiv al unei persoane față de bunăstarea alteia” (Conradson, 2003a, p. 451, pornind de la Silk, 2000, citat în Middleton și Samanani, 2020) și fundamentând abordarea teoretică pe trepidul de analiză al orașului îngrijirii propus de Knierbein, Gabauer și Lebrun (2024), acest proiect examinează două dimensiuni ale sale aplicate pe studiul de caz al Bucureștiului: infrastructura de îngrijire și mecanismele de adaptare (coping) ale locuitorilor în absența acesteia.

În primul rând, acest proiect operează cu o conceptualizare relativ strictă a infrastructurii de îngrijire: mai exact spitale, centre de recuperare, centre de zi și permanente pentru vârstnici, centre de zi pentru persoanele cu dizabilități, centre pentru victimele violenței domestice, centre de îngrijire de zi (creșe/ afterschool), centre maternale, centre pentru persoanele fără adăpost. Această limitare strictă ajută la izolarea, pe de o parte, a ceea ce ar putea fi mai ușor acceptat ca făcând parte din infrastructura de îngrijire, iar pe de altă parte, oferă un volum de lucru gestionabil pentru analiză. Locațiile pentru anumite funcțiuni, precum centrele de îngrijire de zi, ar putea părea să indice o distribuție geografică relativ echilibrată. Totuși, atunci când numărul de locuri disponibile este raportat la populație, rezultatul este insuficient.

Acest studiu preliminar arată că, după stabilirea stării, distribuției și capacității infrastructurii menționate mai sus, ar putea exista alte funcțiuni, mai puțin evidente, de analizat – cele folosite de locuitori pentru a compensa lipsurile. Neajunsurile infrastructurii de îngrijire existente în București nu sunt deloc puține, fie ele de ordin cantitativ sau calitativ (acolo unde aceasta există pentru a fi analizată), ceea ce conduce la întrebarea inevitabilă: „Cum se adaptează oamenii în absența îngrijirii asigurate de stat în oraș?”. Din cercetarea exploratorie desfășurată până în prezent, reies două funcțiuni folosite într-un mod foarte disproporționat: biblioteca și biserica. Prima, cu doar 29 de unități încă active, abia supraviețuiește pe fondul tăierilor bugetare și al bibliotecarilor îmbătrâniți care nu sunt înlocuiți. A doua, cu 202 biserici ortodoxe răspândite în tot orașul, prosperă.

Metodologie

În primul rând, scopul proiectului a fost de a cartă într-un singur document interactiv toată infrastructura de îngrijire din București. Pentru a identifica mai departe felul în care funcțiunile sunt dispuse, am suprapus harta cartierelor, unul dintre documentele de fundamentare ale viitorului Plan Urbanistic General. Deși nu este un document oficial administrativ, delimitarea zonelor ținând cont de problematicile comune este criteriul după care ne-am ghidat și noi în cercetarea noastră. Un alt instrument important care ne-a permis o speculație informată despre vârsta zonelor în care se află infrastructura de îngrijire este harta blocurilor lui [Teoalida](#). Astfel am putut trage concluzii despre o parte din caracterul zonelor deservite și al celor nedeservite.

Pentru a completa studiul comparativ al hărților, într-un proiect complementar am făcut interviuri cu oameni cu putere de decizie (Ana Ciceală), de planificare (Daniela Calciu și Eugen Pănescu), cercetători (Adela Alexandru), beneficiari (Despina Bădescu) sau persoane din administrație (Cosmina Simiean). La final, Teodor Călinoiu și Cătălina Frâncu au tras concluziile mini-seriei.

Câteva idei din podcastul Zeppelin despre infrastructura îngrijirii

Ana Ciceală: planificare pe termen lung, reprezentare politică, exemple de bună practică

Discuția cu Ana Ciceală ne-a construit o hartă a punctelor nevralgice din administrația Bucureștiului. În primul rând ne-am confirmat că infrastructura îngrijirii nu apare ca atare pe agenda publică. E greu să vorbești despre ceva ce nu există. Am explorat motivele pentru care s-ar putea să lipsească și am ajuns, inevitabil la reprezentare. Chiar dacă nu ne dorim să rămână așa, chiar dacă nu esențializăm îngrijirea, în România, actul îngrijirii cade cel mai des în responsabilitatea femeilor. Iar pentru a rezolva nevoile unui anumit grup este nevoie de reprezentare. Ciceală subliniază că în 2025 7% dintre primari sunt femei.

Dintre toate interviurile transpăre că cartierele planificate sunt printre cele mai prietenoase: Drumul Taberei și Titan din București, spre exemplu. Ana Ciceală subliniază că o privire din satelit asupra celor

două, comparativ cu cartierele noi de blocuri arată o densitate mare de verdețură și spațiu suficient între blocuri.

Daniela Calciu și Eugen Pănescu: urbanism, planificare pe termen lung, exemple de bună practică, [Ghidul locuitorului](#)

Daniela Calciu și Eugen Pănescu, la rândul lor, aduc în discuție avantajele planificării cartierelor pre-89.

Tot ei discută despre importanța urbanismului. Urbanismul, disciplină tânără în comparație cu arhitectura (există un consens asupra faptului că a apărut ca disciplină odată cu modificările haussmaniene ale țesutului parizian), presupune o serie de reguli de conviețuire care sunt și acum în continuă schimbare.

Cu privire la mașină, spune Daniela Calciu, acceptăm că este nevoie să trecem printr-o școală și să obținem un permis de conducere. Așa ar trebui să fie și cu urbanismul. Proprietatea privată e foarte importantă, însă, pentru buna conviețuire, avem nevoie să o folosim respectând regulile.

Unele dintre aceste reglementări privesc și infrastructura de îngrijire, de sănătate, cultură și alte dimensiuni mai puțin vizibile astăzi în planificare. Ele au rămas neabrogate, însă, deși în vigoare, nu sunt luate în calcul în procesul de autorizare a noilor ansambluri rezidențiale. După cum amintește Eugen Pănescu, acestea sunt ??? (Caută din film)

Se observă din harta îngrijirii că zonele nou dezvoltate sunt deficitare în infrastructură de îngrijire, fiind mai degrabă mono-funcționale: locuire. Cartierele noi pun presiune pe infrastructura publică existentă și așa insuficientă, fără să adreseze vreuna dintre probleme în proiectele lor. Este un fenomen general care se extinde și la alt tip de infrastructură, de la rutieră la canalizare, transport șamd.

Așadar dezvoltările private, nereglementate corespunzător, ajung să nu mai deservească nevoile viitorilor locuitori.

Eugen Pănescu și Daniela Calciu au coordonat „Ghidul locuitorului”, un instrument menit să-i îndrume pe cei care vor să-și cumpere o nouă locuință către una potrivită nevoilor lor. Pentru a construi instrumentul, au fost necesare

întâi o serie de

studii cu privire la căutările și așteptările celor care sunt acum în proces de a-și căuta locuința. De aici au rezultat mai multe lucruri interesante: printre cele mai căutate locuințe sunt cele care oferă senzația de intimitate – să nu te simți privit la tine în casă. Multe dintre blocurile din noile ansambluri sunt la aproape jumătate din distanța dintre blocurile din vechile cartiere planificate (14m vs. 28m). Mai mult, pe lângă dezavantajele venite din morfologia ansamblurilor, noile blocuri de locuințe se bazează pe infrastructura existentă: de străzi, canalizare etc., dar și socială, educațională și de îngrijire. Un ansamblu nou care nu construiește nici creșă, nici școli, nici centre pentru vârstnici, persoane cu dizabilități și alte funcțiuni necesare pentru o viață echilibrată, slăbește infrastructurile existente. De aici pornește discuția cu Daniela Calciu și Eugen Pănescu despre urbanism.

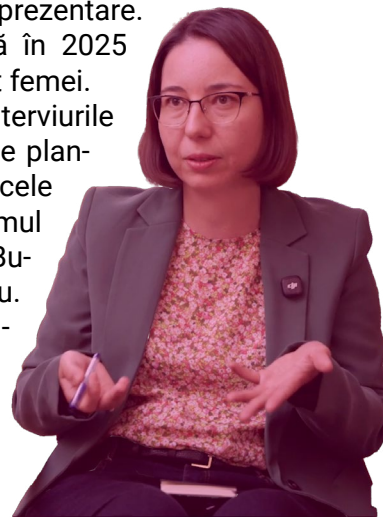
De multe ori, spune Eugen Pănescu, mi s-a întâmplat să mă întâlnesc cu dezvoltatori care spuneau că nu există reglementări pentru facilități urbane publice. M-am ambiționat atunci să le caut. Și le-am găsit. Am găsit norme neabrogate din perioada comunistă, unde scria clar la câți locuitori e nevoie de o școală, un centru cultural șamd.

Eficiența economică a noilor ansambluri stă mult în faptul că lasă la o parte aceste funcțiuni. Și nu se poate rezolva decât top-down, prin obligativitate. (...) mai e ceva, adulții nu sunt obișnuiți să facă sport, nu caută. Deși există obligativitatea ca școlile să își deschidă porțile în zilele libere pentru acces public la terenurile de sport, acest lucru nu se petrece. (Eugen Pănescu)

Urbanismul este înțeles ca – citez din diverse discuții pe care le-am avut – o restrângere a dreptului de proprietate privată. Totuși, cu toții știm și acceptăm fără să ne întrebăm că trebuie să facem școală de șoferi și să luăm permis auto înainte să putem să conducem mașina pe drumuri publice și asta nu e o restrângere a dreptului de proprietate, ci este o reglementare a felului în care folosim acel bun în proprietatea noastră. Urbanismul vine doar să dea niște reguli care negociază felul în care avem cu toții loc în oraș. (Daniela Calciu)

Și înainte proiectele se făceau pentru omul nou, pentru omul imbatibil, nu exista loc de vulnerabilitate, de aceea avem buni blocați la etajul patru din blocurile fără lift. (Daniela Calciu)

Adela Alexandru: Gen și infrastructură.

Drumul nedreptății

Cu Adela Alexandru am vorbit despre imensa disparitate dintre femei și bărbați în ceea ce privește muncile casnice. Adela a studiat ceea ce se studiază cel mai puțin, anume zona rurală.

Fiind organizatoare comunitară, Adela a avut acces la multe experiențe care altfel ar fi rămas necunoscute. A vorbit cu femeile din comunitățile unde a lucrat și a reușit să aducă la lumină o cercetare care face legătura între infrastructură și actul de a îngriji. Interviu cu Adela Alexandru a făcut parte dintr-o încercare de a ne da seama cum se formează legăturile și care sunt dimensiunile excluziunii.

În același mod în care istoric, civilizațiile care și-au dezvoltat infrastructură complexă care să răspundă cât mai multor nevoi, acestea au și fost printre cele mai bogate și mai dezvoltate, regiunile din aceeași țară care dispun de infrastructură eficientă sunt printre cele mai dezvoltate. Tot așa, mergând fractalic înspre grupuri din ce în ce mai mici, etniile aceleiași țări care dispun de infrastructură eficientă sunt la rândul lor mai bogate, iar grupurile care pot accesa infrastructură eficientă au, la rândul lor, acces la o calitate mai ridicată a vieții decât cei care nu au. Ce vrem să spunem prin aceasta este că deși există puncte comune în care avem nevoie mai mult sau mai puțin în aceeași măsură de infrastructură, există unele tipuri de infrastructură care servesc predominant unor anumite grupuri. Înainte să intrăm în detaliile diferențelor de gen, să ne imaginăm doar că infrastructura de spitale folosește cel mai mult celor cu boli cronice, pe când celor care se îmbolnăvesc sporadic sau niciodată, nu le servește aproape deloc. Acest fapt le face totuși să fie unul dintre cele mai importante puncte de dezvoltare rurală și urbană. În aceeași măsură, autostrăzile servesc în principal posesorilor auto.

În același fel, o rețea de creșe bine pusă la punct servește în principal celor care au copii, iar dintre aceștia, pentru că în România încă avem o distribuție inegală a muncilor domestice, femeile beneficiază cel mai mult. Când așa ceva lipsește, viețile femeilor sunt cele care au cel mai mult de suferit din cauza sacrificiilor profesionale și personale pe care acestea trebuie să le facă pentru a îndeplini nevoia de îngrijire a celor mici. O stradă neasfaltată ajunge să

impacteze profund felul în care femeile își distribuie timpul. În cuvintele Adelei:

Am ajuns în comunități și aflăm că, în ciuda sexismului pe care îl experimentau, femeile își doreau cel mai mult să aibă apă curată, asfalt și acces ușor la internet. Într-una dintre comunități, una dintre femei a venit spre mine cu un bidon în care era ceva portocaliu și mi-a spus: „Asta e apa noastră de la chiuvetă, asta bem. Ni se strică și mașinile de spălat.”

Despre asfalt s-a discutat cel mai mult în comunitățile roma, spune Adela:

„Ne luptăm zi de zi să ne ținem copii curați la școală, altfel răd de ei ‘****nui, ia uite ce murdar e’. Dar oricât te lupti să aduci apă să speli, atunci când merg pe uliță, pe drum, se umplu de noroi. Iar noi iar trebuie să spălăm.” Mi-a spus una dintre femeile cu care am vorbit. Până la a discuta cu ele sexismul și violența domestică e nevoie să acoperim nevoi pe care ele le văd a fi mult mai de bază. Și așa am învățat și eu că discriminarea are foarte multe fațete care nu se pot separa. Prin munca noastră comunitară am reușit să le îndrumăm în a-și cere singure drepturile.

De multe ori nici primăria nu știe ce să facă în unele cazuri. Atunci intervenim și de partea lor și îndrumăm cum știm. Am învățat o grămadă despre sistemul de alimentare cu apă ca să reușim să aducem apă curată în comunitate.

Discuția cu Adela Alexandru ne-a arătat cum un singur element disfuncțional impactează diferit fiecare individ în raport cu nevoia pe care o are în legătură cu acesta.

Cosmina Simiean: lipsa datelor, lupta pentru echitate

Discuția cu administrația ne-a ajutat să înțelegem pe de-o parte de unde ar putea veni haosul administrativ, iar pe de cealaltă, care ar putea să-i fie avantajele.

Cum am discutat înainte cu Ana Ciceală, am aflat că despărțirea Bucureștiului pe sectoare poate face mult mai mult rău decât bine.

Direcția Generală de Asistență Socială a Municipiului București (DGASMB) este dublată de DGASPC-uri (Direcții Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului pentru fiecare dintre cele șase sectoare). Harta îngrijirii ne arată că de multe ori sectorul este privit ca o felie de oraș în afara oricărui context, fără a se lua în considerare vecinii sau o perspectivă globală asupra sistemului urban, ceea ce face ca de multe ori funcțiuni similare să se afle mult prea aproape una de cealaltă,

dar în sectoare diferite sau mult prea depărtate în cadrul aceleiași sector.

Felul în care sunt colectate datele la INS nu ne-a ajutat să ne dăm seama care este caracterul granular al țesuturilor urbane în care se află sediile DGASMB și DGASPC. Datele sunt colectate pe sector și de multe ori se întâmplă ca un singur cartier perceput ca fiind omogen, cu o singură identitate, să se afle administrativ în două sectoare diferite.

De aici putem spune că avem nevoie de o colectare a datelor mai granulară.

Cosmina Simiean, directoarea DGASMB explică pe larg în episodul „Dialogul cu administrația” care sunt impedimentele construirii echilibrate.

În centrul Bucureștiului primăria nu mai are destule terenuri încât să poată construi. Mai mult, funcțiunile de tip grădiniță și creșă cer o anumită distanțare de la stradă, ceea ce presupune mult teren liber de construcții. Niciuna dintre dezvoltările noi nu construiește nici școli, centre sociale sau centre pentru vârstnici. Asta înseamnă că centrele pentru vârstnici sunt cel mai des construite în afara orașului. Așa se rupe relația cu familia. Dacă vârstnicul meu e tocmai în Tâncăbești am să mă duc în weekend. Apoi am să amân, ca să petrec timp cu familia mea, și ajung să-l văd din ce în ce mai rar. Dacă ar fi fost în oraș, aproape, l-aș fi putut vedea când ieșeam de la muncă, mult mai simplu. Distanțele, spațiul, ambele au mult de-a face cu felul în care ne construim relațiile.

Amplasarea serviciilor sociale în afara sau la periferia orașului are mult de-a face, spune Cosmina Simiean, cu prejudecățile oamenilor. Cantina de lângă Cișmigiu, un centru unde oamenii fără adăpost puteau veni pentru o masă caldă și un duș a fost închisă după construirea unui boutique hotel, în urma plângerilor și reclamațiilor cu privire la aspectul celor care frecventau cantina.

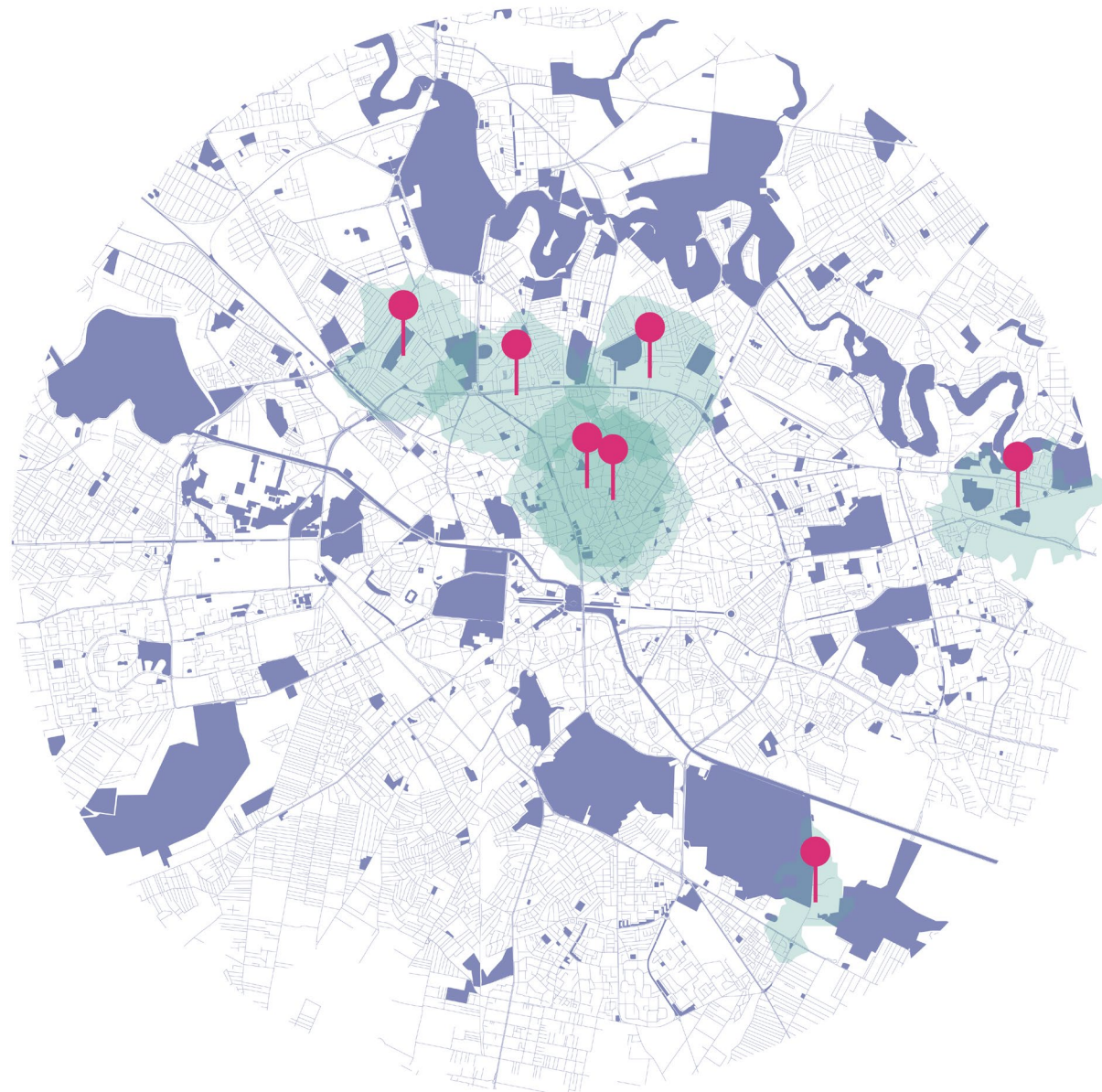
Despina Bădescu: Viața între recuperare și cultură

Despina Bădescu a lucrat la OAR, în departamentul de gestiune a timbrului arhitecturii.

Din 4 iunie 2023, Despina i s-a schimbat viața fundamental. După această dată avea să petreacă mult timp în spital pentru recuperare, după care să se mute la Sinaia, împreună cu mama ei, pentru a putea petrece restul timpului de recuperare însoțită. Înainte de 2023, Despina mergea la concerte, expoziții, grătare, petreceri, avea grijă de fiica ei și gestiona sesiunile de concurs pentru finanțarea proiectelor culturale din timbrul arhitecturii. Nevoia de recuperare și asistență nu i-a permis să rămână în București. La Sinaia, pentru că acolo a crescut, este mult mai în siguranță, ne spune, pentru că acum se deplasează mult mai greu. Traficul mai blând și transportul în comun îi permit să parcurgă distanțele aproape independent. Ce-ar opri-o acum să se mute înapoi este dificultatea de a ajunge la un centru de recuperare unde să nu aibă nevoie de ajutor ca să acceadă, și nici să nu fie nevoie să fie adusă și dusă de cineva. Am întrebat-o pe Despina dacă ar fi de acord (în cazul în care ar exista) să petreacă o parte a zilei într-un centru de recuperare unde să facă, pe lângă kinetoterapie, și terapie ocupațională, să intre într-un program de consiliere etc. Ar însemna să meargă dimineața, aproape ca într-un program de muncă, la un centru de zi pentru persoane cu dizabilități unde să i se pună la dispoziție toate cele necesare pentru evoluția motorie și pentru ameliorarea simptomelor condiției ei. Ar însemna să nu mai depindă de prieteni, apropiați sau însoțitori contractați pentru a accesa îngrijirea de care are nevoie. Sperăm că această cercetare ne va aduce un pas mai aproape pentru construcția unui astfel de sistem.

Analiză preliminară a infrastructurii de îngrijire

Centre de recuperare, ©Ilinca Pop-Gălățianu

Centre de recuperare

Centrele de recuperare sunt distribuite neuniform, predominant în zona de centru-nord a Bucureștiului.

De multe ori aceste centre sunt parte din spitale sau policlinici. Centrele de recuperare, în 2026, pun la dispoziție fizioterapie și kinetoterapie, concentrat în mod particular pe afecțiunile ortopedice. Cele de inimă și neurologice sunt, de cele mai multe ori, dacă există, parte din serviciile puse la dispoziție de spitale.

Cercetarea noastră arată că centrele de îngrijire sunt șapte la număr și, concentrarea lor în centrul orașului, lasă nedeservite pe o rază de 15 minute de mers pe jos regiuni

largi, locuite predominant de populația vârstnică: Drumul Taberei, Militari, Titan și Berceni. Noile dezvoltări rămân și ele la rândul lor nedeservite de centre de recuperare gratuite, finanțate de stat.

Creșe și îngrijire timpurie

Sunt 52 de creșe și centre pentru îngrijirea timpurie. Dintre ele, șapte sunt în sudul Bucureștiului (șase în Berceni și una în Ferentari), șapte sunt în est, trei în nord-est (cartier Doamna Ghica)

În zonele Pajura, Dămăroaia, 1 Mai, Giulești, Crângești, Grivița, Domenii, sunt în total șase creșe. Dămăroaia-Petrom, Bucureștii noi, Chitila Triaj, Giulești-Sârbi, Străulești, Pădurea

Creșe și îngrijire timpurie, ©Ilinca Pop-Gălățianu

Băneasa și Jandarmeriei nu au nicio creșă. Una se află în sudul cartierului Băneasa, trei în Colentina-Tei (Obor, Iancului, Fundeni, Ion-Creangă Andronache nu au nicio creșă), Balta albă-Titan și Sălăjan-Trapezului împart cu cartierul Dristor șase creșe. Malaxa, Policolor, 23 August și Văcărești rămân nedeservite. La fel și Pipera, Aviației, Cartierul Francez, Floreasca și Primăverii-Dorobanți. Cartierele construite în perioada comunistă, Drumul Taberei și Militari au fiecare câte o singură creșă, la fel ca cartierul Ghencea. Politehnica, Pleveni/Gara de Nord și Cotroceni nu au nici ele creșe. Uranus, 13 Septembrie-Trafic Greu și Rahova au împreună trei creșe, care lasă zona de sud a Rahovei nedeservită. Cartierul Tineretului are o singură creșă, Unirii-Alba Iulia are două, iar în zona de centru est mai sunt două, în timp ce în zona de NV nu apare nicio creșă. Apărătorii Patriei, IMGB și Progresul nu au nici ele creșe.

Suprapunerea hărții creșelor peste harta

care arată orientativ vârsta blocurilor făcută de Teoalida indică un numitor comun pentru cartierele cu creșe: toate au blocuri din perioada 1963-1989. Există și două anomalii: în cartierele Militari și Drumul Taberei există doar câte o singură creșă. Totuși, zona veche fără blocuri a centrului orașului nu are creșe, precum niciuna dintre zonele construite după 1990.

Centre permanente pentru vârstnici

Cum apare și în discuția filmată cu directoarea DGASMB, Cosmina Simiean, problema pe care o întâmpină autoritățile în construcția de centre noi de recuperare este faptul că primăria nu mai deține terenuri în centrul Bucureștiului, iar cele care sunt, totuși, în aria sa administrativă sunt în zonele periferice. Centrele pentru vârstnici sunt în Străulești, două în Militari, unul în Carol, unul în zona

Centre permanente pentru vârstnici, ©Ilinca Pop-Gălățianu

Centre de zi pentru copii cu dizabilități, ©Ilinca Pop-Gălățianu

de Centru-Nord și unul în Sălăjan-Trapezului. Cum reiese din studiul ??? (Despre vârstnici), amplasarea acestor centre este decisivă pentru relația care rămâne sau nu între persoana internată și familie. Cu cât este mai departe, cu atât este mai greu pentru familie să-și rezerve timp pentru vizite. Cosmina Simiean spune că drumurile pe care oamenii trebuie să le parcurgă până la vizită sunt decisive, deoarece se ajunge, în societatea noastră în care oamenii sunt mereu aproape de burnout și timpul înseamnă bani la un calcul important, deși superficial: timpul liber, fiind scump, se petrece cu familia și în scop de recreere.

Centre de zi pentru adulți cu dizabilități

Importanța acestor centre poate fi mai puțin evidentă la început, însă, odată ce ne gândim la faptul că fiecare dintre aceste persoane, are, de cele mai multe ori, un îngrijitor permanent, imaginea începe să arate altfel. Această persoană care îngrijește este, de cele mai multe ori, o femeie. ??? Îngrijirea unei persoane cu dizabilități presupune pe de-o

parte, muncă fizică, pe de cealaltă, muncă emoțională. În majoritatea cazurilor, această muncă este neplătită sau plătită foarte precar (indemnizația de însoțitor este, în 2026, de 2.162,5 RON/lună brut). Centrele de zi pentru persoane cu dizabilități desfășoară, conform legii, printre altele, consiliere psihologică, terapie ocupațională, kinetoterapie etc., activități menite să contribuie la ameliorarea simptomelor. Timpul petrecut de pacienți aici degreveză însoțitoarea pentru a putea desfășura propriile activități lucrative, oferindu-i astfel acces la o viață independentă.

În București, ele sunt împărțite astfel: câte unul în Băneasa, Bucureștii Noi, Dămăroaia, 1 Mai, Domenii, Kiseleff, Tei, Militari, 13 Septembrie-Trafic Greu, Rahova, Dristor, Sălăjan-Trapezului, Apărătorii Patriei și câte două în Ion-Creangă-Andronache, Balta Albă-Titan și Berceni; 19 centre în total.

De această dată centrul capitalei este complet ocolit, fără niciun centru pentru adulți cu dizabilități. Multe cartiere periferice sunt și

ele în lipsă.

Centre de zi pentru copii cu dizabilități

Centrele de zi pentru copii cu dizabilități sunt câte unul în cartierele: Giulești, 1 Mai, Domenii, Ion Creangă-Andronache, Tei, Balta Albă-Titan, Sălăjan-Trapezului, Carol, Apărătorii Patriei, Ghencea, Drumul Taberei și Militari, cu două centre în Rahova.

Majoritatea dintre aceștia sunt accompa-

niați și îngrijiți de una dintre membrele familiei: mamă, bunică, soră, mătușă. Din podcastul „Infrastructura îngrijirii” aflăm că Uniunea Europeană are o directivă care prevede integrarea tuturor persoanelor cu dizabilități în comunitate. Acest lucru cere o infrastructură dedicată, la îndemână, care să reușească să facă fezabilă viața persoanelor cu dizabilități chiar și în lipsa unui membru al familiei care să-și dedice viața îngrijirii.

Centre de zi pentru adulți cu dizabilități, ©Ilinca Pop-Gălățianu

Centre de zi pentru adulți cu dizabilități

Reintegrarea persoanelor cu dizabilități în comunitate este una dintre prioritățile UE. În România, persoanele cu dizabilități ies din viața activă și rămân invizibile în spatele unor instituții opace. Centrele de recuperare împreună cu centrele de zi, dacă ar răspunde cu adevărat nevoilor cantitative și calitative ale acestora, ar fi vectorii de reintegrare socială care lipsesc. În responsabilitățile acestor cen-

tre intră terapia ocupațională și consilierea psihologică. Acestea sunt două activități care răspund nevoilor de integrare și evoluție psiho-motorie ale acestor persoane. Pentru a atinge independența, este nevoie de o distribuție echitabilă care să răspundă nevoilor indicate de demografie. Pentru o asemenea analiză, însă, ar fi nevoie de date dezagregate pe insule urbane sau o unitate urbană destul de mică pentru a putea trage concluzii despre cartiere/zone în nevoie.

Centre pentru persoanele fără adăpost, ©Ilinca Pop-Gălățianu

Centre pentru persoane fără adăpost

Persoanele fără adăpost sunt printre cele mai vulnerabile categorii. Din păcate, după cum am aflat din studiile conduse în cadrul atelierelor din acest proiect, acestea sunt exilate la marginea orașului. Una dintre anecdotele povestite în podcastul Zeppelin de Cosmina Simiean, directoarea DGASMB este despre o cantină comunitară desființată din zona parcului Cișmigiu după plângerile făcute de administrația noului hotel boutique din

zonă. Plângerile menționau aspectul considerat neplăcut al oamenilor care frecventau cantina.

Eforturile administrației publice în a combate fenomenul persoanelor fără adăpost se rezumă la acțiuni sporadice în special în sezonul rece.

Multe dintre persoanele care se află în această situație vulnerabilă au ajuns astfel din cauza evacuărilor forțate, a lipsei de sprijin instituțional în situații vulnerabile și din cauza creșterii chiriilor.

Centre de prim ajutor pentru victimele violenței domestice, ©Ilinca Pop-Gălățianu

Centre de prim ajutor pentru victimele violenței domestice

Violența domestică este, în România, printre cotele cele mai ridicate (în primele 10 țări din UE) Centrele de adăpost pentru victimele violenței domestice au adresă secretă pentru a le putea păstra în siguranță. Centrele de

prim ajutor ar trebui să fie primul contact al victimei cu sistemul care ar trebui să o apere. În București, ele sunt cinci la număr, distribuite câte unul în cartierele Rahova, Carol, Zona de Centru-Nord, Pantelimon și Policolor.

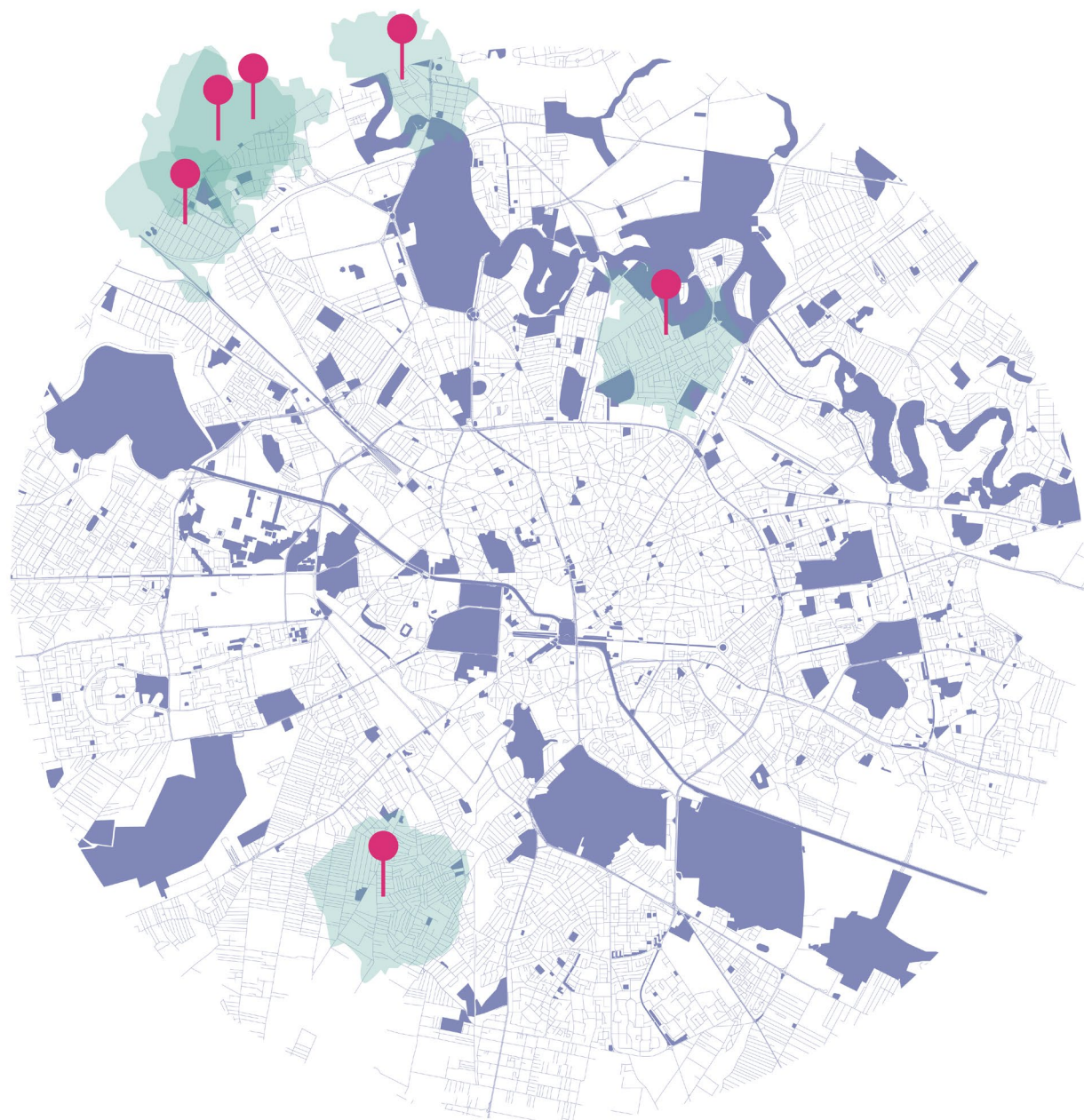
Centre de zi pentru vârstnici, ©Ilinca Pop-Gălățianu

Centre de zi pentru vârstnici

Aceste centre sunt printre cele mai importante pentru sănătatea mentală a vârstnicilor din capitală. Singurătatea îi atinge, după studiul făcut de Asociația Niciodată Singur, pe 3 din 5 vârstnici români, iar mulți dintre aceștia spun că poate trece și o lună fără să vorbească cu cineva. Centrele de zi pentru vârstnici sunt acele locuri unde seniorii pot merge pentru a socializa și pentru a participa

împreună în activități organizate.

Un centru se află în Bucureștii Noi, în Crângași, Drumul Taberei, Ghencea, două în Berceni, unul în Dristor, în Balta Albă-Titan, trei în zona Centru-Nord, unul în Primăverii, Kiseleff. În total sunt 13 centre de zi pentru vârstnici la o populație totală de 19,4% din 2,3 milioane de locuitori, adică 446 200 locuitori ai Bucureștilui peste 65 de ani.

Centre maternale, ©Ilinca Pop-Gălățianu

Centre maternale

Aici sunt primite mamele cu copii în stare de vulnerabilitate, pentru a se preveni despărțirea cuplului mamă-copil. Pe perioadă determinată în cazuri de violență domestică sau alt tip de vulnerabilitate, femeile însărcinate și mamele cu copii sunt îngrijite și îndru-

mate pentru a-și construi o situație stabilă.

În total în București sunt șapte astfel de centre: în Ferentari, Tei, Chitila, Băneasa, Străulești și două în Dămăroaia. Cele mai multe se află în cartiere cu blocuri construite după 1990, cel din Ferentari fiind

Spitalei, ©Ilinca Pop-Gălățianu

Spitale

În București, spitalele sunt dispuse central și aproape de periferia centrului. Unele studii arată că cea mai bună poziționare pentru un spital de urgență este pe ringul exterior al orașului, ceea ce permite evitarea traficului intens din interior. O lipsă importantă din in-

frastructura de sănătate o reprezintă lipsa de unități de primiri urgențe non-majore. Faptul cu urgențe minore ajung în aceeași unitate de primire ca infarcturile, spre exemplu, îngreunează procesul de a oferi îngrijire eficient.

Deplasarea ca act de supraviețuire

O cercetare exploratorie despre infrastructura de îngrijire pentru vârstnicii cu dizabilități locomotorii

Maria-Elena (Ina) Alecxă - asistentă-arhivist la Muzeul Abandonului, absolventă de sociologie, Universitatea din București

Andreea-Alexandra Voineag - urbanistă, Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”

Ioana Caravețeanu - absolventă a Universității Naționale de Arte din București, studentă la master în Design de interior și pentru spațiul public

Ioana Claudia Dima - urbanistă, Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”

1. Introducere:

România se confruntă cu o provocare demografică majoră: îmbătrânirea iminentă a generației „decreștelor”. Această schimbare necesită măsuri preventive urgente pentru a evita o criză a susținerii seniorilor, o problemă amplificată de presiunea pe sistemul de pensii și de birocrăția îngrijirii instituționale.

Bunăstarea vârstnicilor nu depinde doar de resurse financiare, ci și de mediul construit. Planificarea urbană trebuie să devină incluzivă, integrând spațiul public cu serviciile sociale pentru a le asigura seniorilor o viață activă, autonomă și demnă, eliminând barierele care le accentuează fragilitatea.

Pornind de la aceste premise, prezenta cercetare analizează starea infrastructurii de îngrijire pentru vârstnicii din București. Lucrarea include o analiză comparativă a politicilor de profil din România și Austria, urmată de un studiu de caz în cartierul bucureștean Titan. Aici, eficiența centrelor de îngrijire este evaluată prin prisma accesibilității lor pentru persoanele vârstnice cu deficiențe locomotorii. La început alegem să facem o comparație între Viena și București. Primul este printre puținele orașe în care aproape jumătate din populație ocupă locuințe sociale în proprietatea municipalității. În anul 2022, Viena a fost declarată cel mai locuibil oraș de către publicația The Economist în raportul „Global Liveability Index”, menținându-se pe această

poziție timp de trei ani (City of Vienna, 2025).

Pe tot parcursul textului, când ne referim la infrastructura de îngrijire dedicată vârstnicilor, avem în vedere instituțiile publice care le permit seniorilor să rămână independenți, le oferă sprijin și promovează îmbătrânirea activă, cum ar fi: centre comunitare, centre permanente pentru persoane vârstnice, cluburi, instituții de sănătate centre de îngrijire. De asemenea, grupul țintă al cercetării noastre este reprezentat de persoanele vârstnice a căror mobilitate este redusă sau care prezintă dizabilități locomotorii.

Studiul de caz în cartierul Titan conține două direcții de analiză și interpretare: cea urbanistică și cea antropologică. Ne propunem să oferim perspectivele noastre privind realitatea în situ și realitatea resimțită de persoane care zilnic interacționează cu infrastructura cartierului.

2. Context Viena-București

2.1. Studiu de caz: Viena, Austria și grija față de vârstnici

2.1.1. Context demografic

Austria a înregistrat în ultimele decenii o creștere moderată a populației, de la aproximativ 8 milioane de locuitori în 2001, la circa 9,1 milioane de locuitori în 2022 (Statistics Austria, 2025). Însă, structura demografică s-a modificat semnificativ, reflectând tendința generală de îmbătrânire a populației. Numărul persoanelor de peste 65 de ani reprezintă circa 19,2% din populația totală a

anului 2022, comparativ cu anul 2001, când aceștia reprezentau doar 15% din total.

Mai iese în evidență în contextul austriac proporția ridicată a persoanelor în vârstă care trăiesc singure: aproximativ 20% dintre bărbații și 50% dintre femeile peste 65 de ani locuiesc singuri (Eurostat, 2024b). Acest fapt reflectă un grad mai mare de autonomie, dar și diferențe culturale și structurale în raport cu coabitarea intergenerațională.

În termeni de sănătate și speranță de viață, Austria se situează deasupra mediei UE. Speranța de viață la naștere în rândul femeilor, în anul 2022, a fost de 82,7 de ani, iar în rândul bărbaților, de 78 de ani, față de 73,5 ani, respectiv 67 de ani în 1970 (Bauer, Fendt and Trautinger, 2024). Totodată, datele Eurostat (2024a) reflectă procente relativ reduse în ceea ce privește limitările severe de mobilitate în rândul vârstnicilor: doar 6 - 7% în rândul grupei 65-74 de ani și 22-25% pentru persoanele de peste 75 de ani. În Viena, dinamica demografică urmează aceeași tendință națională. În 2001, numărul locuitorilor din categoria 65+ a reprezentat aproximativ 250 de mii de vârstnici, în 2022, circa 325 de mii, reprezintă 17% din populația orașului, iar în 2024, numărul acestora a ajuns la aproape 330 de mii (Glitzner, 2025). Deși speranța de viață în Viena a fost afectată de pandemie, înregistrându-se un număr foarte mare de decese în rândul persoanelor în vârstă, însă, în 2023, aceasta a revenit la un trend ascendent, atingând 81 de ani.

Se observă însă că există diferențe de gen în ceea ce privește speranța de viață. Femeile din Viena trăiesc cu 3 - 4 ani mai mult decât bărbații, diferențe care în unele cartiere ale orașului pot ajunge și la 10,9 ani (Bauer and Trautinger, 2023).

2.1.2. Context legislativ

Infrastructura de îngrijire pentru vârstnici din Viena este fundamentată pe o viziune integrată și orientată spre autonomie, demnitate și incluziune socială (Fonds Soziales Wien, 2023). În contextul unei populații îmbătrânite în creștere – cu estimări care indică dublarea numărului de persoane cu demență până în 2050 – Viena și-a propus să devină, până în 2035, unul dintre cele mai prietenoase orașe din lume pentru vârstnici și persoane cu demență.

Strategia orașului este coordonată de Fonds Soziales Wien (FSW) și se bazează pe o rețea complexă de servicii: îngrijire la domiciliu, centre de zi, Betreutes Wohnen (tradus „locuințe asistate” ce reprezintă, conform in-

formațiilor de pe portalul oficial al orașului Viena, locuințe care sunt oferite persoanelor aflate în diverse situații de viață sau cu nevoi speciale), instituții specializate (Häuser zum Leben) și cluburi de pensionari.

„Inklusives Wien 2030 – eine Stadt für alle” este strategia pe termen lung inițiată și finanțată de Fonds Soziales Wien (FSW) începând din 2022, cu scopul de a transforma Viena într-un oraș accesibil și incluziv pentru persoanele cu dizabilități, categorie care vizează și persoanele vârstnice cu deficiențe locomotorii, până în anul 2030. Proiectul a fost conceput în conformitate cu Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, ratificată de Austria în 2008. De la lansarea oficială în septembrie 2022, strategia a fost structurată în jurul a 12 domenii tematice – de la locuire și accesibilitate, la muncă, educație, mobilitate și viață activă – și a inclus mecanisme participative precum kituri pentru ateliere și „Beteiligungscafés” (tradus „cafenele comunitare”) în peste 300 de instituții, asigurând implicarea a peste 2.000 de participanți și colectarea a peste 500 de propuneri (OTS, 2022).

Ca recunoaștere a demersurilor sale, Viena a câștigat Access City Award 2025, premiu acordat de Comisia Europeană pentru excelență în accesibilitate și incluziune urbană, punctând printre altele cu acoperire de peste 95% pentru stațiile de transport public și implicarea directă a persoanelor cu dizabilități în deciziile politice. Mai concret, au oferit susținere persoanelor cu dizabilități prin sisteme tactile pentru ghidare, vehicule joase și sisteme de urgență multisenzoriale (Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion, 2024).

Rezultatele favorabile privind populația senioră din Viena, dar și la nivelul Austriei, se datorează accesibilității acestora la infrastructura de îngrijire. La nivel național, sistemul de ajutor social este împărțit în trei sectoare: asistență socială (plasă de siguranță bazată pe nevoi pentru cazuri individuale), protecție socială (acordată unor grupuri speciale pentru care statul are responsabilitate directă, precum victimele de război) și asigurare socială (în caz de îmbolnăvire, de accident, pensii în schimbul unor contribuții).

Sistemul austriac de îngrijire pe termen lung oferă beneficii atât sub formă de servicii, cât și sub formă financiară. Componenta centrală este programul de alocație pentru îngrijire pe termen lung, care funcționează atât la nivel federal, cât și la nivel provincial. Alocațiile la nivel național, alocate din bugetul național,

stau sub umbrela legii Bundespflegegeldgesetz (tradus „Legea federală privind îngrijirea pe termen lung”), iar la nivel provincial se numește Landespflegegeld (tradus „Alocația de stat pentru îngrijire”) (Riedel and Kraus, 2010). Alocația pentru îngrijire pe termen lung este un beneficiu destinat exclusiv acoperirii cheltuielilor suplimentare provenit din nevoile de îngrijire. Astfel, alocația nu este impozabilă. Se acordă în funcție de nevoia de îngrijire, nu contează cauza generării acestei nevoi și nu se fac discrepanțe față de venit, avere, vârstă (Riedel and Kraus, 2010).

Un pilon important al sistemului austriac de îngrijire pe termen lung este Acordul prevăzut în art. 15a din Constituția Federală Austriacă (B-VG), încheiat în anul 1993, care vizează sprijinul acordat persoanelor aflate în nevoie de îngrijire. În baza acestui acord, landurile au responsabilitatea de a elabora planuri care să stabilească nevoile și prioritățile de intervenție, menite să asigure o rețea completă și adecvată de servicii de îngrijire (instituțională, semi-instituțională și la domiciliu) pe întreg teritoriul, respectând standarde minime de calitate.

Obiectivul principal al Legii Federale privind alocația pentru îngrijire este de a permite persoanelor cu nevoie de îngrijire să ducă o viață autonomă. Alocația acordată nu este pentru un anumit tip de îngrijire, lăsând la alegere dacă persoana respectivă va opta pentru îngrijire la domiciliu sau în cadru unui centru de zi. Este de menționat faptul că alocația nu acoperă toate costurile dacă nivelul de îngrijire este ridicat și astfel de ajutoare intervin pentru a acoperi eventualele lipsuri financiare pentru persoanele cu nevoi ridicate.

Legea definește șapte niveluri de nevoie de îngrijire, care determină o alocație lunară cuprinsă între 154,20 € (pentru un necesar de îngrijire între 50 și 75 de ore pe lună – nivelul 1) și un maxim de 1.655,80 € (nivelul 7), acordat în cazul unui necesar de peste 180 de ore de îngrijire pe lună, combinat cu imobilitate totală (Riedel and Kraus, 2010). Criteriul principal pentru acordarea nivelurilor 1 – 4 este timpul necesar pentru serviciile de îngrijire, iar pentru a accesa nivelurile 5 – 7 este nevoie de îndeplinirea unor criterii suplimentare. Nivelul de îngrijire acordat nu este important doar pentru stabilirea sumei alocației, ci are și relevanță pentru alte beneficii sociale. Un exemplu semnificativ este accesul în căminele pentru vârstnici: nu există o procedură de evaluare separată pentru internarea într-un cămin sau azil. Atunci când există locuri disponibile, decizia de admitere este luată, de

regulă, de administrația internă a instituției (Riedel and Kraus, 2010). În cazurile în care cererea depășește oferta de locuri, instituțiile stabilesc propriile criterii de selecție – de exemplu, căminele gestionate de Viena (mai precis de Fonds Soziales Wien), acceptă de obicei doar persoane cu nivel de îngrijire de cel puțin gradul III, reprezentând persoanele care necesită asistență și servicii personale ce depășesc un număr de 120 de ore pe lună (Riedel and Kraus, 2010).

Există un set de criterii de eligibilitate pentru beneficiile oferite prin alocație și prin servicii. Pentru alocație, criteriile sunt următoarele: nevoia permanentă de îngrijire personală, nevoia de minim 50 de ore de îngrijire pe lună, trebuie să aibă cetățenie austriacă sau statut echivalent (ex. cetățeni UE, refugiați cu statut legal) și reședința în Austria. Pentru servicii sunt incluse mai toate, iar orele de îngrijire sunt echivalate cu susținerea la domiciliu sau într-un centru de zi (Riedel and Kraus, 2010). Serviciile sociale din Viena sunt coordonate și finanțate de o singură instituție publică, numită Fonds Soziales Wien (FSW, tradus „Fondul social al Vienei”). Aceasta funcționează sub autoritatea Grupului Municipal pentru Afaceri Sociale, Sănătate și Sport, dar are personalitate juridică proprie și este gestionată de un curatoriu format din aproximativ 170 de organizații partenere, un președinte și o echipă executivă (Fond Soziales Wien, 2023).

Conform raportului din 2023, au oferit sprijin pentru aproximativ 145.000 de persoane, cu un buget de peste 2,4 miliarde de euro (Fond Soziales Wien, 2023). FSW este responsabil pentru finanțarea serviciilor de îngrijire, inclusiv prin parteneriate cu ONG-uri, coordonarea de centre de locuire denumite „Häuser zum Leben” (tradus „centre de locuit și îngrijire pentru seniori”) și implementarea „Strategiei Vienei împotriva Demenței”.

Alți doi actori importanți în gestionarea rețelei de infrastructură a îngrijirii din Viena sunt Wiener Wohnen, cel mai mare administrator de locuințe sociale din Europa, o întreprindere municipală a orașului Viena care supraveghează aproximativ 220.000 de apartamente, și Wohnfonds Wien – fondul pentru locuințe și regenerare urbană (Hornstock and Hisserich, 2022).

2.2. Studiu de caz: București, România

2.2.1. Context demografic
România, la fel ca restul țărilor din Europa,

este într-un proces avansat de îmbătrânire demografică. În perioada 2000 - 2025, numărul persoanelor cu vârsta de peste 65 de ani a crescut cu aproape 35%, pe când segmentul de populație cu vârsta între 0 - 34 de ani a scăzut cu 32% (Institutul Național de Statistică, 2025). Tot acest dezechilibru demografic, amplificat atât de scăderea natalității, cât și de emigrația populației, se manifestă treptat, punând presiune tot mai mare pe sistemul public de pensii, infrastructura de sănătate și serviciile publice dedicate persoanelor vârstnice. Ponderea seniorilor care trăiesc singuri în România este mică, România fiind la același nivel cu media UE (în cazul bărbaților, procentul se situează în jurul valorii de 20%, iar al femeilor, valoarea este de aproximativ 40%), fapt ce se datorează modului de coabitare: vârstnicii locuiesc împreună cu copiii lor sau alți membri ai familiei, în special în mediul rural (Eurostat, 2024b).

Potrivit Eurostat (2024b), circa 8-9% din vârstnicii din România cu vârsta cuprinsă între 65 și 74 de ani declară că au limitări severe la mers, iar cei de peste 75 de ani cu aceleași probleme, reprezintă un procent de 30%. Aceste limitări reprezintă dificultăți semnificative în deplasarea pe jos, urcatul scărilor sau menținerea echilibrului, ceea ce afectează autonomia și, inevitabil, calitatea vieții. De asemenea, suferă și participarea vârstnicilor în societate, născând adesea izolare, depresie și/sau dependență față de alți membri ai familiei.

În București, numărul persoanele în vârstă aproape s-a dublat în perioada 2000-2025, speranța medie de viață crescând de la 76,89 de ani în 2010, la 77,67 de ani în 2023, vârsta maximă fiind atinsă în 2020, respectiv 78,34 de ani, scăzând ulterior din cauza pandemiei de COVID-19 (Direcția Regională de Statistică a Municipiului București, 2025a). Cei mai mulți vârstnici au fost înregistrați în Sectorul 3 (87.393), urmat de de Sectorul 2 (80.083) și Sectorul 6 (79.778), pe când în Sectoarele 4, 1 și 5, numărul acestora este sub 64.000 (Direcția Regională de Statistică a Municipiului București, 2025b).

De asemenea, există o diferență mare în ceea ce privește speranța de viață dintre femei și bărbați, astfel femeile trăind cu 6-7 ani mai mult decât bărbații. Totodată, referitor la pensia medie lunară la nivelul capitalei, a fost înregistrată o creștere din 2010 până în 2023, de la 940 de lei pe lună la 2545 de lei, însă creșterea nu este suficientă, având în vedere costurile de trai ridicate din capitală și valoarea pensiilor care nu sunt raportate la

acestea, fapt ce determină ca o bună parte din pensionari să fie vulnerabili economic (Direcția Regională de Statistică a Municipiului București, 2025a).

2.2.2. Context legislativ

România nu are multe politici active și constante privind protejarea vârstnicilor, indiferent dacă vorbim despre pensii sau includerea în viața cotidiană. Primul exemplu de politică publică incluzivă românească a fost „Strategia națională pentru promovarea îmbătrânirii active și protecția persoanelor vârstnice pentru perioada 2015 - 2020”. Planul a fost adoptat în urma fenomenelor demografice curente: scăderea natalității, emigrație și creșterea speranței de viață. Are ca bază cadrul general al îmbătrânirii active din UE și și-a propus următoarele obiective: scăderea dependenței persoanelor vârstnice, îmbunătățirea serviciilor de îngrijire de lungă durată (abreviat ÎLD), viață mai lungă și mai sănătoasă (Ministerul Muncii și Solidarității Sociale, 2015).

Pentru împlinirea acestor scopuri, s-au pregătit obiective generale și strategice. Cele generale sunt întârzierea îmbătrânirii fizice și a apariției afecțiunilor cronice și pregătirea sistemului de sănătate pentru servicii acordate populației vârstnice. Obiectivele strategice sunt folosite în concretizarea strategiei naționale aferente (Ministerul Muncii și Solidarității Sociale, 2015):

- Prelungirea vieții active, prin reformarea sistemului public de pensii și a sistemului de includere și angajare a seniorilor;
- Promovarea participării sociale active și demne pentru persoanele vârstnice, mai ales prin îmbunătățirea accesibilității infrastructurii spațiilor publice;
- Obținerea unui grad mai ridicat de independență și siguranță pentru persoanele cu necesități de îngrijire de lungă durată cu ajutorul unui sistem unificat de ÎLD și asigurarea de resurse financiare, umane și fizice suficiente pentru sistemul de îngrijirii de lungă durată.

În prezent, se află în vigoare o strategie națională pe perioada 2023 - 2030, continuarea celei anterioare. Aceasta conține obiective cu privire la îmbunătățirea sistemului de îngrijire de lungă durată, unde independența, egalitatea și reziliența ar trebui să fie oferite de stat seniorilor.

Printre obiectivele propuse, cele mai importante au ca scop menținerea durabilității, responsabilității manageriale și îmbunătățirii calității serviciilor de îngrijire de lungă durată (Ministerul Muncii și Solidarității Sociale, 2022). Această strategie se concentrează mai degrabă asupra serviciilor de calitate și a creșterii bunăstării vârstnicilor.

Între timp, în anul 2023 a fost pornit un apel de proiecte pentru finanțarea inițiativelor de furnizare de servicii de îngrijire medicală, de asistență socială și de îngrijire la domiciliu dedicate vârstnicilor pentru instituții și organizații din domeniu. Această inițiativă vine din partea Ministerului Investițiilor și Proiectelor Europene, prin programul „Incluziune și Demnitate Socială 2021 - 2027” și au fost alocate 80 de milioane de euro pentru finanțări. Se propun finanțarea reabilitărilor și construirilor de locuințe sociale, centre de zi și susținerea serviciilor complementare de recuperare și îngrijire (Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene, 2023).

În primii ani de democrație în România au fost adoptate politici publice și legi cu caracter social, condiționați de aderarea la Uniunea Europeană. Primul exemplu este Ordonanța Guvernamentală nr. 137/2000 despre prevenirea și sancționarea oricărei forme de discriminare asupra oricărui cetățean român. Include și discriminarea pe criterii de vârstă (en. ageism) și de dizabilitate, sancționând contravențional persoanele fizice și juridice conform cap. 3, art. 2, alin. 1 și 2 (Guvernul României, 2000).

În România, unul dintre cele mai importante instrumente legislative care vizează protecția persoanelor vârstnice este Legea nr. 17/2000 (Ministerul Muncii și Solidarității Sociale) privind asistența socială a persoanelor vârstnice. Această lege reglementează modul în care statul sprijină persoanele aflate la vârstă pensionării, oferindu-le acces la diverse forme de sprijin social, în funcție de situația lor medicală, socială și economică.

Conform articolului 1, persoanele vârstnice au dreptul la asistență socială. Legea precizează clar, în alin. (4), că sunt considerate vârstnice acele persoane care au atins vârsta legală de pensionare. În plus, aceste persoane pot beneficia și de alte forme de protecție socială. Această protecție socială se poate acorda sub două forme, după cum menționează articolul 2: servicii sociale precum îngrijirea la domiciliu sau în centre rezidențiale și prestații sociale, adică ajutoare financiare sau alte beneficii materiale (Ministerul Muncii și Solidarității Sociale, 2000).

Un alt aspect introdus de lege este modul de evaluare a nevoilor. Potrivit articolului 4 (Ministerul Muncii și Solidarității Sociale, 2000), evaluarea se realizează printr-o anchetă socială detaliată, care analizează starea de sănătate a persoanei, capacitatea acesteia de a se gospodări singură, condițiile de locuit și nivelul veniturilor. Scopul este de a înțelege ce tip de sprijin este necesar pentru asigurarea unui trai decent. Pe lângă această anchetă, legea definește organizarea căminelor pentru vârstnici și standardele de funcționare (art. 19), inclusiv obiective precum autonomia, siguranța, demnitatea, încărcarea afectivă, socială și medicală a beneficiarilor.

Finanțarea asistenței sociale este reglementată în art. 25 (Ministerul Muncii și Solidarității Sociale, 2000), unde se prevede că costul lunar de întreținere se stabilește anual la nivel local, bazat pe gradul de dependență și nevoile specifice. Contribuția persoanei vârstnice nu poate depăși 60% din veniturile personale, iar restul este acoperit de susținătorii legali, dacă aceștia au venituri peste un prag minim.

2.3. Comparația dintre București și Viena Atât Austria, cât și România urmează traiectoria demografică marcată de îmbătrânirea populației, însă diferența constă în ritm, impact și în mecanismele socio-economice puse la dispoziție pentru a întâmpina consecințele. Populația totală din Austria și inclusiv cea din capitală se află într-un proces de creștere moderată, dar cu o expansiune accentuată a segmentului de vârstă de peste 65 de ani, susținut de creșterea populației tinere în ultimele decenii. În contrast, în România, și în particular în București, procesul de îmbătrânire este accelerat, suprapunându-se cu un declin accentuat al populației tinere și presiuni sistemice multiple.

Proporția ridicată a vârstnicilor care trăiesc singuri în Viena reflectă nu doar o stare de sănătate relativ bună și o speranță de viață în creștere, ci și un model cultural bazat pe independență personală. În România, însă, majoritatea vârstnicilor nu trăiesc singuri, coabitarea fiind o normă socială, în special în mediul rural. Acest mod de conviețuire nu garantează o calitate a vieții bună, din punct de vedere al nivelului de independență individual.

Datele statistice analizate reflectă că, în ciuda faptului că ambele țări, respectiv orașe, se confruntă cu îmbătrânirea demografică, Austria tratează această problemă într-un cadru mult mai stabil, adoptând o abordare în care să promoveze îmbătrânirea activă, prin infra-

structură adaptată, politici publice orientate spre autonomie. România se află într-un stadiu incert, cifrele indicând lipsa unor politici publice proactive și provocări economice și sociale care nu au fost tratate dintr-o fază incipientă.

Strategiile și politicile publice la nivelul României, destinate bunăstării vârstnicilor au fost, în mare parte, dictate de condițiile de aderare la Uniunea Europeană. Această presiune externă sugerează că implementarea lor a fost uneori superficială, anumite aspecte esențiale nefiind tratate în profunzime. Totodată, interesul statului român față de vârstnici este unul scăzut, situația prezentată mai sus demonstrându-ne că aceste inițiative sunt realizate din presiuni economice și politice, nu din grija față de cei vulnerabili. Strategiile au fost create în pregătirea unei noi etape a asistenței sociale românești la nivel legislativ, nu gândind întâi un stat social. Austria are un număr semnificativ mai mare de strategii decât România ce vizează mai multe probleme frecvente în rândul seniorilor.

România se află într-un stadiu incipient al dezvoltării legislative în ceea ce privește protecția și incluziunea persoanelor vârstnice, comparând cu Austria. Dacă în România legislația este adesea dependentă de inițiative europene sau adaptată în funcție de contextul

socio-economic, Austria are o abordare mult mai coerentă. Legislația austriacă susține direct accesibilitatea, incluziunea și drepturile fundamentale ale seniorilor prin norme specifice, integrate în politicile urbane, în transport public și în serviciile sociale, fapt evidențiat și prin „Access City Award” atribuit recent.

În timp ce România dispune de strategii și hotărâri guvernamentale punctuale (O.G. 137/2000 sau H.G. 1253/2022), Austria are un cadru legislativ susținut de o aplicare concretă și de un sprijin financiar constant pentru serviciile sociale. Astfel, diferența majoră nu constă doar în existența actelor normative, ci în gradul de implementare al acestora.

Prin legile propuse, sistemul de îngrijire pe termen lung austriac își propune ca persoanele ce au nevoie de îngrijire să poată alege liber între serviciile disponibile, ca serviciile de îngrijire la domiciliu să fie extinse. Nu în ultimul rând, scopul principal este de a reduce povara îngrijirii asupra membrilor familiei. În România, legile sunt un suport simplu, existent pentru a crea o bază benefică pentru instituțiile ce se vor ocupa pentru sprijinirea seniorilor vulnerabili, cu spațiu pentru dezvoltare pe viitor.

Mai jos avem niște tabele comparative între instituțiile vieneze și bucureștene și cum acționează acestea:

Fondul Social Viena	București (DGASMB/DGASPC)
1. Instituție publică autonomă, non-profit	1. Direcții din cadrul Primăriei
2. Subordonat Consiliului Municipal Viena	2. Subordonat PMB
3. Buget- finanțare mixtă (buget local, fonduri federale și finanțare UE)	3. Buget- buget local, uneori proiecte finanțate prin PNRR
4. Flexibilitate administrativă- poate încheia contracte directe cu ONG-uri	4. Control strict al cheltuielilor și deciziilor

Tabel 1. Comparație pe statutul juridic și guvernantă între Fonds Soziales Wien (Fondul Social Viena) și Direcția Generală de Asistență Socială București, alături de Direcția Generală de Asistență Socială și de Protecție a Copilului

	Viena	București
Finanțare și coordonare instituțională	- Fondurile pentru îngrijire și locuire sunt centralizate și integrate în cadrul municipalității: Fonds Soziales Wien (FSW) finanțează îngrijirea (la domiciliu, centre de zi, îngrijire paliativă), iar Wiener Wohnen și Wohnfonds Wien gestionează locuințele sociale. - FSW are un buget anual de peste 2 miliarde € și coordonează servicii integrate prin instituții ca KWP, proiecte participative (FSW-Kund:innen-Rat), cercetare și infrastructură socială modernă.	- Serviciile sociale sunt organizate la nivel de sector/municipiu, prin DGASPC (la sectoarele Capitalei) și direcții de asistență socială, fără o structură unitară centralizată la nivel municipal. Finanțarea vine din bugete locale și de stat, cu discrepanțe mari între zone. - Se utilizează licitații pentru ONG-uri și finanțări comunitare, iar coordonarea este fragmentară, cu lipse clare în planificarea integrată.
Rețea de furnizori și descentralizare	- Un mix echilibrat între entități municipal–publice (Wiener Wohnen, FSW, KWP, Wohnfonds Wien), cooperatii LPHA ca WIGEBÄ, companii semi-publice (ARWAG), ONG-uri și instituții de asigurări sociale. - Coordonare optimă și servicii descentralizate, pe cartiere și integrate în comunitate, orientate spre autonomie și accesibilitate.	- Serviciile sociale sunt fragmentate: furnizori publici (DGASPC, serviciile sociale de bază), ONG-uri (Caritas, Crucea Roșie, centre private) și entități mixte (de transport social, cantine, adăposturi). - Accesul variază foarte mult în funcție de sector, iar serviciile pentru seniori și persoane cu dizabilități la domiciliu sunt predominant oferite de ONG-uri, nu de municipalitate.
Participare a beneficiarilor	- Există mecanisme formale de reprezentare: FSW-Kund:innen-Rat, planificare participativă (ex. Dementia Friendly Vienna), sondaje și feedback continuu. - Model integrat și centrat pe utilizator, cu implicare directă în decizie.	- Participarea este informală și neuniformă: consultări ocazionale în planuri publice, LGs locale implicate etc. Lipsesc consilii de utilizatori sau mecanisme de co-producție la nivel municipal. - ONG-urile facilitează dialog social, dar fără canal instituțional oficial.
Locuințe și accesibilitate	- Politică robustă: milioane de locuințe sociale ieftine, integrate în cartiere, dezvoltate după principiile de sustenabilitate (Wiener Wohnen, Wohnfonds Wien, WIGEBÄ, ARWAG). - Standard în Europa: locuințe subvenționate, mix social, accesibilitate pentru seniori și persoane cu dizabilități.	- Infrastructura socială de locuire este limitată. Există locuințe ANL în afara pieței comerciale și unele centre de locuire protejată pentru persoane vulnerabile. - Majoritatea locuințelor destinate seniorilor sunt private sau de ONG-uri (cămine finanțate local), cu acces restrâns și fără integrare comunitară comprehensivă.
Îngrijirea la domiciliu și centrele de zi	- Servicii larg răspândite: centre de zi, îngrijire mobilă, paliativă, remobilizare, cu standarde înalte și accesibilitate. - Centrele de zi susțin autonomia și socializarea, serviciile la domiciliu completează infrastructura și reduc presiunea pe familie.	- Servicii limitate: centre de zi pentru vârstnici și persoane cu dizabilități există ca instituții publice sau ONG, dar acoperirea este nesatisfăcătoare. - Îngrijirea la domiciliu medicalizată se oferă prin CNAS, cu criterii stricte, și de câteva ONG-uri (ex. Caritas), dar este inegală și insuficientă.

Tabel 2. Comparație între Viena și București privind susținerea și beneficiile oferite prin instituțiile menționate anterior

3. Metodologie de cercetare

Pentru cercetarea de față, am selectat inițial două tipologii de instituții dedicate îngrijirii vârstnicilor, pe care le-am abordat din două perspective distincte: sănătate și socializare. Din punct de vedere al primei perspective, am ales policlinica și centrul de îngrijire, acestea fiind axate pe asistență medicală, iar pentru cea de-a doua, am ales clubul, fiind un spațiu prin care se vizează integrarea socială.

Am reușit să realizăm două vizite pe teren în două momente diferite ale zilei. Am vizitat următoarele centre în ordinea enumerării:

Policlinica Titan, Clubul Seniorilor „Codrii Neamțului” și Centrul de Îngrijire și Asistență pentru Persoane Vârstnice „Sf. Ana”. Primul drum pe teren a fost exploratoriu, iar în al doilea drum am reprodus parțial același traseu, adunând date prin metodele pe care nu le-am putut pune în aplicare din prima.

Pentru a avea o imagine mai clară a situației din teren, acest studiu al politicilor publice cu privire la bunăstarea vârstnicilor este completat de o analiză a accesibilității pentru una dintre funcțiunile dedicate acestora. Desigur, un studiu de caz nu este exhaustiv și oferă o imagine parțială a infrastructurii de îngrijire dedicate vârstnicilor, însă un astfel de studiu poate deschide dezbaterile publice și poate indica noi piste de cercetare. Prin două vizite la ore diferite din zi am analizat accesul în clădirile alese din două perspective: pe de-o parte din punct de vedere al accesibilității motorii și al amplasării în sistemul urban, iar pe de cealaltă, din punct de vedere antropologic. Întâi, din punct de vedere urbanistic, am observat și evaluat accesibilitatea fizică a spațiului public din proximitatea obiectivelor alese, utilizând metode de analiză în sit, utilizând ca model ghidul de analiză al spațiilor publice urbane realizat de Asociația AMAIS, inclusiv tabelul de punctaj al nivelului de accesibilitate NP051.

Ne vom concentra pe aspecte ce țin de dimensiunile și funcționalitatea rampelor pentru persoanele în scaun cu roțile, materialele utilizate pentru pavaje, dimensiunile trotuarelor, prezența mobilierului urban și calitatea acestuia, precum și existența și amenajarea stațiilor de transport public. Totodată, vom identifica eventuale obstacole fizice sau vizuale care afectează accesul în unitățile alese, dar și siguranța utilizatorilor. Pentru fiecare clădire studiată, vom realiza schițe descriptive pentru a marca elemente relevante și posibile disfuncționalități observate în teren, care vor fi însoțite și de elemente fotogra-

fice pentru suport auxiliar în analiza noastră. Perspectiva antropologică ne va fi utilă pentru a lua contact direct cu seniorii utilizatori ai infrastructurii de îngrijire. Studiul nostru se bazează pe 4 interviuri semi-structurate cu o asistentă medicală și trei seniori, dintre care două femei și un bărbat. O singură femeie de peste 65 de ani este utilizator de baston în timpul deplasării. Este important să aflăm prin interacțiune despre problemele pe care ei le întâmpină constant și despre nevoile pe care autoritățile locale nu le îndeplinesc.

Pentru a completa imaginea conturată de interviuri și analiza accesibilității (observație non-participativă), echipa noastră a folosit un fotoliu rulant prin care a dus la capăt un proces de observație participativă. Fiecare dintre membrele echipei a parcurs pe rând traseul de la locuința altei membre din echipă până la Policlinica Titan și continuând spre Clubul Seniorilor „Codrii Neamțului” în fotoliul rulant. Procesul a fost documentat prin fotografii și filmări în timpul cercetării acestui obiectiv de infrastructură a îngrijirii. Din considerente etice, am făcut eforturi de a nu surprinde persoane identificabile în imaginile pe care le-am produs. Imaginile au fost însoțite de notițe și texte.

Am ales ca obiective pentru cercetarea de teren cartierul Titan și împrejurimi. Prin „împrejurimi” ne referim la centre de interes pentru studiu aproape de limitele fizice ale cartierului Titan. Cel mai limitrof centru este Centrul de Îngrijire „Sf. Ana”, cu adresa în cartierul Trapezului, pe strada Plutonier Major Marin Pazon nr. 2.

Alegerea cartierului Titan a fost motivată de faptul că este proiectat să funcționeze după principiile „orașului de 15 minute” înainte ca acesta să fie teoretizat: cu infrastructura necesară traiului cotidian uman în proximitatea locuinței (de la infrastructura de îngrijire, la cea economică, culturală și pentru relaxare).

4. Elaborarea cercetării de teren

Prima zi a început de dimineață, într-o zi de sâmbătă de la ora 09:00, și am început traseul cu Policlinica Titan. Fiind weekend, nu era deschis și multă lume tranzita prin zonă. Am continuat să mergem spre Clubul seniorilor „Codrii Neamțului”, pe drumuri adiacente prin cartier. Căile de acces erau aproape inaccesibile pentru cineva care este nevoit să se deplaseze în fotoliu rulant, din cauza trotuarelor înguste, cu borduri ridicate și a asfaltului peticit. Drumul făcut pe jos a durat aproximativ 15 minute și am întâmpinat o singură rampă pentru deplasare lină.

În momentul în care am ajuns la adresă, am aflat că sediul inițial al centrului de zi pentru vârstnici era închis pentru reabilitare. Lucrările aveau ca final propus anul 2026, iar până atunci clubul de seniori a fost mutat în aceeași incintă cu Centrul de Îngrijire și Asistență pentru Persoane Vârstnice „Sf. Ana”.

Am continuat drumul luând tramvaiul spre cea mai apropiată stație de centrul permanent. Tot acolo am întâlnit prima persoană vârstnică căreia i-am acordat un interviu. Respondenta nr. 1, o femeie de peste 80 ani, se îndrepta spre Policlinica Titan pentru a ridica rețetele compensate. Se consideră mulțumită de instituție și de infrastructura din clădire și din cartier. Ea a menționat existența celor două lifturi și aglomerația constantă pentru deplasarea verticală. Nu merge la centre de zi sau permanente pentru seniori, consideră că se descurcă la vârsta ei încât să nu aibă nevoie de astfel de susținere.

Traseul spre stație și călătoria cu tramvaiul sunt imposibile pentru un utilizator de scaun cu rotile, deoarece șinele sunt un impediment major pentru roțile scaunului. Peronul este foarte îngust, iar tramvaiele utilizate pe acea rută sunt vechi, deci duc lipsa unei rampe pentru urcare sau coborâre.

Centrul permanent pentru vârstnici pare, la prima vedere, greu de găsit, fiindcă este poziționat în spatele unei creșe și a unei grădinițe. Am intrat în curte pentru a inspecta clădirea, iar acolo am putut să luăm interviu unei asistente angajate. Centrul de zi și cel permanent sunt în aceeași clădire, la etaje diferite. Asistenta de la Centrul de Îngrijire „Sf. Ana” (respondenta nr. 2) ne-a vorbit despre structura căminului, ne-a menționat recente modificări și activitățile desfășurate cu și pentru vârstnici, precum ateliere de lucru manual, pictură, cursuri de dans, plimbări în natură. Centrul permanent vizitat a fost înființat în 2011, iar până acum un an și jumătate nu a existat lift. Înainte, angajații erau nevoiți să ridice beneficiarii în scaun rulant pe scări. Liftul este construit în afara clădirii, ca o anexă.

Parterul și ultimul etaj sunt rezervate clubului de seniori găzduit temporar, iar la celelalte două etaje se află dormitoare. În fiecare dormitor locuiesc câte doi beneficiari, grupați pe sexe, iar camerele sunt asemănătoare ca structură cu ale unei camere studentești de două persoane. Ele dispun, mai ales, de o toaletă în fiecare cameră. În spatele clădirii există un foișor pentru relaxare în aer liber și pentru fumători.

Majoritatea beneficiarilor sunt persoane greu de îngrijit de familia lor, cu boli specifice bătrâneții, precum Alzheimer sau demență. Aceștia au fost aduși, în cele mai frecvente cazuri, cu mașina personală, nefiind menționați legate de deplasarea lor cu transportul în comun ori pe jos. Beneficiarii dispun de plimbări asistate de angajații centrului permanent în curte sau în proximitatea centrului, prin cartier.

Un alt senior intervievat, cu vârsta între 65 - 75 de ani (respondent nr. 3), stătea pe bancă alături de câinele lui pe Bd. 1 Decembrie 1918, și ne-a răspuns la interviu spunând că nu are încredere în medici. Merge la Policlinica Titan doar în caz de urgență, iar pentru a se trata, folosește suplimente alimentare. Se declară mulțumit de trotuarele și trecerile de pietoni din cartier și de faptul că are o viață activă în care își plimbă zilnic câinele. Nu merge la nici un centru de zi sau permanent, nu simte nevoia de o astfel de susținere.

O femeie cu vârsta între 65-75 de ani (respondenta nr. 4), aflată cu o prietenă într-un păruț de pe Strada Postăvarul, frecventează Policlinica Titan pentru problemele de sănătate și este mulțumită inclusiv de infrastructură. Folosește pentru deplasare un baston, iar până acum se înțelege bine cu trotuarele și trecerile de pietoni din zonă. În schimb, ne-a spus despre insuficiența băncilor și copacilor umbroși din Sectorul 3, mai exact în zone unde s-a construit haotic. Nu merge la centre de zi sau permanente.

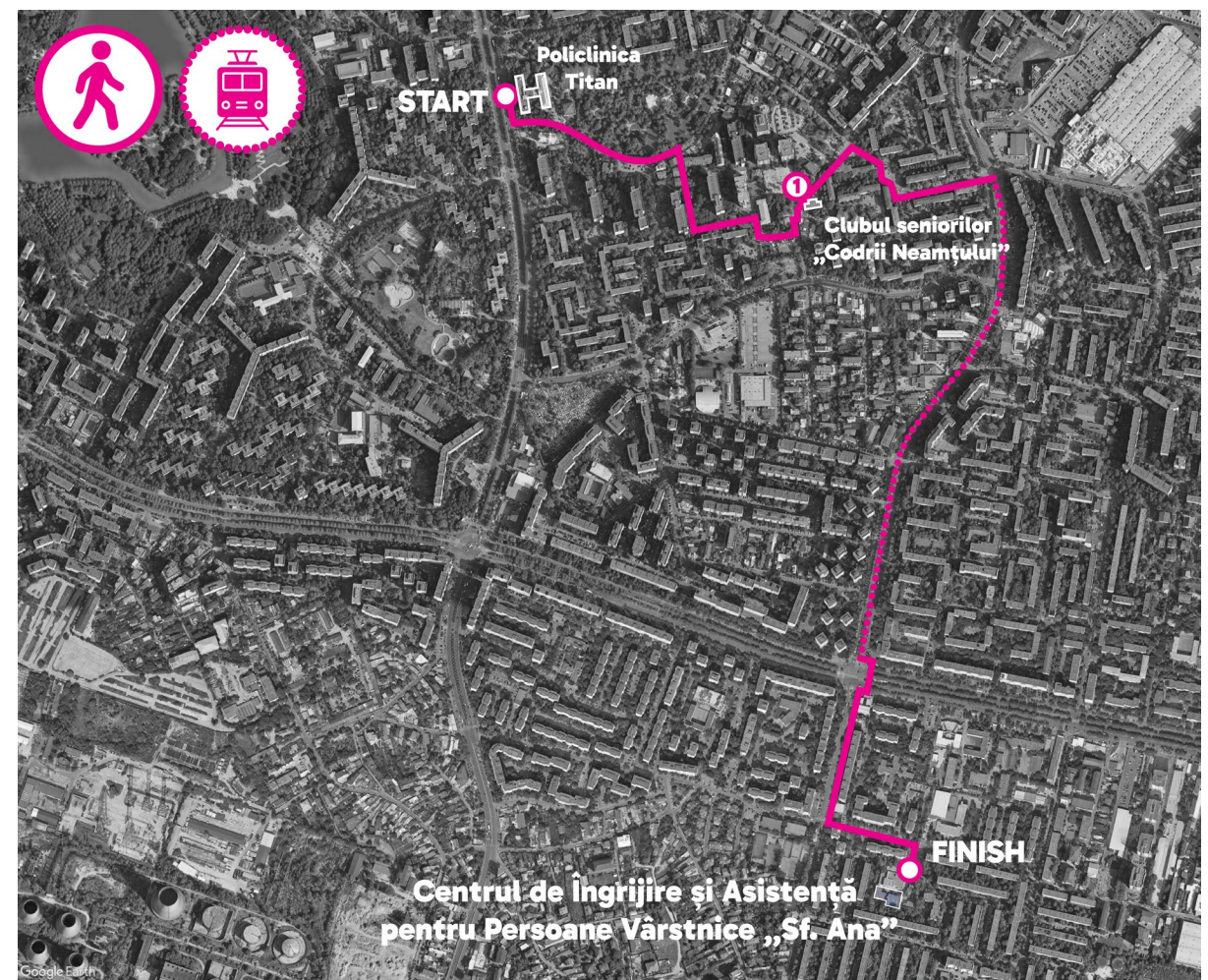
A doua zi a început târziu, de la 19:00, într-o zi lucrătoare, cu scopul de a vedea terenul pe timp de seară spre noapte. De data aceasta am putut practica observația participativă folosindu-ne de un fotoliu rulant. Traseul a început în apropierea Galerii Titan înspre Policlinica Titan, pentru a simula un drum realizat de cineva de acasă până la unul dintre centre (vezi Imaginea 1). Am testat rampele și intrarea pentru persoane cu dizabilități locomotorii, iar drumul până acolo a fost testat pe trotuar și pe străzile adiacente.

Pe parcurs am alternat ori cu ajutor pentru deplasare, ori am încercat singure să ne împingem scaunul. Am observat nivelul ridicat de efort pentru a folosi fotoliul rulant pe trotuarele din cartier, cele de pe străzile principale și cele adiacente. În zonele inaccesibile am fost nevoite să folosim carosabilul.

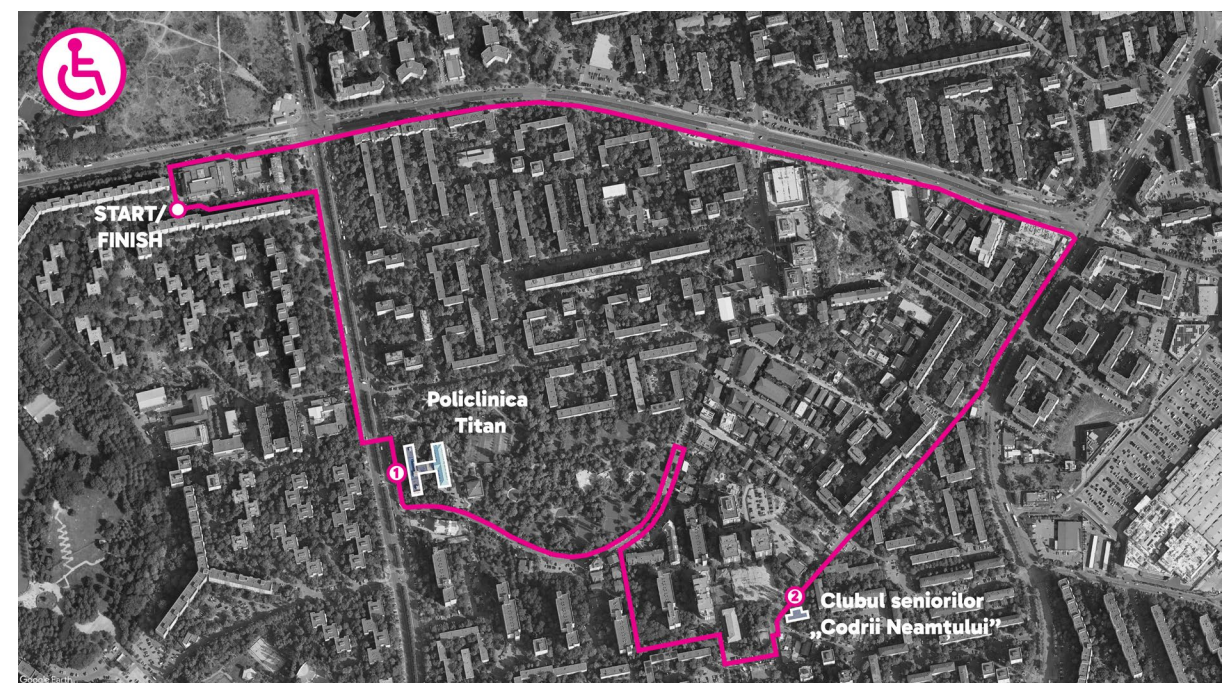
1. Discuție

1.1. Analiză urbanistică

Analiza urbanistică a vizat trei clădiri din infrastructura de îngrijire pentru persoane vârstnice din Sectorul 3, respectiv Policlinica

Hartă traseu ziua 1

Hartă traseu ziua 2

Titan, Centrul de Îngrijire și Asistență pentru Persoane Vârstnice „Sf. Ana” și Clubul Seniorilor „Codrii Neamțului”, cel din urmă fiind mutat temporar în clădirea centrului „Sf. Ana” pentru lucrări de modernizare. Scopul acestei analize a fost de a evalua relația dintre aceste unități și spațiul public urban din proximitate, cu atenție specială la accesibilitate, acces în unități, calitatea spațiilor publice și gradul de adaptare a infrastructurii pentru persoanele vârstnice cu mobilitate redusă.

Cele trei centre ale infrastructurii de îngrijire fac parte din cartierul Titan, unul dintre ansamblurile de locuințe colective în urma Planului de Sistemizare din anii 1960, elaborat pe baza unei crize acute de locuințe după cel de-al Doilea Război Mondial. Spațiul unde se află în prezent cartierul cuprindea cele mai vaste terenuri virane. Rațiunea din spatele acestor cartiere era de a fi cât mai aproape de locurile de muncă, adică de marile unități industriale. Cel mai important pol industrial era fabrica de locomotive Nicolae Malaxa-SAR, redenumită Uzinele 23 August și Fabrica de Țevi Nicolae Malaxa devenită Republica (Boia, 1968).

După cum a fost gândit inițial ansamblul, blocurile de top bară, L sau punct sunt înconjurate de spații verzi ample. Bulevardele ce bordează cvartalele sunt largi, cu gabarite în medie de 30,00m. Zona este bine deservită de rețeaua de transport în comun, însă adeseori doar pentru utilizatorii fără dizabilități. La fel și în cazul spațiilor verzi din incinta blocurilor. Deși la o primă vedere par spații ideale de odihnă, acestea sunt adesea ocupate de parcări, trasee pietonale degradate, denivelate pe alocuri sau vegetație neîngrijită. La momentul ridicării blocurilor în secolul trecut, rata de motorizare era mult mai scăzută. Spațiul public de-a lungul arterelor principale tinde să fie reabilitat, mobilat, cu vegetație îngrijită față de străzile din interiorul țesutului. Din punct de vedere ambiental, vegetația de aliniament este prezentă pe majoritatea străzilor, fiind un beneficiu nu numai din punct de vedere climatic, dar și psihologic, mai ales pentru utilizatorii cu diferite deficiențe.

Din punct de vedere al amplasării, Policlinica Titan are cea mai favorabilă localizare, având în imediată proximitate stații de autobuz (1-3 min), respectiv stații de metrou (stația Titan la 8 minute de mers pe jos și stația Nicolae Grigorescu la 14 minute) și stații de tramvai (19 minute pe jos de la stația Piața Titan și 17 minute de la stația Postăvarului). Restul funcțiunilor se află în interiorul zonelor de blocuri, ferite de arterele aglomerate, grupate

cu alte funcțiuni (grădiniță, centru de recuperare), în cazul centrului „Sf. Ana”, parcuri, în cazul Policlinicii Titan.

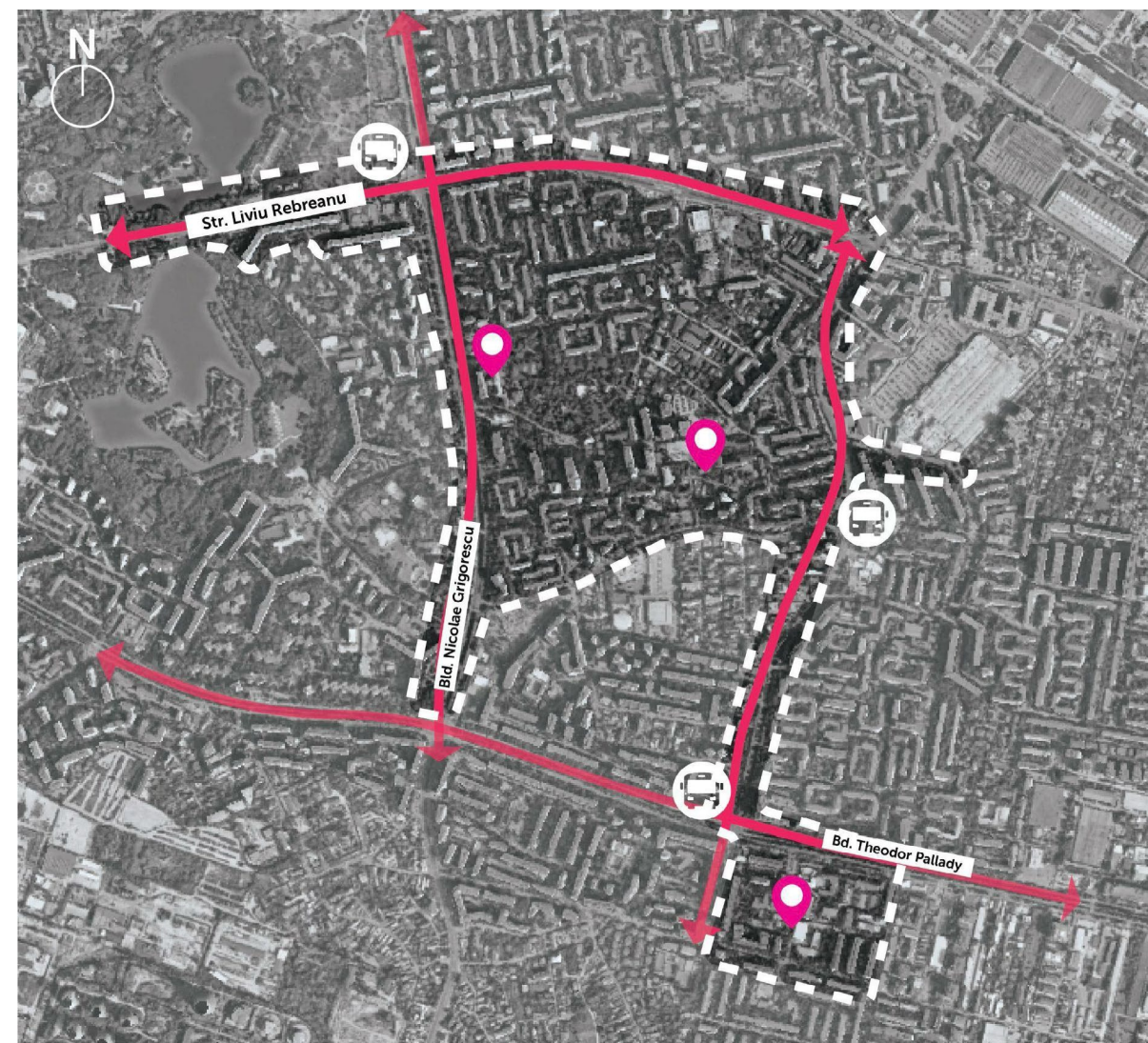
Însă, în ciuda localizării, deplasarea persoanelor vârstnice în scaun cu roțile până la aceste unități este îngreunată din cauza calității slabe a spațiului public. Au fost observate borduri supraînălțate, treceri de pietoni care nu sunt la nivel cu trotuarul, șine de tramvai descoperite, gropi sau denivelări în pavaj, obstacole amplasate pe trotuare, rampe de acces dimensionate incorect, realizate din materiale alunecoase, spații fără umbră și locuri de odihnă insuficiente. Sunt unele din puținele probleme la care sunt supuse aceste persoane, inclusiv însoțitorii lor.

În urma analizei reiese că persoanele cu deficiențe locomotorii nu pot fi autonome în deplasare. Modul în care spațiul public este amenajat în momentul de față în jurul clădirilor studiate, a cărui stare este întâlnită în majoritatea locurilor din București, îi forțează pe vârstnici să depindă de alte persoane (membrii ai familiei, prieteni sau îngrijitori) pentru a se deplasa către aceste locuri, fapt ce accentuează fenomenul de izolare al persoanelor în vârstă. Majoritatea persoanelor în vârstă în scaun cu roțile observate pe situri erau însoțite pentru ajutor în deplasare. Însă chiar și cu un însoțitor, o deplasare care ar trebui să dureze doar 5 minute, poate ajunge chiar la 30 de minute din cauza spațiului public deficitar, neadaptat nevoilor tuturor utilizatorilor.

1.2. Analiză antropologică

Din interviurile luate la fața locului am aflat câteva perspective demne de explorat mai departe asupra facilităților de îngrijire puse la dispoziție de Primăria Sectorului 3. Cartierul Titan face parte din structura administrativă cu cel mai mare număr de vârstnici din București, adică 87.392 de rezidenți în anul 2024 (Direcția Regională de Statistică a Municipiului București, 2025b). Un cartier de calitate răspunde nevoilor tuturor locuitorilor. În acest caz, seniorii reprezintă un număr relevant de oameni care au nevoie de o infrastructură de susținere.

Respondenții vârstnici au avut opinii asemănătoare despre trotuarele și trecerile de pietoni din zonă. Am avut o singură excepție privind metoda de deplasare: o femeie ce folosește un baston. Însă, toți au menționat că mersul pe jos în cartierul Titan este ușor pentru ei, mai ales pe străzile principale, fiindcă sunt trotuare late, iar tranziția dintre trecerea de pietoni și trotuar este lină, cu o pantă joasă, graduală.

Harta completă a traseului. Vedere din satelit

Observația noastră participativă în care am folosit un fotoliu rulant pentru deplasarea prin cartier a scos la iveală o stare precară a trotuarelor. Ca de exemplu: borduri înalte, denivelări la nivelul cotei de călcare provenite din reparații făcute cu alte materiale, trotuare incorect dimensionate pentru deplasarea în fotoliu rulant, uneori blocate de mobilier urban amplasat necorespunzător, treceri de pietoni cu timpi scurți de traversare. Concluzia noastră este că mediul este tranzitabil pentru persoanele care nu folosesc fotoliul rulant, însă schimbarea este dramatică în situația folosirii acestuia.

Utilizarea spațiului din jurul și din incinta Policlinicii Titan este simplă. Căile de transport sunt accesibile pentru toată lumea, în special pentru cei ce au probleme de deplasare, fiindcă există stație de autobuz foarte aproape de clădire, strada principală poate fi navigată de o persoană vârstnică. Există două lifturi pentru acces către etajele superioare. Respondenții au apreciat zonele de repaus și de umbră din fața clădirii, dar și faptul

că în clădire sunt destule locuri de stat. Din interviurile luate reiese că Policlinica Titan oferă grijă și confort vârstnicilor utilizatori ai acestui centru.

Niciunul dintre respondenții seniori nu frecventează vreun tip de centru de zi public sau privat. Am primit un singur răspuns reticent privitor la utilizarea lor din partea primei respondente, care nu a oferit o explicație concretă. Toți ne-au spus același gând: momentan încă se descurcă singuri sau au pe cineva care îi poate ajuta încât să nu se înscrie în astfel de infrastructuri. Spre deosebire de centrele permanente, unde vârstnicii locuiesc, centrele de zi sunt locuri unde aceștia se pot întâlni și unde pot desfășura diverse activități. Rezerva exprimată de respondenți indică și o lipsă de cunoaștere a infrastructurii la care ar putea apela, dar și că persoanele vârstnice le consideră spații cu încărcătură simbolică negativă puternică.

Dintre cei trei respondenți vârstnici, o singură persoană a remarcat lipsa umbrei și a băncilor din cartier. Băncile și zonele de umbră

joacă un rol esențial pentru bunăstare și utilizare confortabilă a orașului. Există porțiuni din Sectorul 3, mai ales în Titan și Ozana, unde este neapărat nevoie de umbră pentru stațiile de autobuz sau tramvai, lipsite de refugiu.

Respondenta nr. 3 ne-a relatat încercări eșuate ale ei și ale altor locuitori ai cartierului de a comunica primăriei nevoia umbrei și locurilor de stat. Pe strada Fetești au fost puse bănci desființate la numai o lună de la amplasare. Din interviu reiese că strada aparține zonelor unde s-au construit locuințe noi, iar locuitorii sunt majoritar tineri. Dezvoltarea imobiliară haotică, fără intervenții de bază pentru bunăstarea locuitorilor, rezultă în situații ca aceasta, unde strada este doar o zonă de tranzit, nu și un spațiu primitor pentru relaxare aproape de casă sau pentru repaus.

În schimb, respondenta nr. 2 ne-a oferit detalii despre cum este structurată clădirea, cum am menționat în capitolul anterior. Am fost surprinse de deschiderea și sinceritatea pe care ne-a oferit-o pentru discuție, ceea ce ne sugerează transparența administrativă a acestui centru de îngrijire.

Prin observația non-participativă am înțeles următoarele lucruri: situația în teren nu este cea mai bună pentru unii seniori, mai ales pentru cei cu probleme de deplasare, și locuitorii Titanului sunt adaptați la căile cele mai confortabile de tranzit. Străzile principale sunt largi, cu pante decente dintre trotuar și stradă, iar unele treceri de pietoni sunt bine evidențiate. Străzile adiacente, în schimb, sunt pline de capcane, iar mulți dintre vârstnicii observați de noi sunt nevoiți să își adapteze traseul sau viteza mersului. Deplasarea lentă, cu pauze este cea mai frecventată metodă de mers, unde băncile, complexele comerciale și parcurile de cartier joacă un rol esențial în utilizarea constantă a drumurilor pietonale.

Cel mai important exemplu a fost cel al doamnei din observația non-participativă, ce se deplasa într-un fotoliu rulant, ajutată de cineva, în fața Policlinicii Titan. Traseul ei a fost explicat în detaliu în capitolul anterior. Persoana care îi împingea fotoliul s-a folosit de opțiunile accesibile de mers (pista de biciclete) și nu a avut probleme în timpul deplasării. Adaptabilitatea este o abilitate relevantă pentru existența ca om vârstnic cu dizabilități în acest context.

În momentul în care am utilizat scaunul cu roțile în a doua zi de teren, am simțit, ca echipă, consecințele obstacolelor

pe care cei cu dizabilități locomotorii le întâlnesc atunci când trebuie să se deplaseze. Cu cât se interesează mai multe caracteristici și stataturi dezavantaje la nivel social în aceeași persoană, cu atât este mai probabilă experimentarea discriminării. Am ajuns să ne adaptăm modul de deplasare astfel încât să evităm pe cât posibil obstacolele infrastructurale.

2. Concluzii

Deși grija pentru fiecare individ poate arăta diferit, la nivel de grup, există nevoi comune, cărora statul le răspunde prin infrastructura de îngrijire. Grupul în relație cu care noi am studiat câteva facilități din această infrastructură, vârstnicii, sunt în mare nevoie de un tratament coerent al nevoilor lor complexe. Deși am început prin a ne uita prioritar la accesibilitate motorie, interviurile ne-au atras atenția asupra băncilor și umbrei copacilor ca fiind parte din infrastructura necesară vârstnicilor (și nu numai).

Cercetarea noastră evidențiază un contrast major între politicile de îngrijire a vârstnicilor din Viena și București. În timp ce capitala Austriei promovează îmbătrânirea activă printr-o infrastructură complet adaptată și o rețea integrată de servicii sociale, Bucureștiul se confruntă cu lipsa unor politici publice proactive și cu un mediu construit deficitar.

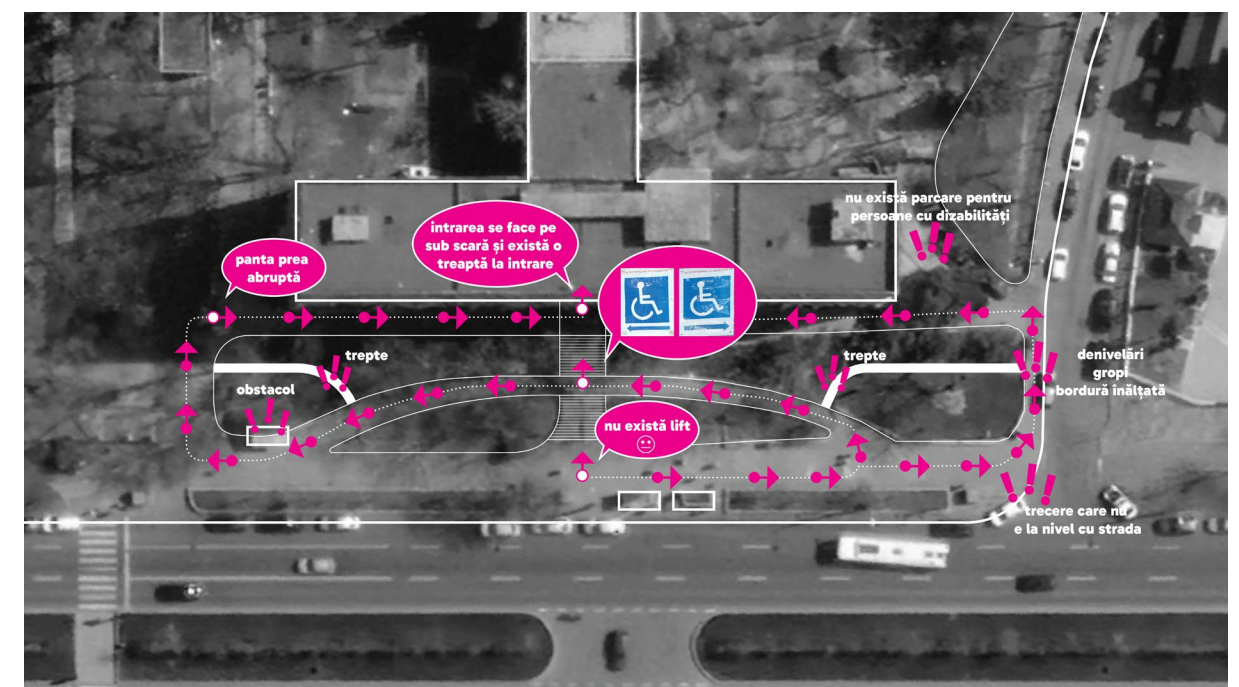
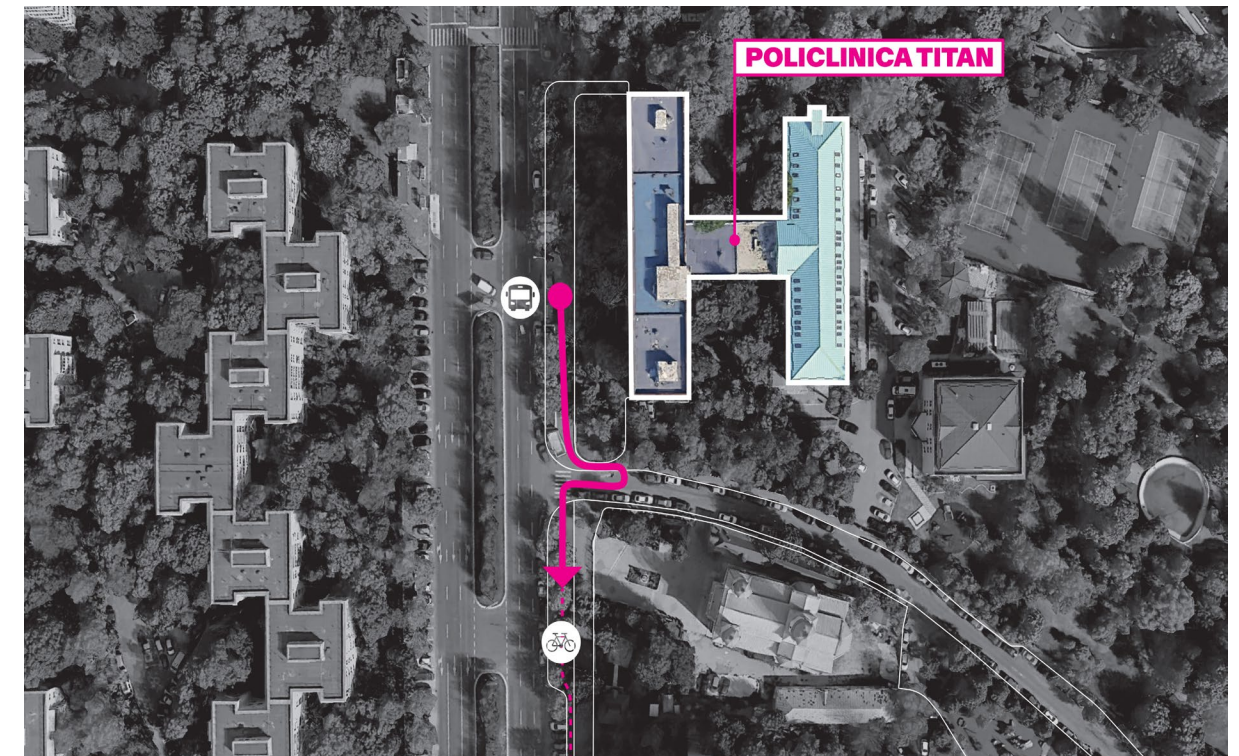
Studiul de caz din cartierul Titan demonstrează că, deși există o infrastructură instituțională de îngrijire (precum Policlinica Titan sau centrele pentru seniori), accesul către aceste facilități este grav îngreunat de calitatea slabă a spațiului public urban. Trotuarele degradate, bordurile supraînălțate și lipsa zonelor de repaus umbrite reprezintă bariere majore care limitează autonomia seniorilor – în special a celor cu dizabilități locomotorii – și favorizează izolarea acestora.

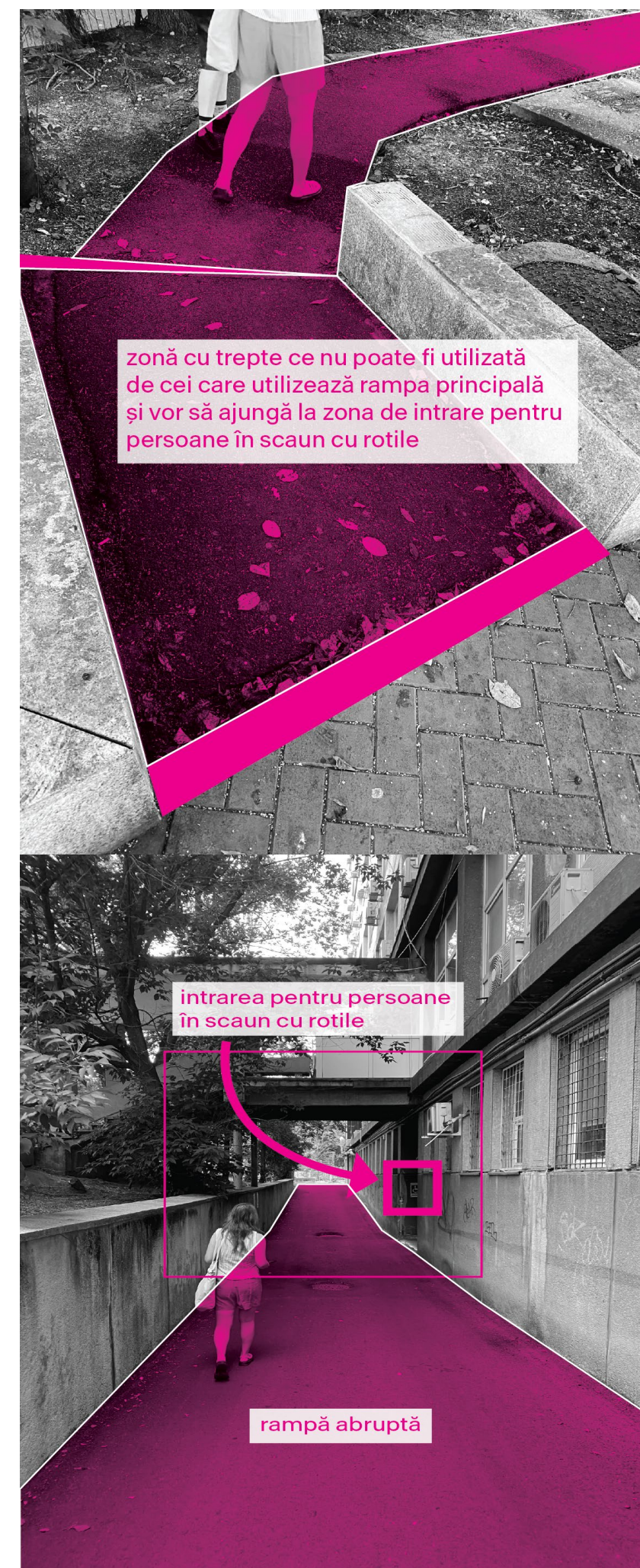
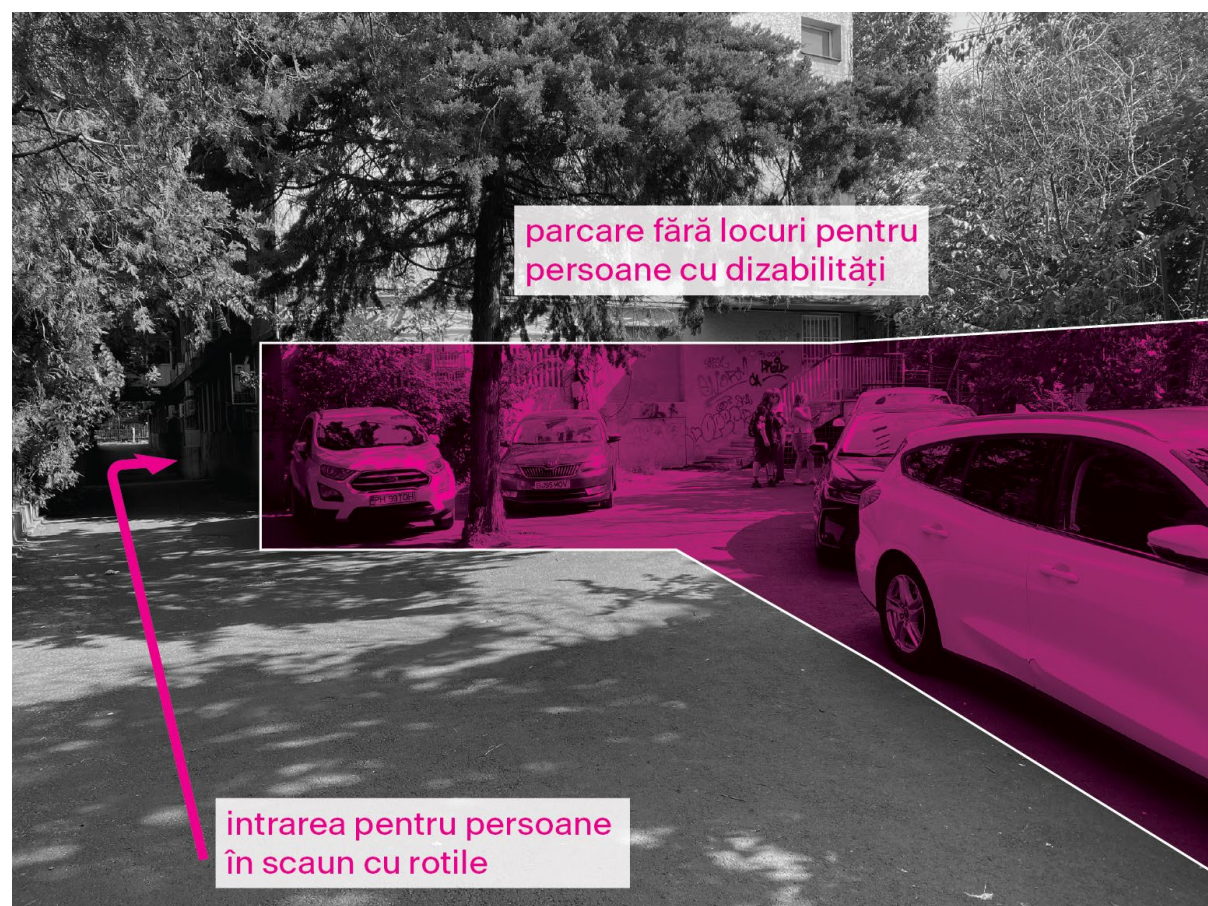
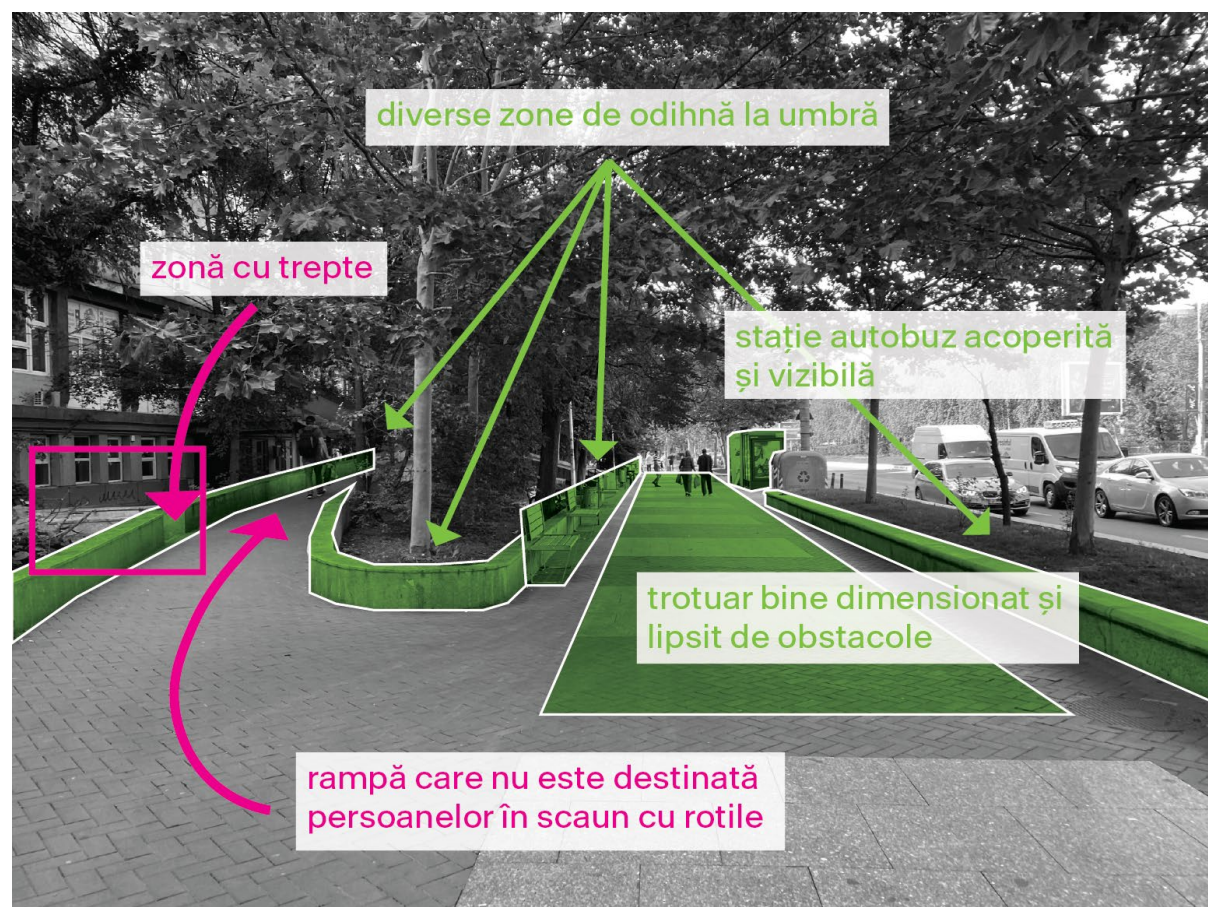
Pentru a asigura o tranziție către un „oraș al îngrijirii”, Bucureștiul are nevoie urgentă de planificare urbană incluzivă, care să fie fundamentată pe empatie și pe consultarea și înțelegerea directă a nevoilor reale ale grupurilor vulnerabile.

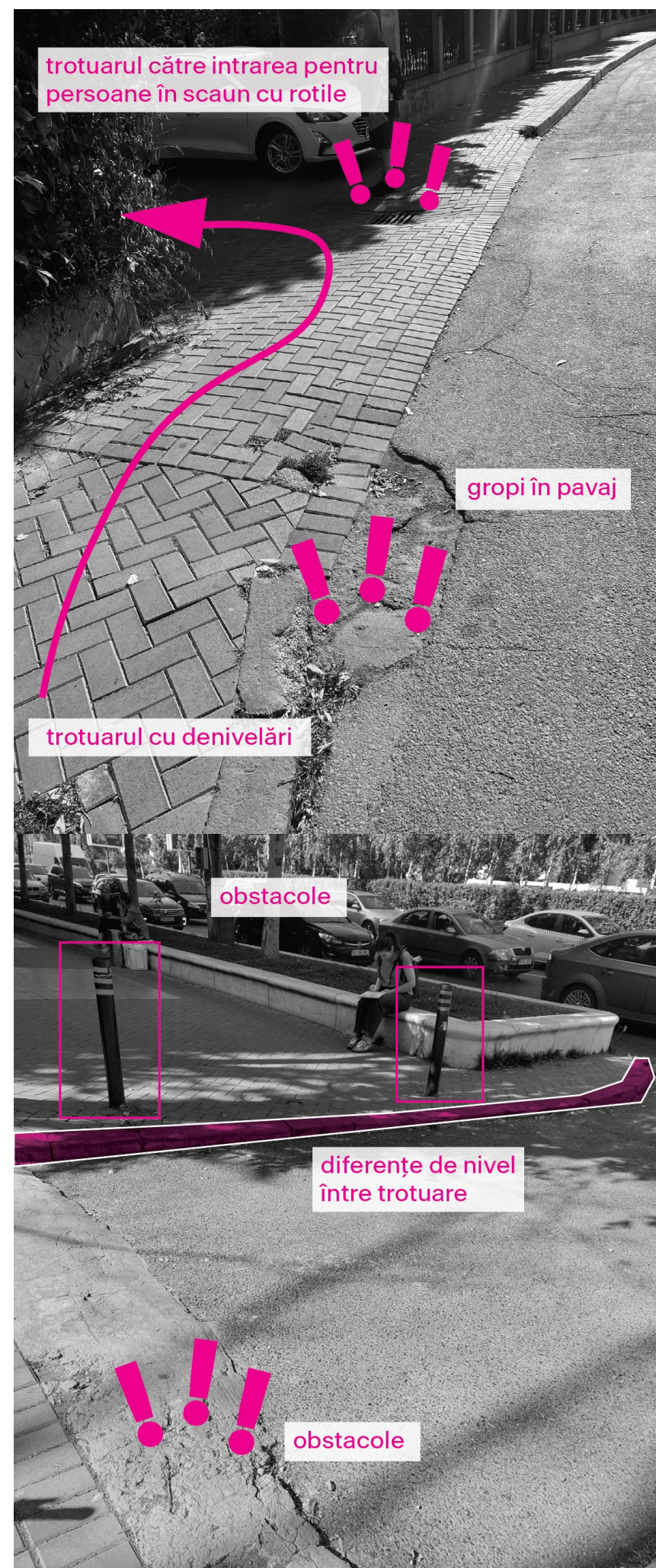
Infrastructura de îngrijire se construiește cu empatie. Iar aceasta se învață din teren și din interacțiunea cu beneficiarii.

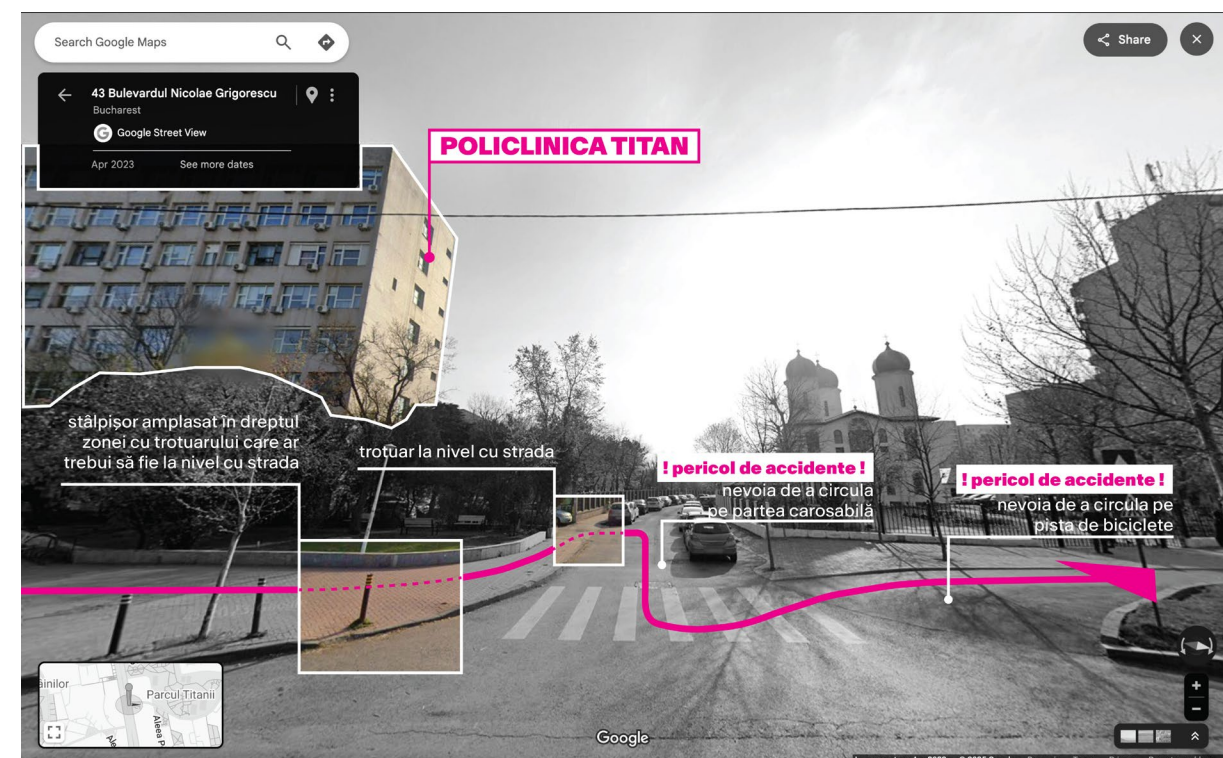
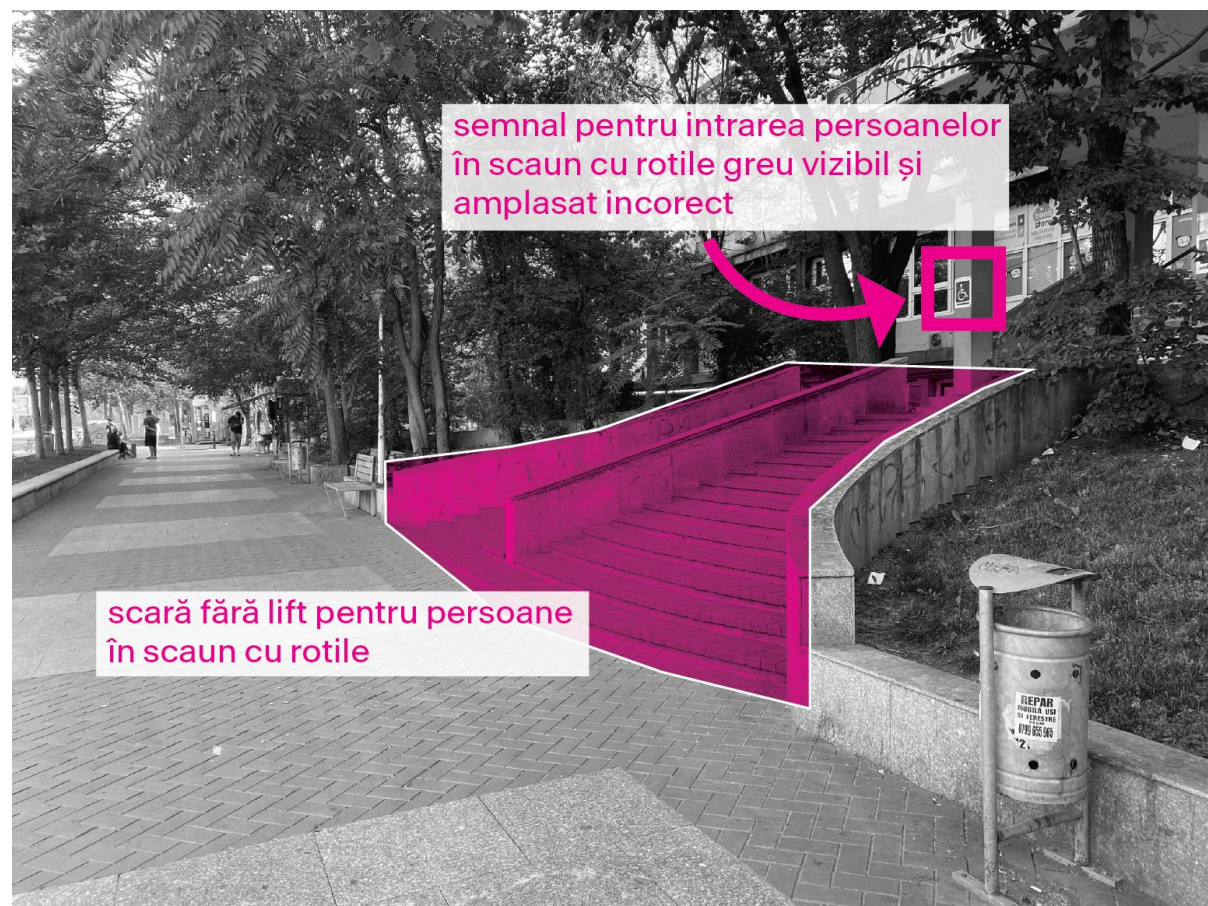
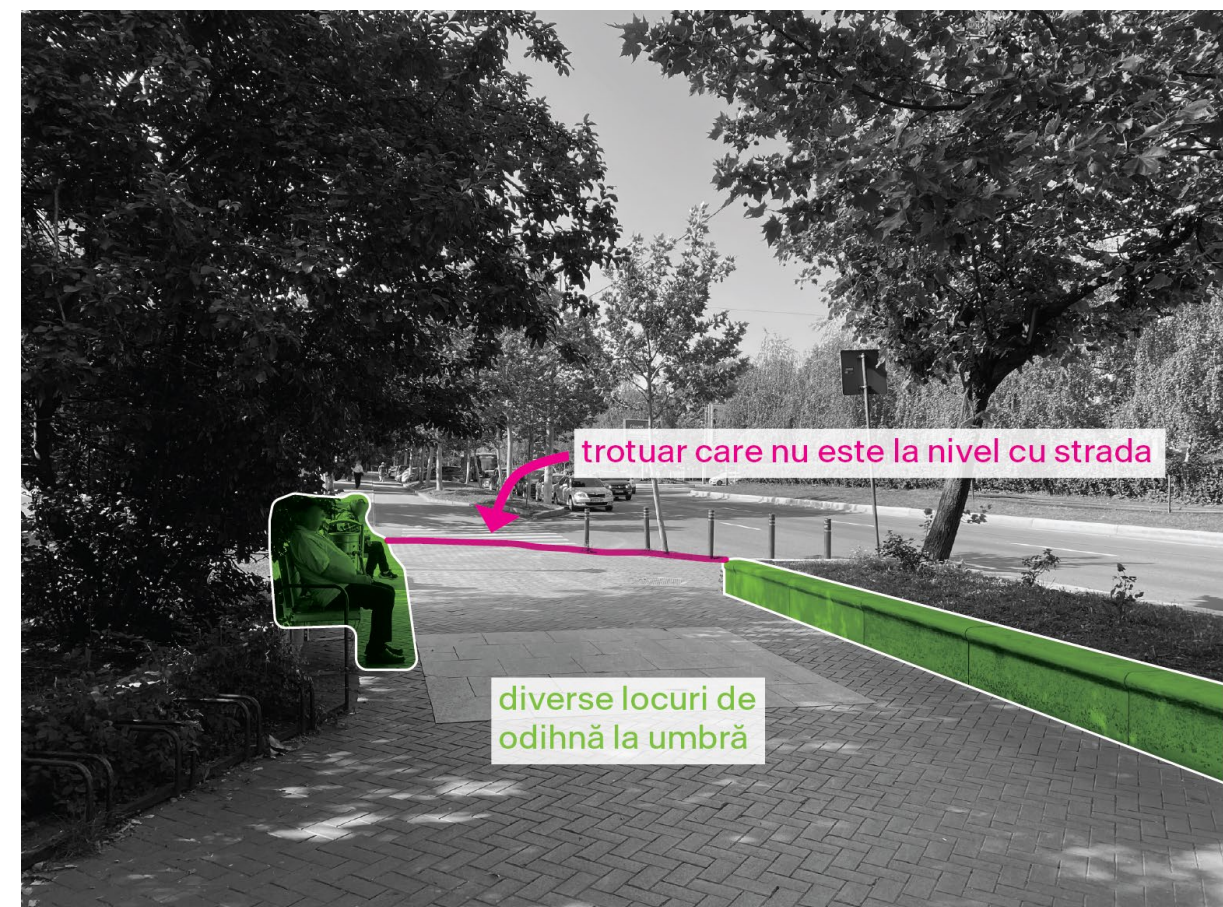
Policlinica Titan

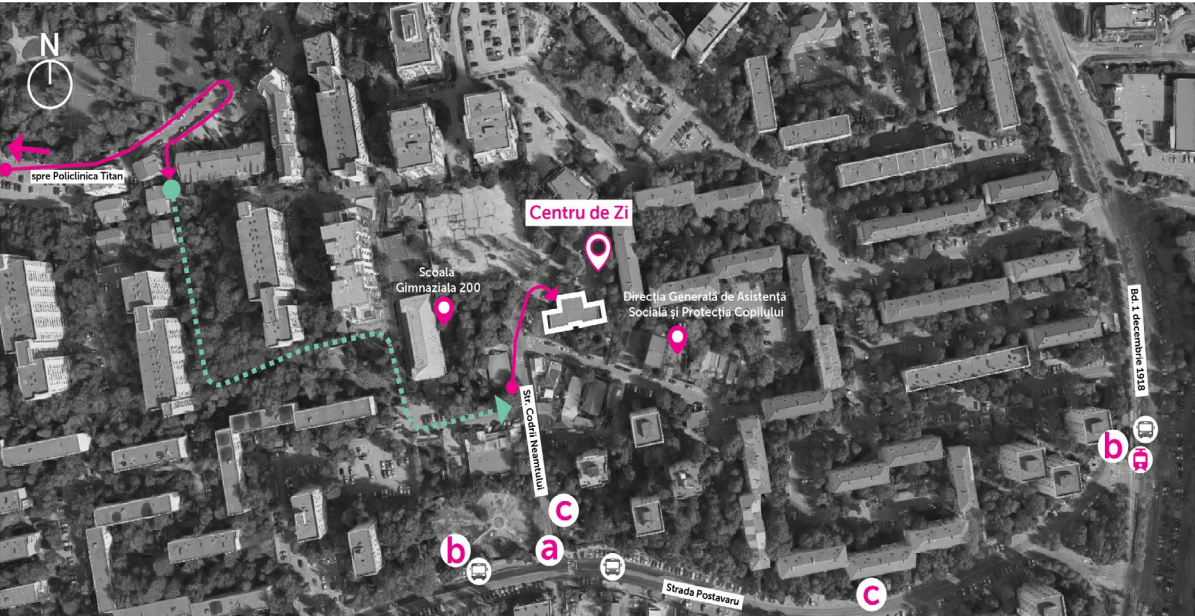
Este una dintre cele mai mulțumitoare funcțiuni de îngrijire pe care le-am studiat. Pe lângă satisfacția persoanelor intervievate, descoperim și faptul că este accesibilă, are locuri de stat atât înăuntru cât și afară, iar vara, în jurul ei, copacii lasă umbră deasă și un pic de răcoare.

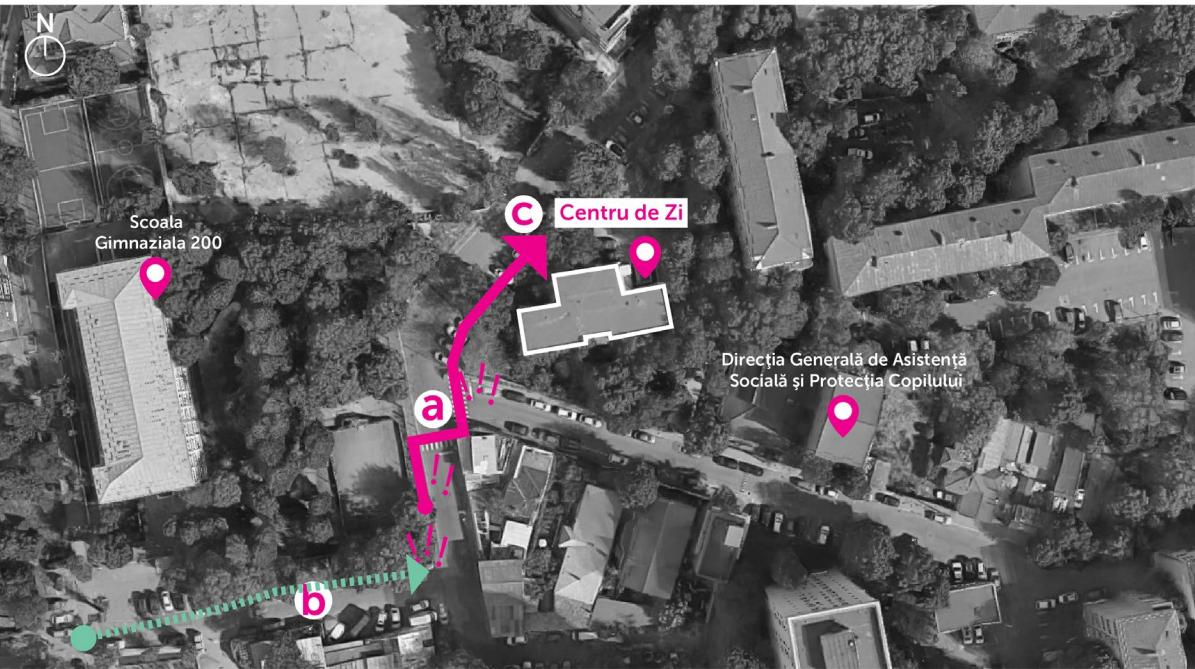

a. Traversari b. Stație autobuz c. Traseu pietonal

a. Traversari b. Traseu pietonal c. Acces în clădire

a. Traversari

Strada Codrii Neamțului

lipsa marcajelor, bordura înaltă

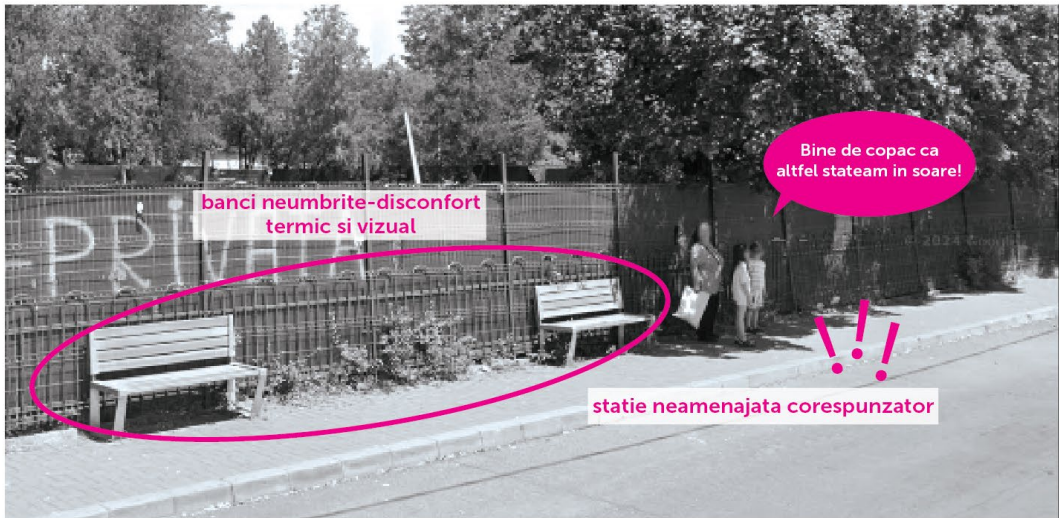
b. Traseu pietonal

Strada Postvarul

traseu pietonal-obstacole: stalpi,
denivelari, copaci amplasati
in mijlocul trotuarului

b. Statie autobuz

Strada Postavarul

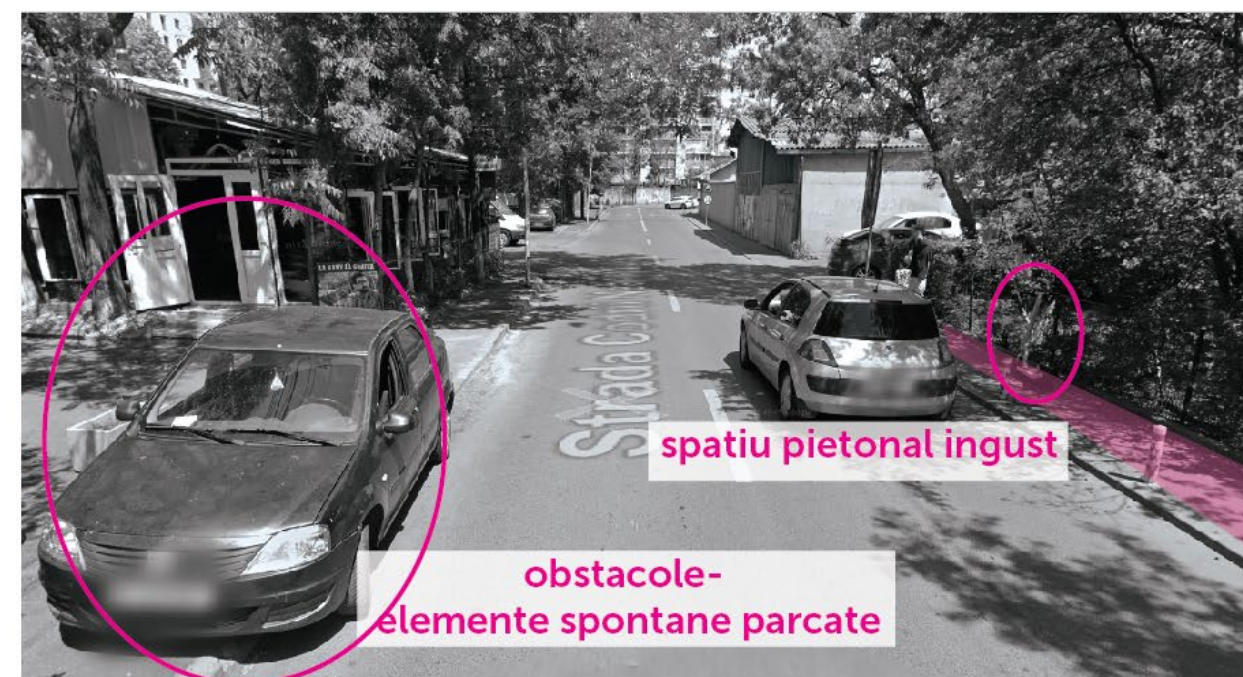

Strada Postavarul

C. Traseu pietonal

Strada Codrii Neamtului

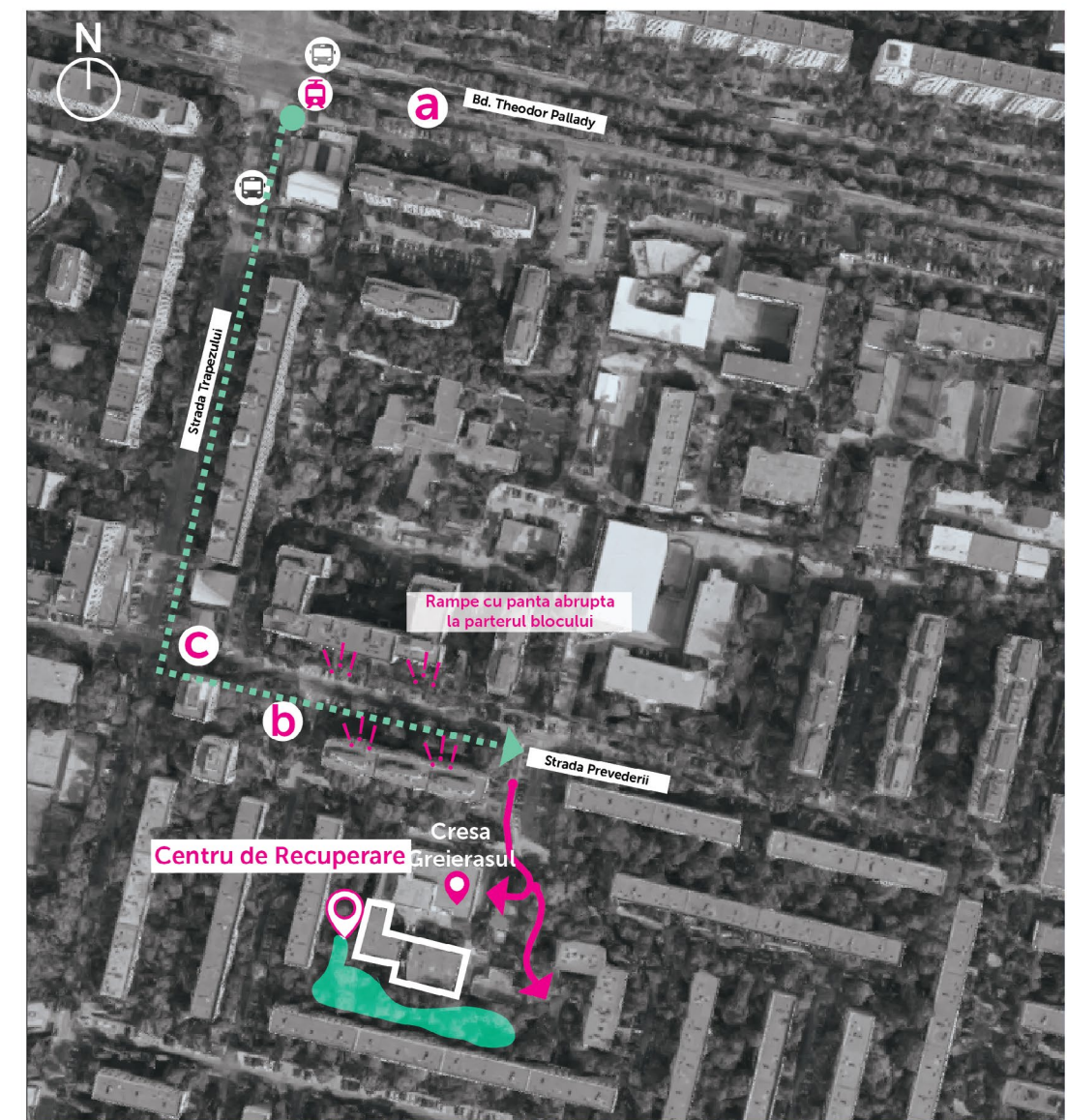
Strada Postavarul

C. Acces in constructie

prezenta rampei la intrare

trotuar denivelat,
bordura prea inalta

a. Statie tramvai

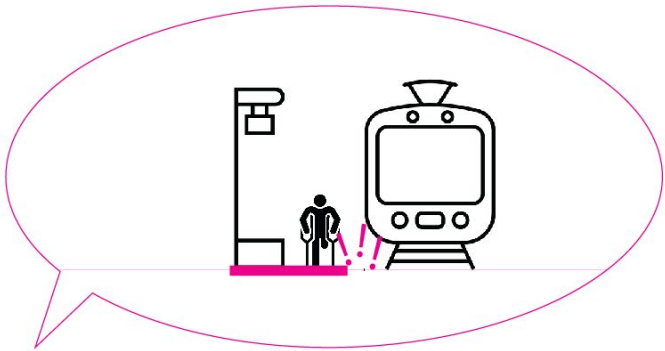
b. Traseu pietonal

c. Traversari

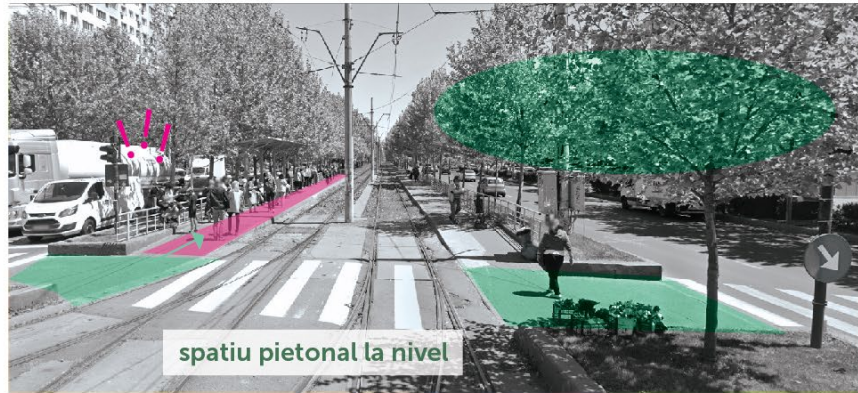
a. Statie tramvai

Bd. Theodor Pallady

c. Traversari

Desi statiile au locuri pentru odihna umbrite, iar accesul pietonal si trecerile sunt la nivel, acestea sunt in stare de degradare si nu sunt marcate tactil sau auditiv

b. Traseu pietonal

Str. Trapezului

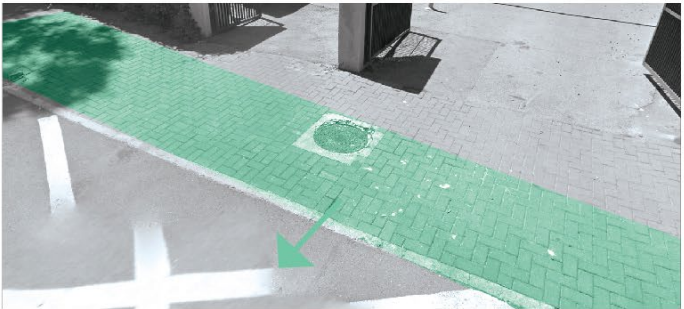

Str. Prevederii

b. Traseu pietonal

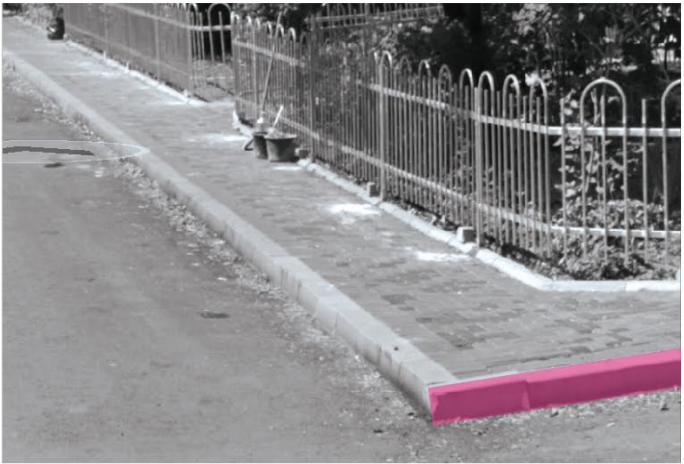

Str. Prevederii

Str. Prevederii

spatiu pietonal la nivel

Str. Prevederii

Bibliotecile de cartier. O altă infrastructură a îngrijirii?

Despre rolul informal al spațiilor Bibliotecii Metropolitane

Alexandra-Elena Burtea - arhitect, student doctorand și asistent universitar în cadrul Universității de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu” din București.

Teodora Dobrotă - arhitect, Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”, cercetător și artist vizual.

Andra-Maria Ghenoiu - arhitectă, doctorandă și asistentă universitară în cadrul Universității de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu” din București.

Propunem o analiză asupra bibliotecilor de cartier, din perspectiva posibilei lor integrări în logica infrastructurii de îngrijire. Cercetarea se va concentra asupra bibliotecilor de cartier din punct de vedere al accesibilității, deschiderii și impactului asupra comunității și mai ales a categoriilor marginalizate a acestora.

Întrebare de cercetare:

În ce măsură sunt integrate bibliotecile de cartier în aparatul infrastructurii de îngrijire din București/Praga?

Cum pot modelele de bune practici (politici, proiecte) din Praga fundamenta soluții de integrare a bibliotecilor de cartier din București în infrastructură de îngrijire?

Scopul cercetării

Identificarea politicilor publice/strategii de dezvoltare/proiecte izolate care pot fi adaptate la scenariul orașului București.

Descoperirea unui posibil model/unei posibile metode dinamice de adaptare a acestora care să poată fi implementată în teritoriul extins al României.

Producerea unor imagini/schițe destinate publicului general, care să prezinte concluziile studiului.

Obiective

Întocmirea unei baze de date de baza materialelor deja existente dar și, în cazul Bucureștiului, prin studii la fața locului care să aibă ca focus accesibilitatea programului la nivelul orașului.

Identificarea politicilor publice, strategiilor și programelor implementate în Praga/București și realizarea unei analize comparative dintre situația actuală din Praga și posibilitatea de dezvoltare a unui cadru similar administrativ spațial în București.

Propunerea de scenarii în care concluziile (politici, strategii, proiecte considerate relevante) pot fi aplicate cadrului local (București), dar și posibil elaborate în proiecte adaptabile în alte orașe la nivel național.

Metodologie și etape de studiu

1. Studiul teoretic asupra exemplarelor din Praga
2. Studiul la fața locului prin colaborare cu Alex Axinte și Cristian Borcan asupra bibliotecilor de cartier, analizate din punct de vedere al deschiderii către populația vulnerabilă. Cartări și ilustrații asupra accesului și mișcării din cadrul bibliotecilor de cartier din București
3. Studiul cadrului legal și al politicilor publice în Praga/București

Materiale ilustrative/scheme/cartări însoțitoare pentru studiu, dar care funcționează și independent în scop educativ pentru un public nespecializat.

1. Introducere

Dacă prin infrastructura de îngrijire înțelegem ansamblul acelor servicii și spații aferente precum spitale, creșe, centre dedicate vârstnicilor, persoanelor cu dizabilități etc., o includere a spațiilor publice care susțin reproducerea socială ar putea fi necesară. Este

vorba de locuri a căror funcție principală este dublată de un rol informal, social, neprogramat și adesea invizibil.

1.1. Bibliotecile de cartier și funcțiile acestora

Bibliotecile, mai ales cele mici, de cartier, sunt astfel de programe. Pe lângă accesul publicului la informație și resurse clasice (cărți, resurse digitale, documente multimedia etc.), ele funcționează ca infrastructuri comunitare, care își extind impactul asupra calității vieții comunității. Devin deci, locuri publice hibride, sedimentate în imaginarul colectiv ca spații de sprijin, de refugiu, de întâlnire, de educație informală, mai ales pentru cei mici, pentru vârstnici, sau pentru cei care găsesc aici resurse la care nu ar putea avea altfel acces.¹

Bibliotecile sunt adesea singurele funcțiuni publice gratuite sau extrem de accesibile (financiar sau ca prag de admitere) care nu impun în logica funcționării lor un raport ierarhic și economic și care au potențialul (și responsabilitatea) de a deservi un public complex de locuitori, deși adesea nu sunt concepute pentru o face.

Pe de altă parte, pentru a-și asuma un rol comunitar complementar celui educativ, micile biblioteci ar trebui racordate la rețeaua urbană a infrastructurii de îngrijire, mobilitate urbană, digitalizare etc. Acest lucru implică pe de-o parte recunoașterea lor ca infrastructuri de îngrijire la nivelul orașului și pe de altă, încadrarea strategică de către administrație în această categorie (în vederea întocmirii planurilor strategice relevante, finanțării eficiente, echipării conforme etc). Cu alte cuvinte bibliotecile au o poziționare aparte, ele sunt — prin serviciile sociale și comunitare conexe pe care le îndeplinesc — parte a infrastructurii de îngrijire, de care sunt în același timp dependente.

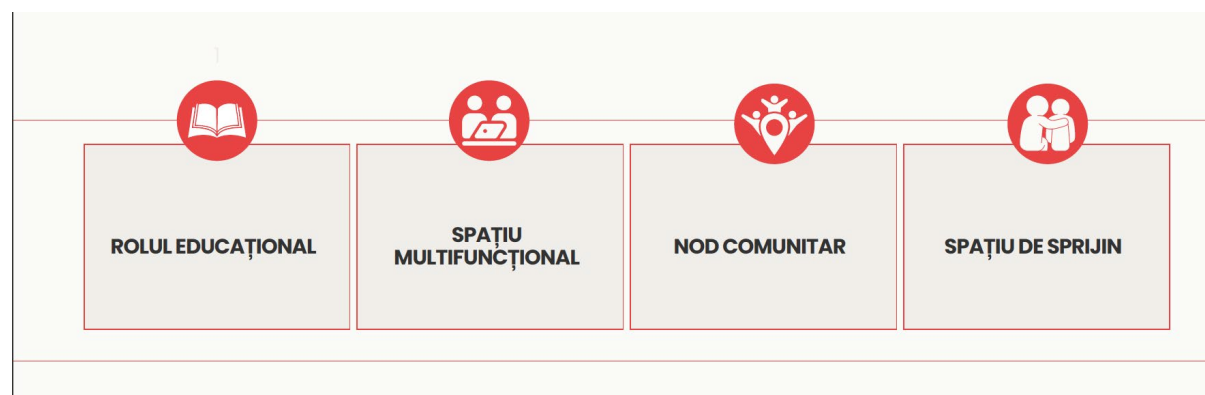
Acele biblioteci care nu sunt echipate, accesibile sau accesibilizate își limitează prin excludere publicul la care se raportează.

Mai departe, ne vom apleca asupra analizei acestor „noduri hibride” ale infrastructurii de îngrijire, prin identificare funcțiilor pe care le îndeplinesc și a impactului asupra utilizatorilor.

a. Rolul educațional

Chiar și în țările cu sistem educațional gratuit (cum este România), accesul la resursele educaționale este marcat profund de inegalitate (provenită din diferența de

¹ Pentru a oferi câteva exemple de resurse: cursuri de limbă pentru persoane imigrante, materiale multimedia pentru persoane cu dizabilități diverse, îndrumare digitală pentru vârstnici etc.

venit, statut locativ, statut social etc). Biblioteca funcționează ca un spațiu complementar sistemului educațional, îndeplinind concomitent și un rol educațional informal, alternativ, unde ierarhia sau segregarea prezente în multe spații formale nu este la fel de accentuată. Accesul universal, nediferențiat, necompetitiv și deschis la resurse poate ameliora într-o anumită măsură experiența comunităților vulnerabile. În teorie, bibliotecile metropolitane au acces universal; în practică însă, multe categorii sociale sunt excluse. Fie nu le sunt cunoscute resursele disponibile, fie, în cazul persoanelor cu anumite tipuri de dizabilități sau în cazul imigranților, bibliotecile sunt adesea slab sau deloc echipate. În plus, în rețele care nu sunt coerent centralizate, custodele sau bibliotecarul este responsabil de asigurarea accesului, de comunicare cu publicul local, de înțelegerea nevoilor. Toate acestea, în lipsa unor programe și strategii uniforme între filiale, pot supraîncărca personalul bibliotecii care nu are o pregătire în acest sens.

b. Bibliotecile ca resursă și spațiu multifuncțional

Componenta educațională formală și informală se articulează prin prisma cadrului fizic care le găzduiește. Un spațiu adaptabil, deschis, și versatil (inclusiv din punct de vedere al resurselor) facilitează întâlnirea și interacțiunea grupurilor diverse care îl pot utiliza simultan. În consecință, biblioteca nu oferă doar cadrul și resursele educaționale, ci creează un spațiu de dialog, colaborare, integrare sau chiar acțiune.

Dacă din punct de vedere funcțional, spațiile bibliotecii permit adaptarea la public și tipuri de activități diverse, nu este neapărat nevoie de dotări tehnologice sau de design elaborate. Disponibilitatea spațiului și a personalului pot fi suficiente pentru a răspunde unei palete complexe de nevoi. Astfel, bibliotecile sunt percepute la nivelul cartierului mai mult ca spații locuite, care se pot adapta

și redefini ca răspuns la nevoile comunității.

c. Bibliotecile ca noduri comunitare și rolul lor social

Spre deosebire de alte spații culturale sau cu funcțiuni sociale, biblioteca nu condiționează prezența sau participarea prin vreo formă de consum. Chiar și în orașe cu un peisaj cultural complex, socializarea exclude pe cei care nu își permit apartenența sau participarea din considerente economice. Spațiile de loisir, de cultură sau chiar de lucru, presupun petrecerea timpului contra cost, și mai mult, adesea conturează un caracter al publicului lor, fapt ce exclude anumite grupuri sociale. Disponibilitatea spațiilor culturale gratuite sau accesibile poate garanta mult mai coerent modalități de socializare accesibile, adesea chiar instrumente de integrare a acelor categorii sociale care sunt excluse din majoritatea activităților și spațiilor orașului.

Copii și tinerii se întâlnesc într-un mediu educațional neierarhizat, care nu se bazează pe performanță academică, vârstnicii și pensionarii mențin contactul social într-un spațiu din proximitatea locuinței, iar pentru imigranți și alte persoane marginalizate, biblioteca este printre singurele spații care oferă resurse și legătura cu instituții și resurse culturale.

d. Bibliotecile ca spațiu de sprijin

Derivat din rolul social, bibliotecile joacă și un rol informal de sprijin. Ele oferă un spațiu sigur și tolerant și prin activitățile conexe care chiar dacă nu sunt programatic terapeutice preiau funcțiuni afective. Cu alte cuvinte, în momentul în care oamenii vin la biblioteca pentru activități educativ-culturale destinate, interacționează și se integrează în comunitatea cititorilor, care este, de fapt, comunitatea locală. Chiar dacă instituțional biblioteca nu își asumă acest rol, bibliotecarul, custodele, sau cei implicați în demersurile bibliotecii devin confidenți, sfătuitoari

care reacționează la nevoile cititorilor. Biblioteca poate răspunde, chiar instituțional nevoilor identificate de personalul bibliotecii. Dacă din publicul filialei fac parte, de exemplu, un număr mare de vârstnici, îndrumarea digitală devine o prioritate pentru proiectele de filială.

Cele cinci faze ale îngrijirii definite de Tronto (1993) — a te preocupa de, a avea grijă de, a îngriji, a primi îngrijire și a îngriji împreună — oferă un cadru util pentru a analiza modul în care bibliotecile au potențialul de a fi considerate spații de îngrijire/de sprijin. De exemplu, bibliotecile de cartier din București se preocupă de nevoile comunităților lor oferind programe incluzive, au grijă de populațiile vulnerabile prin asigurarea accesului digital și a unui spațiu comunicativ, și îngrijesc împreună cu publicul prin organizarea de evenimente colaborative și dialog civic (Ghenoiu, 2025).

e. Bibliotecile ca infrastructură de îngrijire informală

Un aspect adesea neglijat în discursul arhitectural și urbanistic despre infrastructura publică îl reprezintă rolul informal pe care bibliotecile de cartier îl joacă în viața comunității. Dincolo de funcția lor declarată, aceea de instituții educaționale și culturale, bibliotecile operează simultan ca spații de îngrijire socială, absorbind nevoi și practici comunitare care nu sunt nici programate instituțional, nici recunoscute în mod oficial. Ipoteza centrală a acestei cercetări pornește tocmai de la această tensiune: că rolul informal al bibliotecilor de cartier constituie, de fapt, nucleul funcției lor sociale, și că ignorarea acestei dimensiuni în strategiile de dezvoltare urbană reprezintă o pierdere semnificativă de potențial civic.

Această perspectivă s-a conturat pentru noi în mod direct, în urma cercetării de teren. Prin interviuri cu bibliotecarii, observații de teren și cartografiere spațială, am documentat modul în care bibliotecile din mai multe cartiere ale orașului răspund anumitor nevoilor locale, în absența oricărui cadru formal sau a unei strategii naționale coerente. Ceea ce ne-a surprins în mod repetat a fost tocmai decalajul dintre ce ar trebui să fie aceste spații pe hârtie și ce devin ele în practică. Filiala Alexandru Odobescu, situată în interiorul unui ansamblu rezidențial, funcționează ca punct de acces la lectură pentru copii în perioada verii, dar și ca spațiu de socializare informală pentru pensionari — utilizări neplanificate, dar care reflectă cu acuratețe

nevoile specifice ale cartierului. În mod similar, bibliotecarii cu care am discutat ne-au semnalat frecvent o disonanță între profilul oficial al filialelor și realitatea lor cotidiană: în practică, acestea operează mult mai flexibil, modelate de inițiativa personală a angajaților și de cerințele neformulate ale utilizatorilor.

Aplicând cadrul teoretic al lui Tronto (1993), care definește îngrijirea drept tot ceea ce facem pentru a menține, continua și repara lumea în care trăim, bibliotecile pot fi reinterpretate nu ca utilități publice neutre, ci ca actori spațiali activi în ecologia urbană a îngrijirii. Tocmai această dimensiune informală — invizibilă în narativele oficiale, dar profund prezentă în practica cotidiană — ridică întrebări legitime despre cum ar trebui să arate o strategie urbană care să recunoască și să valorifice acest potențial latent.

2. Situația de fapt a rețelelor de biblioteci

Pentru a privi rețeaua de biblioteci de cartier ca parte componentă a sistemului de infrastructuri de îngrijire a orașului vom analiza cazul bibliotecilor din Praga (modelul de referință) și cel al bibliotecilor din București (subiectul analizei în teren).

În primă fază, ne vom uita la considerente de capacitate, densitate, distribuție și utilizare a rețelelor metropolitane, urmând ca ulterior să ne aplecăm asupra proiectelor, politicilor și planurilor de dezvoltare.

De precizat este faptul ca documentația legată de distribuția bibliotecilor publice nu este coerentă în cele două cazuri deoarece chiar studiile comparative, bibliotecile publice nu au același statut. Acest lucru este datorat și modului neuniform de indexare, de exemplu pentru bibliotecile academice sau școlare.

De asemenea un aspect care nu apare în majoritatea datelor statistice este ideea de „loc de lectură” (reading station). Indicatorul IFLA/UNESCO de aproximativ 5 locuri de lectură pentru fiecare 1.000 de locuitori este o referință standard pentru planificarea bibliotecilor. Acest indicator se referă la capacitatea fizică de prezență și spațiu, nu la număr de utilizatori, abonați sau la resursele propriu-zise.

Iată schematic situația celor două rețele:

2.1. Městská knihovna v Praze (MKP)-Praga

- Nr. biblioteci publice (național): 5 900 biblioteci publice, la o populație de

- ~10,5 milioane de locuitori²
 - nu includ bibliotecile școlare, universitare etc.
 - densitatea este cea mai ridicată din Europa
- b. Nr. filiale din rețeaua metropolitană: 46 de filiale fixe și 2 bibliobuze mobile (La o populație de 1.280.000 locuitori)
- c. Distribuție (locuitori): 27.826 locuitori/bibliotecă metropolitană
- d. Distribuție (în teritoriu): toate cartierele
- e. Istoric legislativ:³
 - Legea bibliotecilor din 1919 a stabilit rețeaua națională, unificată în 1959, cu rol clar în educație publică.
 - După 1989 și integrarea europeană, s-au obținut finanțări UE pentru optimizarea, digitalizarea și adaptarea filialelor la nevoile locale.
- f. Structură: Instituție cu autonomie financiară.
- g. Utilizatori și profil socio-demografic:
 - Utilizatori activi: 180.000 de utilizatori activi
 - Procentual: ≈14% din populația orașului
 - Profilul dominant: adult urban educat
 - Statistici
 - 78% au studii medii sau superio-
- are
 - medie de vârstă de 45 de ani
 - ≈60% femei
- h. Planuri strategice:
 - MKP a avut planuri strategice încă din 2000, dar un cadru coerent apare în perioada 2015–2020, actualizat constant.
 - Strategia curentă este extinsă până în 2027, conform documentului național „Library Development Concept in the Czech Republic” (NAPLE, 2022).
 - Componenta urbană („Capital City Strategic Plan 2016–2030”) include filtrul bibliotecilor până în 2024–2025
- i. Activități și strategii de atragere:
 - MKP oferă o gamă amplă de activități tematice:
 - ateliere de alfabetizare digitală;
 - cluburi de lectură;
 - cursuri de scriere creativă;
 - consiliere profesională;
 - expoziții și evenimente culturale.
 - Programul este constant evaluat și ajustat în funcție de public. Bibliotecile colaborează cu ONG-uri, școli, centre de asistență socială și folosesc date detaliate pentru a adapta serviciile pe categorii de vârstă sau vulnerabilitate.

- j. Acces:
 - Acces fără înscriere în orice filială: acces la cărți, Wi-Fi, computere și spații de lectură.
 - Înscrierea pe bază de card aduce beneficii precum împrumutul la domiciliu și servicii rezervate.
 - Copii sub 15 ani – gratuit;
 - Adulți – taxa de 60 CZK/an + 20 CZK card;
 - Persoane cu dizabilități și vârstnici peste 70 de ani – gratuit.
 - Străinii sau persoane fără rezidență plătesc o garanție de 1.000 CZK sau se pot înregistra cu garant.
- k. Program de funcționare:
 - Aproximativ 9:00–20:00 în zilele lucrătoare, duminică închisă.+
 - Nu există filiale non-stop.
- l. Accesibilitate:
 - (tratat sistematic) Majoritatea filialelor MKP sunt complet adaptate pentru persoane cu dizabilități locomotorii (ascensoare, rampe), de auz (sisteme de inducție auditivă) și vedere (materiale tactile, scanere vocale). În plus, sunt oferite cursuri și servicii personalizate pentru aceste grupuri.

2.2. Biblioteca Metropolitană București (BMB)- București

- Nr. biblioteci publice (național): Între 1990 și 2022, numărul bibliotecilor publice din România a scăzut de la 16.665 la 8.458 aici incluse fiind cele școlare, adică aproape jumătate dintre acestea au fost închise
- Nr. biblioteci publice (municipal): 339 de biblioteci publice
 - include și bibliotecile școlare, universitare, județene, de specialitate, multe dintre ele inaccesibile publicului general.
- Nr. filiale din rețeaua metropolitană: 31 de filiale funcționale (inițial avea peste 70 de puncte de împrumut)
- Populația: 1.710.000 locuitori
- Distribuție (locuitori): 55.160 locuitori/biblioteca
- Distribuție (în teritoriu): inegal între cele șase sectoare
- Istoric legislativ:
 - După 1990, bugetele s-au redus accentuat, rețele fiind restructurate.
 - Potrivit INS, numărul total s-a

redus de la ~16 665 (1990) la ~8 458 (2022), multe devenind inactive. BMB s-a redus de la peste 70 de filiale la 31 astăzi.

- Structură:
 - Fondată în forma sa actuală în 1990, prin reorganizarea fostei Biblioteci Centrale Municipale
- Utilizatori și profil socio-demografic:
 - Utilizatori activi: 29.621 activi (48.456 de utilizatori înregistrați)
 - Procentual: 2,5% din populația orașului
 - Profilul dominant:
 - copiii, elevii,
 - pensionarii,
 - profesioniștii din domeniul educație,
 - participare slabă: tinerilor adulți, categorii vulnerabile este mult mai slabă;
- Planuri strategice:
 - În România, BMB nu are un plan strategic public actualizat; ultimele inițiative notabile datează din perioada 2005–2010, fără strategii recente transparente normate.
 - BMB a publicat pentru perioada 2020–2025 o „Politică de dezvoltare a colecțiilor”, parte dintr-un set de documente de planificare care cunosc însă o vizibilitate restrânsă și nu corespund unui plan strategic public holistic
 - Nu există un plan strategic similar celui din Praga (acoperind misiuni, obiective, indicatori și bugete) în varianta publică post-2020, conform secțiunii „Politici și strategii” a site-ului BMB .
 - Bucureștiul, prin BMB, are o serie de documente sectoriale (ex: colecții, digitizare), dar fără un plan strategic public integrat și vizibil pentru perioada post-2020.
- Activități și strategii de atragere:
 - BMB, deși activează cu un personal dedicat, nu are o politică coerentă de atragere de noi utilizatori. Activitățile sunt inițiate local, nu există o bază de date publică cu tipurile de programe, și majoritatea activităților rămân la nivel de cluburi de lectură, ateliere pentru copii sau inițiative

² date actualizate în 2022

³ <https://librarymap.ifla.org/countries/Czechia?utm>

izolate (ex. cursuri de inițiere digitală pentru seniori). Lipsa centralizării datelor face dificilă evaluarea impactului acestor programe.

- Acces:
 - Gratuit pe bază de card.
- Accesibilitate:
 - Unele inițiative locale (rampe de acces sau mobilier adaptat), accesibilitatea nu este o prioritate sistemică.
 - Nu există date clare despre numărul de utilizatori cu dizabilități sau despre gradul de adaptare a fiecărei filiale.
 - Consecință-nevoile acestor utilizatori rămân în mare parte neacoperite.

2.3. Cadrul instituțional administrativ al bibliotecilor; proiecte și programe relevante

2.3.1 Praga

- Există 4 tipuri de biblioteci publice:
 - Bibliotecile administrate de ministerul culturii (biblioteca municipală, Biblioteca Moraviană și Biblioteca K.E. Macan)
 - Biblioteci regionale, administrate prin fonduri locale care depind de autoritățile regionale. Acționează drept centre de coordonare pentru bibliotecile din jur, dar dublează și drept biblioteci locale
 - Biblioteci „basic” locale, administrate de autorități comunale
 - Biblioteci specializate, finanțate deopotrivă de instituții publice sau private (e.g. muzee, universități)
- Ministerul Culturii conține o divizie specializată, „Divizia Literaturii și Bibliotecilor” (Literature and Libraries Division, sau LLD)
 - Aceasta este responsabilă pentru crearea și menținerea legislațiilor locale pentru diverse biblioteci.
 - Două proiecte majore: „The Strategy for the Development of Libraries in the Czech Republic for 2017-2020” și „Strategy of Support for the Arts in the Czech Republic 2015-2020”
 - Primul a fost coordonat de biblioteca națională a Republicii Cehiei, iar aspectele particulare au fost relegate unor grupuri individuale

de lucru. Privește îmbunătățirea bibliotecilor pe 4 dimensiuni:

- Interconectivitate (prin intermediul digitalizării și centralizării administrative)
 - Accesibilizarea resurselor (achiziționare de licențe și documente fizice și digitale)
 - Transformarea spațiului pentru mai mare inclusivitate, în special în ceea ce privește persoanele cu dizabilități, persoane care vorbesc alte limbi sau minorități religioase
 - Dezvoltare în plan lung, cu accent pe promovarea gândirii critice
- Implementat actual e proiectul „Czech National Recovery Plan”, care va fi încheiat în 2026 - total 7.000.000.000 euro. Privește, în general, recuperarea
 - Acesta a avut în vedere înființarea Centrului Petřiny, acesta dublând drept bibliotecă și laborator de evaluare pentru celelalte centre culturale din zonă. Planul de investiții va fi costat 95.000.000 de euro
 - În 2015-2020, Ministerul Culturii a produs proiectul „NATIONAL CULTURAL POLICY OF THE CZECH REPUBLIC”. În ceea ce privește bibliotecile, acesta a avut o serie de obiective:
 - susținerea achiziției licențelor pentru lucrări în format digital (în scopul de a le face accesibile în bibliotecile publice)
 - continuarea proiectului „Library of the 21st century”; vezi mai jos
 - 2014: O serie de biblioteci publice mai mici finanțate prin „Auxiliary services programme for small public libraries”. Acesta face parte dintr-un proiect mai larg („Public Library and Information Services” sau PLIS), care privește digitalizarea accesului la informație în cadrul bibliotecilor Este finanțat, în mare, prin fonduri europene.
 - „Library of the 21st century” (grant oferit de LLD)
 - În mare parte structurat sub forma unor granturi cu apel deschis.
 - Obiectivele includ accesibilizarea bibliotecilor și susținerea acestora în ceea ce privește rolul lor de centre pentru activități culturale

și educaționale

- Transparența finanțării și continuitatea programului sugerează faptul că acesta își atinge, în mare, scopurile
- Grantul „Czech Library”, centrat pe achiziția de literatură cehă pentru biblioteci publice. Finanțat de Ministerul Culturii.
 - Centralizat administrativ în Biblioteca Moraviană
 - Din nou, bazat pe un sistem de apel deschis
 - Rapoartele de performanță nu sunt accesibile publicului
- Mai există, de asemenea, un alt grant, „Information sources for research and development” (Czech ELib), concentrat pe dezvoltarea și interrelaționarea dintre bibliotecile publice majore. Finanțat tot de ministerul culturii (LLD).
 - Undeva la 42.000.000.000 euro alocați
 - Între 2017-2022 finanțat prin „EU Operational Programme Research, Development & Education”
 - Din 2023, finanțat prin intermediul Centrului Național pentru suport informatic.
 - Centrat pe procurarea centralizată și apoi distribuirea către 129 de biblioteci a unor resurse electronice (e.g. publicații academice). Include negocierea pentru open access.
 - Undeva la 90% din obiectivele conținute în bugetul inițial au fost atinse
 - Ministerul informaticii susține financiar programul „Internet for Libraries”. A echipat cu infrastructură pentru internet 2500 de biblioteci publice până în 2014.
- 2009-2010: Programul „Libraries for All”, al bibliotecii municipale din Praga, în colaborare cu Centrul de Integrare a Imigranților:
 - Urmărește adaptarea bibliotecilor pentru a le face mai accesibile pentru imigranții din Praga
 - Include, de asemenea, extensia serviciilor oferite de biblioteci pentru a ușura integrarea acestora

ra în societatea din Praga

- Introduce o serie de cursuri (predate în bibliotecile locale) „low-threshold” pentru imigranți. Acestea sunt deopotrivă cursuri de Cehă și cursuri cu obiective care privesc integrarea pe piața muncii (e.g. cursuri de MS Office). Există și cursuri pentru formare artistică, și expoziții ale artei realizate de către imigranți.
- Există, evident, biblioteci universitare, care sunt cel mai adesea administrate de către universitățile din care fac parte.
 - E.g. Biblioteca Universității de științe ale vieții din Praga (CZU), Biblioteca centrală a Universității Charles, Biblioteca centrală a Universității Tehnice din Praga
 - Acestea au, în mare, funcția de a oferi acces la literatura de specialitate studenților din universitățile care le administrează
 - Finanțarea acestora depinde de cea a universității, fiind deci finanțate atât din fonduri publice cât și private
 - Sunt, în mare parte, puternic digitalizate

Pe scurt, pare că majoritatea programelor care privesc bibliotecile din Praga sunt finanțate, în mare, din fonduri publice, aparținând deopotrivă Ministerului Culturii și altor ministere cu care acesta colaborează. Bibliotecile mari (e.g. Biblioteca Municipală Praga) sunt finanțate direct de Ministerul Culturii, pe când bibliotecile mici sunt administrate în mod distribuit, de către autorități locale sau de către cele instituționale (e.g. Universități). Există, de asemenea, câteva cazuri în care o bibliotecă mare poate servi drept centru de administrare pentru mai multe biblioteci mici (e.g. Centrul Petřiny). Bibliotecile nu sunt limitate la simpla achiziție și accesibilizare de manuscrise; ele reprezintă, în plus, spații în care diverse activități sau proiecte socio-culturale se pot desfășura. Aceste programe au în vedere deopotrivă digitalizarea și interconectarea la nivel cultural (Library of the 21st century, Internet for Libraries), accesibilizarea culturii pentru categorii minoritare (Libraries for all) și extensia funcției bibliotecii către un domeniu mai larg (e.g. Centrul Petřiny). Majoritatea

programelor/granturilor care privesc bibliotecile din Praga sunt, de altfel, extinse la nivel național.

2.3.2. București

- o Oferă, în mare, literatură de specialitate. Strategia de achiziții e actualizată o dată la 5 ani.
- o Oferă - prin intermediul unui permis electronic, în aplicație - camere private de studiu, care pot fi închiriate pentru aprox 15 lei pe zi sau 70 pe săptămână
- o Achiziția de materiale/cărți este finanțată de către Universitatea București și din donații.
- Biblioteca Națională este administrată direct de Ministerul Culturii, și finanțată prin bugetul public, alături de câștigurile obținute din abonamente, taxe de serviciu etc.
 - o Necesită abonament (30 ron/lună)
 - o Are în jur de 13.000.000 cărți/manuscrise/materiale vizuale
- Din 2017 începând, 23/30 (incluzând sediul central) de filiale ale BM au fost modernizate (extensii spațiale, WI-FI, calculatoare) de către Primăria București.
 - o BM are și un program în cadrul tuturor celor 30 de filiale, numit Bibliovacanța (un program de vară centrat pe promovarea cititului și creativității). Ediția 2025 e în desfășurare
- 2018-2021, proiectul Lib2Life este desfășurat (desfășurat în colaborare cu BCU) pentru a moderniza bibliotecile și patrimoniul cultural prin tehnologii avansate. Bugetul total a fost de 5.285.104 lei, dintre care 50% au fost alocați Universității Politehnice din București. Finanțarea a fost asigurată de Unitatea Executivă pentru Finanțarea Învățământului Superior.
- Din 2023, o serie de proiecte sub umbrela PNRR (planul național de redresare și reziliență). Acestea urmăresc transformarea bibliotecilor în „hub-uri de dezvoltare a competențelor digitale”. În mare privește Biblioteca Metropolitană București. Bugetul total e de 37.000.000 euro.
 - o Este vorba de un apel competitiv, la care orice bibliotecă municipală poate aplica, în colaborare cu autoritatea locală.

- o Are 3 priorități: Renovarea/extinderea bibliotecilor și echiparea cu calculatoare și echipamente tehnice, înlocuirea echipamentelor tehnice în aprox. 650 de biblioteci, și dezvoltarea competențelor digitale a 65.000 români din comunități defavorizate.

3. Politici, strategii și programe de dezvoltare a rețelei de biblioteci publice

O parte importantă din cercetarea noastră, prin care încercăm să fundamentăm faptul că bibliotecile pot fi recunoscute ca parte a infrastructurii de îngrijire dintr-un oraș, este analiza și identificarea politicilor și strategiilor de dezvoltare a rețelei de biblioteci publice. Înainte de a studia și comenta stadiul actual al situației din București, am analizat felul în care Cehia, în special orașul Praga, a implementat și urmărit obiectivele strategice în dezvoltarea bibliotecilor publice.

3.1. Cazul Cehiei, Praga

Am ales să ne raportăm la orașul Praga tocmai pentru că ne regăsim într-un cadru evolutiv istoric destul de asemănător cu cel al Bucureștiului, ambele fiind capitale ale unor foste republici comuniste, care au avut parte de fenomenul industrializării accelerate și care au trecut printr-o revoluție de schimbare a regimului de conducere în 1989, urmând accederea la UE și NATO în anii 2000. Dar totuși dacă istoria geopolitică este cât de cât similară, de ce există discrepanțe atât de mari în ceea ce privește dezvoltarea și atenția acordate bibliotecilor? Pornind de la această întrebare, am încercat să cercetăm efectele și impactul pe care politicile publice, strategiile și programele de dezvoltare asupra bibliotecilor le-au avut la nivelul Cehiei, implicit asupra orașului Praga. Am început acest studiu privind lucrurile de la un nivel macro, al strategiilor internaționale și naționale, până la cazul particular al bibliotecii municipale din Praga și programele pe care le are în componență.

- **Strategia internațională de dezvoltare a bibliotecilor – IFLA 2024-2029**

Premisa strategiei: „Libraries, their workforce and their associations globally have the capability, contacts, confidence and resilience to realise their potential to drive inclusive, rights-based sustainable development in a fast-evolving world”

Planul pe 5 ani propus la nivel internațional de către IFLA are la bază trei zone de impact pe care bibliotecile le pot avea asupra societății:

- a. Bibliotecile sunt conectate și energizate prin comunități profesionale vibrante la nivel global.
- b. Bibliotecile sunt recunoscute, reprezentate și apreciate ca parteneri
- c. Bibliotecile au potențialul să producă schimbări semnificative la toate nivelurile .

Strategia propusă de IFLA servește drept ghid, stabilind un cadru mai larg pe care oricine din domeniu îl poate folosi drept susținere pentru dezvoltarea propriilor planuri. Toate zonele de impact prezentate în cadrul strategiei sunt strâns legate una de cealaltă și reprezintă fundamentul unei dezvoltări sănătoase și cu bun-simț a rețelei de biblioteci. Această inițiativă IFLA a pornit din dorința de a evidenția valorile pe care bibliotecile le susțin, libertatea intelectuală și știința deschisă. În același timp, IFLA își propune să formuleze un plan de bătaie care să permită atingerea punctelor țintă ale agendei ONU post-2030 din care fac parte prioritățile de dezvoltare a bibliotecilor. Astfel, strategia pune în discuție potențialul ridicat pe care biblioteca îl are în dezvoltarea contextului urban și felul în care legislația și politicile publice ar trebui să reflecte valorile acesteia.

Strategia de dezvoltarea a bibliotecilor din Republica Cehă din 2021-2027

„Libraries are a democratic platform for public dialogue and citizen participation; they are an integral part of the social infrastructure that strengthens community cohesion.”

În cazul Cehiei, strategiile de dezvoltare la nivel național a bibliotecilor, cât și orice formă de reglementări și politici publice oferite de legislație în domeniul rețelei de biblioteci, țin de Ministerul Culturii. Astfel, la nivel național, există două strategii aprobate de guvern cu privire la biblioteci și anume Strategia de dezvoltarea a bibliotecilor din Republica Cehă din 2017-2020 și continuarea ei cu Strategia de dezvoltarea a bibliotecilor din Republica Cehă din 2021-2027 cu prospect pentru 2030. Obiectivele naționale și valorile pe care bibliotecile le reprezintă la nivel socio-cultural în Cehia sunt prezentate în aceste strategii prin care este posibilă această organizare și evoluție centralizată.

Ținta și obiectivul principal al acestui proiect este integrarea rețelei de biblioteci în Cadrul Strategic al Republicii Cehă din 2030. Pentru ca acest lucru să fie posibil, strategia

are la bază trei paliere din perspectiva cărora sunt privite bibliotecile:

- a. Biblioteca ca pilon al societății civile și centre naturale ale comunității
- b. Biblioteca ca instituție educațională și de sprijin al educației
- c. Biblioteca ca gardian al bogăției culturale, bazată pe cunoaștere.

Urmărind aceste trei direcții de dezvoltare, potențialul bibliotecilor la nivel național crește exponențial. Prin expunerea și documentarea direcțiilor, biblioteca începe să fie privită atât la nivel politico-economic, cât și la nivelul societății, ca un spațiu de încredere care are potențialul să devină centru comunitar, legând relații strânse cu sistemul educației, întărind astfel relația dintre școală și biblioteca publică. Un exemplu care susține cea de-a doua direcție este implementarea la nivel național a două programe ce susțin obiectivele de dezvoltarea IFLA, nr. 4 – Educație de înaltă calitate și nr. 17 – Parteneriat pentru obiective, și anume „Start Life with a Book” proiect seeks to improve reading literacy” și „Public libraries team up with primary schools to increase reading literacy”. Ambele programe vizează consolidarea și menținerea relației dintre școală și bibliotecă, precum și cultivarea conștiinței colective privind rolul esențial al bibliotecii în dezvoltarea intelectuală și emoțională a copiilor, contribuind astfel, în mod indirect, la pregătirea acestora pentru integrarea profesională viitoare.

Structura internă a bibliotecilor publice din Cehia / Praga

În continuare vom descrie succint structura administrativă internă a bibliotecilor publice din Cehia. Există astfel patru tipuri de biblioteci publice ce formează rețeaua administrativă:

- a. Bibliotecile înființate de Ministerul Culturii, printre care Biblioteca Națională a Republicii Cehia, Biblioteca Moraviană și Biblioteca și Tipografia pentru nevăzători K.E. Macan. – ce ar fi de menționat în special din punct de vedere administrativ este că Biblioteca Națională din Cehia are în vedere propria strategie de dezvoltare care urmează strategia națională, dar particularizează anumite aspecte și programe.
- b. Biblioteci regionale, înființate la nivel regional de fiecare autoritate în parte. În acest caz, Biblioteca regională centrală funcționează ca un coordonator și furnizor de consultanță, informații și formare pentru alte biblioteci din regiune.

c. Biblioteca înființată de autoritățile comunale competente – Oferă servicii culturale, educaționale și de informare pentru societate / comunitate.

d. Bibliotecile specializate – orientate spre o anumită nișă, orientată spre domeniul de cercetare. Ele pot fi administrate de organizații de stat sau de alte instituții (de exemplu, instituții de cercetare, universități, muzee etc.).

Programe și parteneriate în cadrul rețelei de biblioteci publice din Praga

După trecerea rapidă prin stadiul și strategiile rețelei de biblioteci publice din Cehia, ne-am îndreptat atenția către cazul particular al orașului Praga. Am continuat studiul și analiza din perspectiva programelor și parteneriatelor pe care Biblioteca Municipală din Praga le are. Am trecut în revistă câteva inițiative pe care le-am considerat importante și din punct de vedere al potențialului de îngrijire pe care îl prezintă, dar și pentru a contura o imagine de ansamblu a mentalității și valorilor pe care Biblioteca Municipală împreună cu filialele ei le transmit comunității din Praga. Astfel, fiecare program a fost studiat pornind de la întrebarea Care sunt obiectivele stabilite și ce se urmărește prin aceste programe / activități?

Planurile anuale de dezvoltare și strategie, cele mai recente fiind Plan pentru 2024 și Anul 2025, au avut în vedere deschiderea unor noi filiale, digitalizarea bibliotecilor și extinderea programului de funcționare. Astfel, cu noua filială deschisă, Praga a ajuns la un număr de 46 de biblioteci asociate Bibliotecii municipale și două bibliobuse. Scopul pe termen lung al acestor programe este de a conecta bibliotecile din Praga într-o rețea de biblioteci metropolitane care să permită extinderea utilizării de servicii și către biblioteci din alte regiuni / districte municipale, astfel legând transferul de informații și accesibilitatea lor prin toate filialele din Republica Cehă. În plus, strategia pe anul 2025 include extinderea programului de funcționare, astfel încât ea să fie mai ușor accesibilă, existând ore de funcționare și în ziua de duminică, punând în același timp la dispoziție câteva standuri (Kiosks) cu posibilitatea de auto-servire pentru a îmbunătăți schimbul de cărți împrumutate și returnate la bibliotecă.

Un alt program de interes pentru noi din punct de vedere al potențialului de incluziune al bibliotecilor este proiectul Libraries for All,

proiect internațional inițiat de European strategy for multicultural education și la care Biblioteca Municipală din Praga a participat în 2009-2010, în parteneriat cu Germania, Austria și Suedia. Obiectivele acestui program țineau de capacitatea bibliotecilor din Praga de a oferi un spațiu sigur pentru imigranți, adaptând serviciile oferite de biblioteci la nevoile comunităților minoritare. Astfel, ținta proiectului era de a ajuta la îmbunătățirea fenomenului de includere în comunitatea cehă a imigranților, prin organizarea diferitor activități / evenimente cu specific local. Una dintre activitățile organizate era oferirea de cursuri de limbă cehă, în parteneriat cu Centre for the Integration of Foreigners, așa numitele Cursuri cu prag redus care erau deschise tuturor, indiferent de nivelul de limbă al participanților și cu acces liber fără înregistrare. În plus, în biblioteca centrală au fost amplasate puncte de informare pentru străini cu materiale informative despre organizațiile care se ocupă de imigranți.

The Library Next Door este un proiect care a fost prezentat la standul Bibliotecii din Cehia al Congresului pentru biblioteci din Leipzig, Cehia făcând parte din prezentarea planului de dezvoltare 2022-2025 în parteneriat cu Germania. Proiectul prezintă biblioteconomia cehă și încearcă să determine viitoarele obiective pentru dezvoltarea bibliotecilor din următorii ani. Un element specific important din acest proiect este harta colaborărilor prin care diferite filiale ale bibliotecii își pot căuta parteneriate în funcție de preferințele lor. Tot parte din această inițiativă de dezvoltare a bibliotecii municipale sunt și programele puse la dispoziție de diferiți parteneri. De exemplu, Cooperation with low-threshold clubs este un program în care profesioniști în diferite domenii, trimiși prin acordul de parteneriat cu biblioteca, fac vizite regulate la diferite filiale ale bibliotecii. Astfel, punându-se la dispoziția copiilor și adolescenților, bibliotecile pe oferă acestora un tip de activitate în timpul liber, dar mai important, ajutor și sprijin în situații dificile, oferindu-le și informații despre activitățile din centrele și cluburile cu acces liber din apropiere.

„These activities help prevent negative social phenomena in places with low social control, mitigate the effects of environmental disadvantage and connect the library with social services.”⁴

În plus, am regăsit în cazul orașului Praga

diferite parteneriate ale bibliotecii municipale care pot fi obiect al accesibilității prin activitățile pe care acestea le propun, care țin de incluziune și integrare a persoanelor cu dizabilități. Acești parteneri sunt în principiu ONG sau Asociații care încearcă să vină în sprijinul unei comunități mai dezavantajate:

a. Integrate o.s. – ONG axat pe integrarea imigranților, colaborând cu MKP pentru cursuri de limbă și publicații audio (un program asemănător cu inițiativa Libraries for all)

b. Spektra (Asociație pentru nevăzători) – dezvoltă programe pentru persoane cu deficiențe de vedere în filiale specializate.

c. Guerrilla Readers – ONG care sprijină promovarea lecturii prin campanii creative.

3.2. Cazul României, București

Revenind la analiza și studiul pe România, cu studiu de caz pe București, am întâmpinat o provocare în a găsi strategii sau planuri de dezvoltare ce țin de rețeaua de biblioteci la nivel național. Poate că pentru noi nu este încă un subiect atât de interesant sau de important, biblioteca fiind doar un spațiu de unde iei și dai cărți înapoi pe gratis. Această mentalitate, din păcate, se citește prin simplul fapt că nu există la nivel național, centralizat, strategii și politici publice care să încurajeze dezvoltarea spațiului bibliotecii în ceva mai mult decât simpla tranzacție de cărți. Cu toate acestea, am regăsit un singur document oficial la nivel național ce vizează investiția către biblioteci și multiple inițiative ale filialelor BMB.

• Investiția 17, PNRR – „Scheme de finanțare pentru biblioteci pentru a deveni hub-uri de dezvoltare a competențelor digitale”⁵

Acest document vorbește despre o investiție asupra rețelei de biblioteci, dar mai mult din perspectiva modernizării și renovării spațiilor, nu a felului în care ea ar trebui să fie organizată și să funcționeze astfel încât să vină în ajutorul comunităților. Se vorbește despre o îmbunătățire a competențelor digitale de bază cu acces limitat la formare digitală ale grupurilor marginalizate. Investiția vizează cinci sedii centrale de biblioteci

⁵ „Finanțare pentru biblioteci pentru a deveni hub-uri de dezvoltare a competențelor digitale – Autoritatea Națională pentru Cercetare :: www.research.gov.ro”. Data accesării 24 mai 2026. <https://www.research.gov.ro/biblioteci/>.

⁶ „Acasă - Biblioteca Metropolitană București”. Data accesării 24 mai 2026. <https://bibmet.ro/>.

⁷ „Politici Și Strategii”. Biblioteca Metropolitană București, f.a. Data accesării 24 mai 2026. <https://bibmet.ro/informatii-publice/politici-si-strategii/>.

⁸ „Misiune. Viziune. Valori”. Biblioteca Metropolitană București, f.a. Data accesării 24 mai 2026. <https://bibmet.ro/misiune-viziune-valori/>.

județene, 100 biblioteci rurale, municipale sau orășenești ce vor fi transformate în hub-uri de dezvoltare a competențelor digitale și modernizarea echipamentelor informatice în 1030 biblioteci. Scopul este ca educația și securitatea digitală de bază (alfabetizare digitală, comunicare, educația din domeniul mass-media, creare de conținut digital etc.) să ajungă la un număr de aprox. 100.000 de cetățeni din comunități defavorizate.

• Biblioteca metropolitană București – BMB – Programe, Valori și obiective⁶

Trecând la studiul de caz asupra Bucureștiului, am analizat și am folosit ca obiect de studiu Biblioteca Metropolitană București (BMB) și filialele ei. În prezent, în București sunt deschise un număr de 29 de filiale ale BMB, cu profiluri diferite, de la biblioteci enciclopedice până la biblioteci dedicate copiilor. Ce e diferit față de cazul Cehiei este că BMB are propria strategie de dezvoltare și nu urmează un plan bine definit și formulat la nivel național. Astfel, BMB și-a propus ca în zece ani (perioadă despre care nu am aflat când începe sau dacă a început deja) să devină biblioteca preferată a bucureștenilor, fiind descrisă ca un spațiu cu liberă exprimare creativă, culturală și de petrecere a timpului liber. De asemenea, există listate pe site-ul BMB o serie de politici și strategii⁷ care țin mai mult de o evoluție și de o dezvoltare a fondului de colecții, al aparaturii și al digitalizării bibliotecilor, și nu de întărirea relației dintre comunitate și bibliotecă pe palierul îngrijirii.

„Misiunea Bibliotecii Metropolitane București este de a facilita accesul gratuit și nediscriminatoriu la drepturile culturale fundamentale, servind ca centru comunitar care susține activ informarea, cercetarea, educația și recreerea locuitorilor din București și din județul Ilfov și care contribuie activ la îmbunătățirea calității vieții bucureștenilor prin oferta ei inovatoare și programul integrat de servicii cu caracter public.”⁸

Așa cum e menționat în citatul extras de mai sus, obiectivele și scopul BMB par destul de similare cu cele din Praga, dorința de a servi drept centru comunitar care contribuie la îmbunătățirea calității vieții fiind atribuite

⁴ „Spolupráce s nízkoprahovými kluby”. Data accesării 24 mai 2026. <https://codokaze.knihovna.cz/spoluprace-s-nizkoprahy/>.

care ar putea integra biblioteca în rețeaua de îngrijire. Sigur nu la fel de bine organizate și definite direcțiile strategiei de dezvoltare, BMB are formulate opt astfel de obiective strategice care țin în principiu de buna practică a bibliotecii în configurația socială actuală, incluzând accesibilitatea la cultură, la fonduri diverse de cărți, dar și sprijinirea procesului de învățare și cultivare a creativității comunității de cartier. În plus, unul din obiectivele strategice face referire la extinderea parteneriatelor cu diferite organizații din țară sau din străinătate pentru a facilita atingerea scopului comun.

Din această dorință general comună de a dezvolta biblioteca, mai mult decât înfrumusețarea și dotarea spațiului fizic, fiecare filială, cu acordul bibliotecii centrale, organizează diferite activități și programe în cadrul bibliotecii. De cele mai multe ori însă, acestea sunt organizate chiar de bibliotecară, în lipsa planificării centralizate oferită de profesioniști. Toate aceste informații, legate de activitățile desfășurate de fiecare filială în teorie sunt regăsite pe site-ul BMB și pe canalele media de comunicare (în principiu pe Facebook). De ce spunem „în teorie”? Pentru că pe site totul apare foarte bine organizat și formulat, biblioteca având un potențial mare de spațiu comunitar și, de ce nu, de îngrijire, însă cercetarea de teren ne-a arătat altă realitate, în care programele sunt organizate de bibliotecară atunci când există posibilități și în funcție de pregătirea fiecăreia în parte. Din ce am cercetat până acum, activitățile și programele propuse pentru fiecare filială sunt aceleași. Toate programele au denumiri diferite și încearcă să atingă anumite scopuri, însă ele țin de domeniul cultural, al lecturii și mai ales al copiilor – Ora de lectură, Școala altfel, Cluburi de carte etc. Am regăsit totuși, atunci când am cercetat filialele, și câteva proiecte interesante care, în opinia noastră, dacă ar fi puse în practică corespunzător, au potențial de activare al acestor spații care pot influența bunăstarea comunității (în sens general, nu economic).

Programele BMB: între politică instituțională și practică cotidiană

i. „Bucureștiul citește” - Program dedicat cărții și stimulării gustului pentru lectură în rândul comunității bucureștene prin activități de promovare a colecțiilor BMB Proiecte derulate în cadrul programului:

- Eveniment BMB
- Ora de povești
- Școala altfel

- Prima zi la Bibliotecă

- Cluburi de carte

- Citește și dă mai departe

ii. „Arte” - Proiect ce reprezintă o bogată expunere artistică a artei indiferent de forma în care se prezintă. Serii de evenimente publice dedicate artelor vizuale, teatrului și muzicii.

- Culoare și emoție
- Teatrul pentru toți

iii. „(RE)Creat la BMB” - Proiect dedicat publicului de toate vârstele, înglobând proiecte ce reprezintă o alternativă a petrecerii timpului liber în mod instructiv și creativ.

- Cursuri de formare și informare personală

- @elier BMB
- Literatura fără vârstă
- Bibliovacanța
- DiversClub
- Informare și consiliere comunitară

iv. „File de București” - Program ce urmărește promovarea patrimoniului cultural al Bucureștiului.

- Poveștile Bucureștilor
- Turism cultural în București

Din păcate, atunci când am vizitat filiala „Ion Neculce”, doamna bibliotecară nu știa de aceste proiecte, fiind atribuită abia de două luni la această filială. Aceasta este una dintre informațiile care ne-a făcut să credem că proiectele desfășurate în filiale sunt mai mult niște practici informale inițiate de bibliotecare care apoi primesc aprobarea BMB, și nu urmăresc lista oficială de pe site-urile bibliotecii.

O surpriză plăcută atunci când am vizitat filiala „Lucian Blaga” a fost descoperirea unui Colț al palestinienilor, a doua activitate de acest tip în cadrul BMB după realizarea și a unui Colț al nepalezilor la filiala „Dimitrie Cantemir”. Aceste activități nu sunt listate oficial pe site-ul BMB, dar vor fi cuprinse în informațiile legate de cercetarea de teren.

3.3. Analiză comparativă și concluzii

Așadar, după ce am analizat și cercetat situația din cele două orașe putem încerca să oferim niște concluzii legate de felul în care biblioteca se prezintă din perspectiva strategiilor de dezvoltare și a politicilor publice.

Prima observație ține de felul în care rețeaua de biblioteci și strategia lor de dezvoltare este tratată la nivel național. În Cehia, subiectul bibliotecilor face parte dintr-o inițiativă și strategie bine formulată la nivel național, începând implementarea strategiei

de dezvoltare încă din 2017, cu prospect pe 2030. Din situația regăsită în România asupra strategiilor de dezvoltare a bibliotecilor putem vedea consecințele pe care lipsa unei strategii naționale le generează. Astfel, avem de-a face cu situația unei strategii și dezvoltare centralizate (Praga) și a unor programe independente cu strategii proprii la nivelul fiecărei biblioteci (București). Ce înseamnă asta pentru felul în care privim azi biblioteca în ambele orașe? Noi am ajuns la concluzia că cele două situații influențează direct concepția administrației și a comunităților asupra bibliotecilor din prisma rolului pe care acestea le joacă în viața de zi cu zi. Așa cum am mai menționat, direcția generală de dezvoltare în România este către digitalizare și îmbunătățirea spațiului fizic al bibliotecii, în timp ce în Cehia, biblioteca este privită din trei direcții în strictă legătură cu potențialul ei de spațiu pentru incluziune durabilă, bazată pe drepturile unei societăți de a comunica, învăța și de a se relaxa. Am putut ajunge la concluzia că în București bibliotecile sunt într-adevăr văzute ca spații culturale unde este încurajată formarea și educația, dar la nivelul administrației aici se oprește funcția bibliotecilor. La nivel informal, ele ar putea fi considerate spații de îngrijire (colțurile dedicate migranților arată grija pentru integrare în societate, munca emoțională a bibliotecarelor cu cititorii, faptul că unii părinți au încredere să-și lase copii la bibliotecă un timp pentru a reuși să-și ducă la capăt alte îndatoriri etc.), însă totul cade pe umerii bibliotecarelor, al experienței și calificărilor lor profesionale.

Totuși chiar dacă, comparativ cu Cehia (Praga), situația din București nu este așa de bine organizată, din vizita pe teren am realizat că la nivelul comunității există atașament față de aceste spații comunitare din cartier și în același timp există și dorința de dezvoltare din partea personalului și a oamenilor ce își petrec timpul mai des la bibliotecă. Acest studiu de fundamentare asupra bibliotecilor privesc ca potențiale spații ale infrastructurii de îngrijire din București încearcă să aducă în atenția comunităților, dar și al administrației, o modalitate de dezvoltare a acestei rețele publice după modelul orașului Praga. Astfel, noi am căutat acele programe / strategii care ar putea fi social utile să fie adaptate și implementate în București, pornind de la această planificare centralizată.

4. Situația pe teren a bibliotecilor

publice bucureștene

Studiul empiric, valorizator al mersului și socializării ca metodă de cercetare, a fost realizat de o echipă unic disciplinară, constituită de trei arhitecți.

Realitatea teritorială va analiza rețeaua, caracterul centralizat, forma și detaliile arhitecturale ale câtorva biblioteci de cartier din București. Critica instituțiilor bibliotecii și a manifestărilor fizice ale acestora va fi realizată prin diseminarea informațiilor locale prin filtrul acumulării teoretice prezentată în capitolele precursore.

Scopul general al cercetării pe teren este conturarea portretului bibliotecilor de cartier din București din punct de vedere al accesibilității, al impactului lor în comunitatea pe care o deservesc și al incluziunii sociale. Totodată, studiul își propune să evalueze critic mentalitățile construite și reproduse în jurul imaginii bibliotecilor.

Cercetarea stării la zi a incintelor a fost realizată în șase filiale din două sectoare diferite, respectiv doi și trei, aflate în perimetrul a trei zone de importanță majoră din punct de vedere urbanistic, al mobilității și comercial: Obor, Piața lăncului și Dristor. Filialele BMB care au făcut obiectul studiului sunt: Artoteca, Mediateca, Biblioteca sonoră pentru nevăzători, Alexandru Odobescu, Lucian Blaga și Ion Neculce.

Din punct de vedere metodologic, analiza a fost împărțită în trei paliere:

- Urbanistice și arhitecturale – realizat prin schițe și cartări la fața locului - prevăzând critica asupra accesibilității filialelor, atât din punct de vedere al transportului până la incinta propriu-zisă, cât și a deschiderii în exploatare a aparatului de acces și a spațiului interior, împreună cu mobilarea acestuia, către populația vulnerabilă.

- Sociale – realizat prin interviuri semi-structurate – având în vedere perspectiva etnografică în utilizarea bibliotecilor. Categoriile oamenilor care exploatează filialele BMB, din punct de vedere al grupurilor politice și sociale din care fac parte, al etniei, al categoriei de vârstă, a clasei socio-economice și al limbii vorbite.

- Ale tehnologiilor materiale și imateriale de includere a oamenilor – prin căutări teoretice ale legislației și fondurilor alocate filialelor respective, complementate cu cercetare la fața locului, prin interviu și observație empirică a infrastructurilor și accesoriilor non-discriminatorii.

Interviurile de pe teren au avut ca repertoriu taxonomic conturarea profilului utilizator-

ului, a timpilor pe care acesta îi acordă bibliotecii, a modului de interacțiune cu instituția, a rolului de mediator al bibliotecarului, cât și a oportunităților de exploatare oferite utilizatorilor – atât materiale cât și imateriale – de către filiale. Structura interviurilor a fost construită după următorul șablon:

- o Care e publicul bibliotecii?
- o Cine vine cel mai des? Când vin cel

mai des?

- o Existe posibilitatea folosirii resurselor digitale? Sunt folosite de către cine?
- o Ce programe de filiale sunt? Cine le organizează? Cum se desfășoară?
- o Pentru cine este această filială un spațiu relevant (pentru alte scopuri decât cel de principal)?
- o Cine nu are acces la această filială?

Cine ar putea avea acces mai ușor?

- o Ce parteneriate există? Care e legătura cu școlile din jur?

A. Artoteca & Mediateca

Zona Obor circumscrie două filiale ale Bibliotecii Metropolitane București, Artoteca și Mediateca. Incintele bibliotecilor se află pe Șoseaua Mihai Bravu nr. 4, la parterul

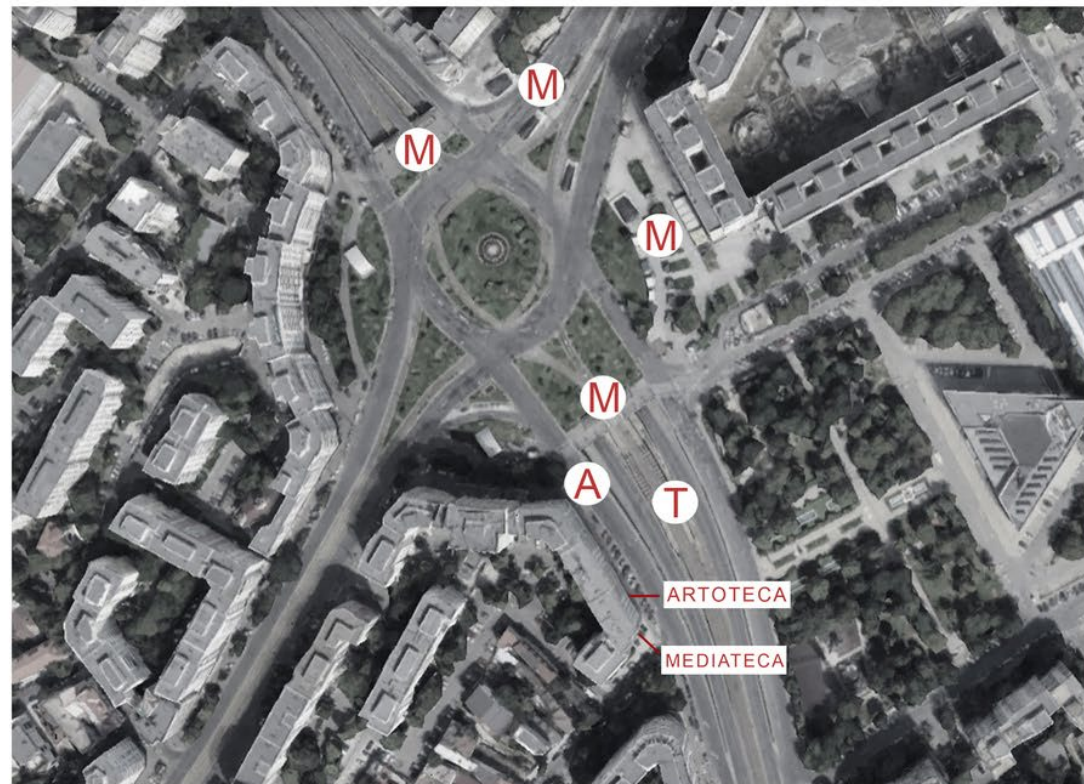
blocului ce anvelopează conturul sudic al Pieței Obor. Accesul către aceste două filiale cu transportul în comun prezintă multiple impedimente: treceri inadecvate de la liftul metroului până la pasajul pietonal care asigură traversarea subterană a pieței și degradări ale rampelor adiacente trecerilor de pietoni suprateerane.

Spațiul pietonal adiacent bibliotecilor,

ANEXA 1

Studiu de accesibilitate

1. Filiale BMB - Artoteca și Mediateca
Adresa: Șoseaua Mihai Bravu, nr. 4

ANEXA 1

Studiu de accesibilitate

1. Filiale BMB - Artoteca și Mediateca
Adresa: Șoseaua Mihai Bravu, nr. 4

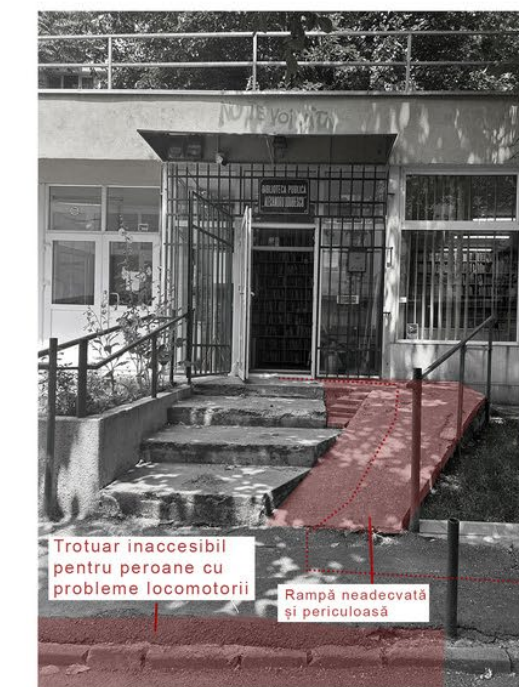
1. Filiala BMB - „Alexandru Odobescu” Adresa: Str. Oborul Nou nr. 13

Pe traseul dinspre bulevard nu există o preluare a traseului pietonal cu un trotuar sau a unei traversări regulamentare spre bibliotecă

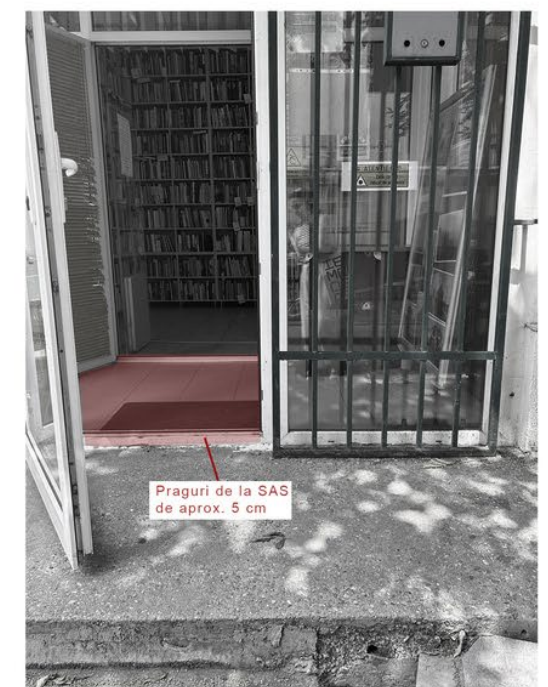

Trotuar inaccesibil pentru persoane cu probleme locomotorii

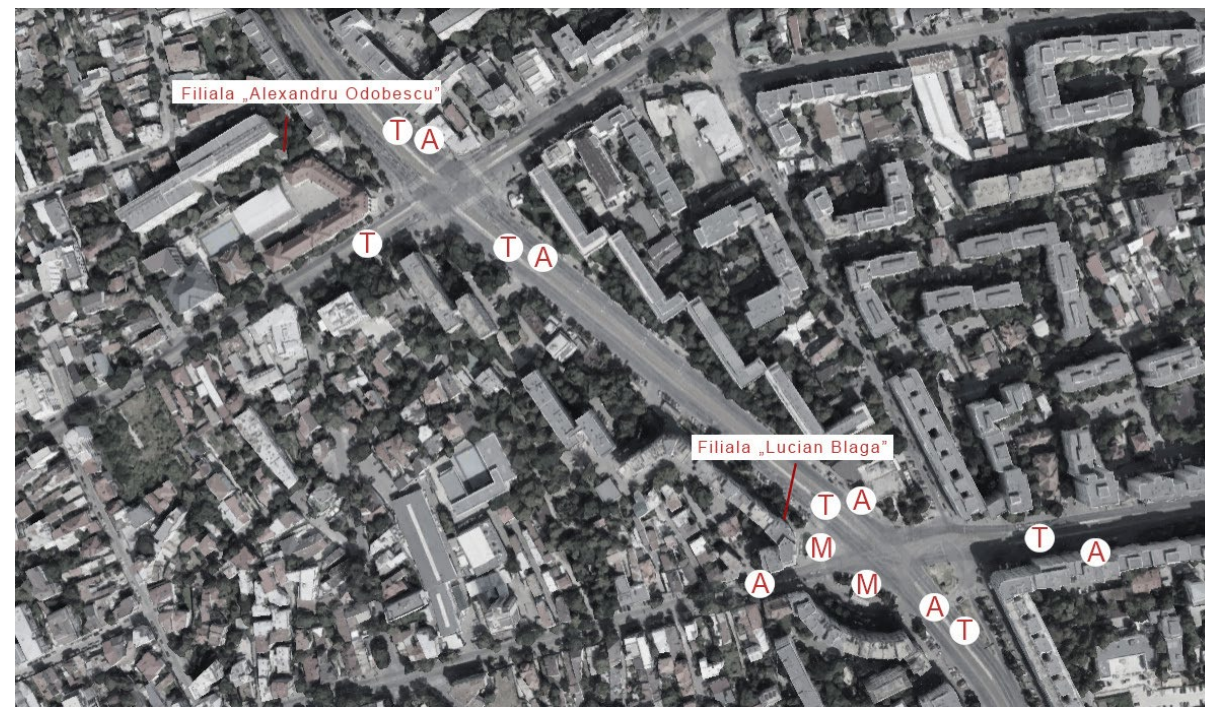

Trotuar inaccesibil pentru persoane cu probleme locomotorii

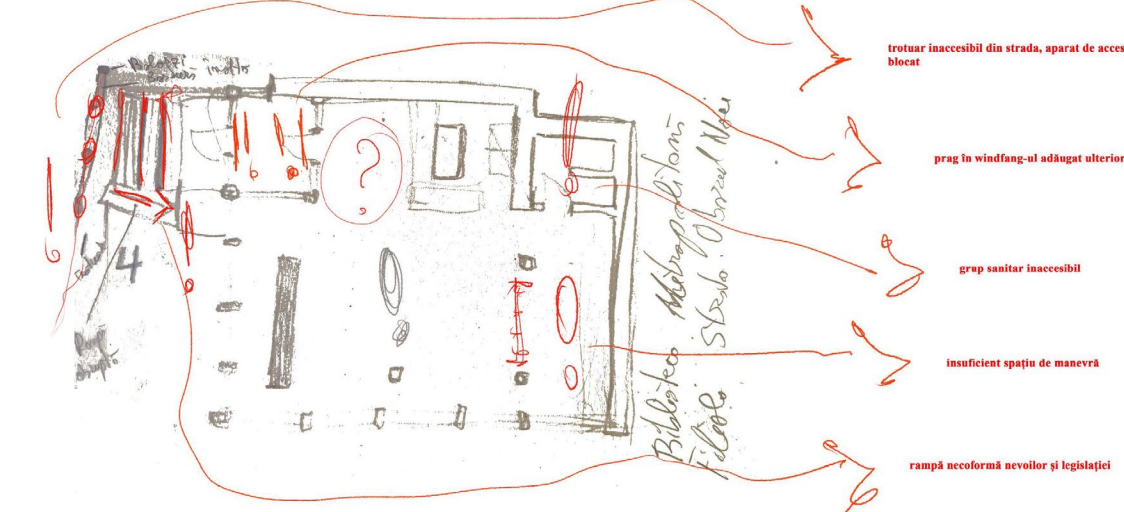
Rampă neadekvată și periculoasă

Praguri de la SAS de aprox. 5 cm

Biblioteca Alexandru Odobescu

trotuar inaccesibil din strada, aparat de acces blocat

prag în windfang-ul adăugat ulterior

grup sanitar inaccesibil

insuficient spațiu de manevră

rampă necoformă nevoilor și legislației

împărțit injust între pista de biciclete și traseul pietonal – redus la dimensiuni inacceptabile, este parazitat de parcuri și intervenții informale de adaptare a spațiilor comerciale de la parterul blocurilor la cerințele de incluziune actuale. Aparatul de acces propriu-zis este realizat fie prin infrastructură incluzivă improvizată, fie prin praguri și trepte ce fac biblioteca inaccesibilă pentru populația vulnerabilă.

Accesul în aceste două filiale nu a fost posibil din cauza faptului că se aflau în inventar până la data de 14 iulie. Interviuurile nu au putut fi realizate întrucât personalul a refuzat colaborarea cu publicul până în momentul redeschiderii.

B. Biblioteca sonoră pentru

nevăzători

Filiala Bibliotecii Metropolitane Bucureștene dedicată persoanelor cu deficiențe de vedere era singura bibliotecă realizată intenționat în scopul deservirii unui subgrup vulnerabil al populației. Din nefericire, biblioteca sonoră pentru nevăzători a fost desființată.

C. Filiala Alexandru Odobescu

Biblioteca se află în spatele Colegiului Național Iulia Hașdeu, pe strada Oborul Nou nr. 13. Filiala se află într-un pavilion din perioada modernă, realizat odată cu blocul șaizecist pe care era desemnat să îl deservască, conform cutumelor moderniste de construcție a locuirii colective.

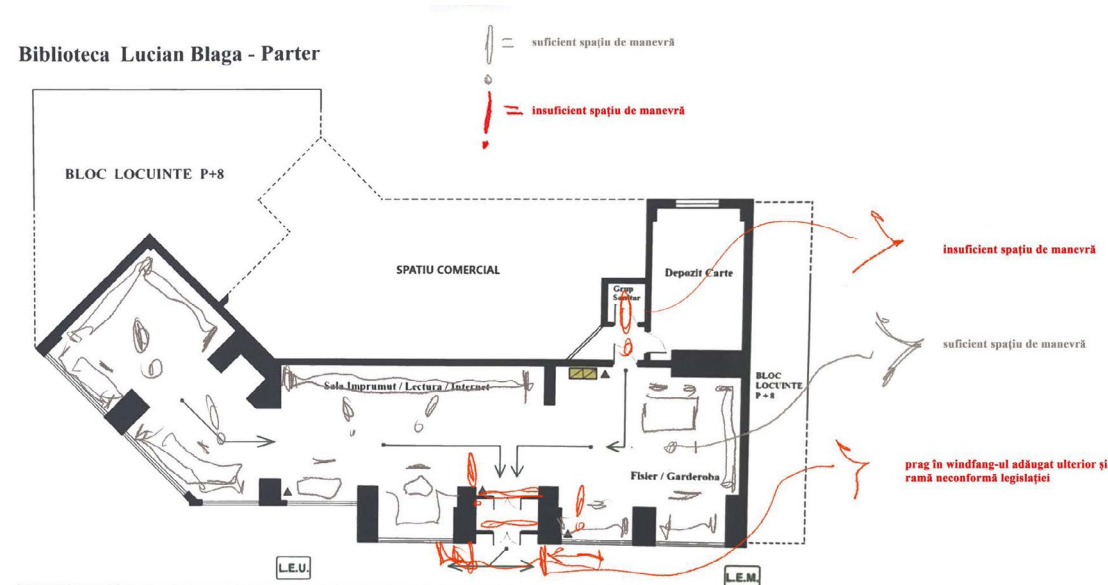
Traseul către bibliotecă, pornind din intersecția Șoselei Mihai Bravu cu Bulevardul Ferdinand, respectiv din direcția intrării monumentale în colegiu, este imposibil de

parcurs de persoanele cu deficiențe locomotorii. Drumul prezintă multiple impedimente, de la borduri abrupte neînsoțite de rampe care să facă tranziția de la trotuare și străzi la parcaje în afara legalității care blochează spațiul de manevră.

Aparatul de acces propriu al bibliotecii este inaccesibil pentru persoanele vulnerabile încă de la intersecția acestuia cu trotuarul,

care în sine este subdimensionat și lipsit de infrastructură incluzivă. Rampa, o adăugare post-modernă betonată, a fost realizată la un unghi non-conform cu normele de proiectare. Adicional, podețul exterior nu este suficient de adânc cât să permită spațiul de manevră necesar persoanelor care utilizează aparate de susținere a locomotiei.

Windfang-ul, adăugat după anii 90', e

Încadrat în tâmplărie cu termosistem integrat din PVC (policlorură de vinil), a cărui ancadrament creează un dublu prag în dreptul ușilor. Spațiul interior, prin natura sa de pavilion modernist, înlesnește manevrabilitatea persoanelor în scaune cu roțile. Mobilarea, anume amplasarea unui perete rigid de bibliotecă între ultimul rând de structură verticală din adâncimea perimetrului, separă, din punct de vedere al accesibilității, suprafața definită e rafturi, care rămâne aproximabilă în plan unui pătrat, de grupul sanitar și depozit. Suplimentar, grupul sanitar a fost realizat inaccesibil tuturor oamenilor încă din momentul proiectării.

D. Filiala Lucian Blaga

Portalul de intrare este prevăzut cu o rampă improprie, adăugată ulterior construcției, și un podest insuficient manevrării echipamentelor esențiale pentru îngrijire. De asemenea, vestibulul este realizat necorespunzător, cu ancadrame ale noilor închideri creatoare de praguri în exploatarea bibliotecii. Spațiul interior este accesibil pe toată suprafața sa dedicată publicului, mobilarea cu birouri și rafturi fiind realizată printr-o dublare a pereților de contur. Traseul către grupul sanitar este accesibil, cu confortul de rigoare, persoanelor vulnerabile. Oportunitatea deschiderii stă în faptul că grupul sanitar este accesat liniar din spațiul public al bibliotecii, nefiind necesară o manevră. Cu toate acestea, grupul sanitar este subdimensionat și neechipat.

E. Filiala Ion Neculce

Biblioteca de cartier aflată pe Strada Dristorului nr. 97-119 este inaccesibilă din punctul de vedere al persoanelor cu dificultăți locomotorii de la stația de metrou aferentă. Liftul conex guri de metrou este insuficient ca infrastructură, întrucât traseul este întrerupt de piedici între trotuare și drumurile carosabile.

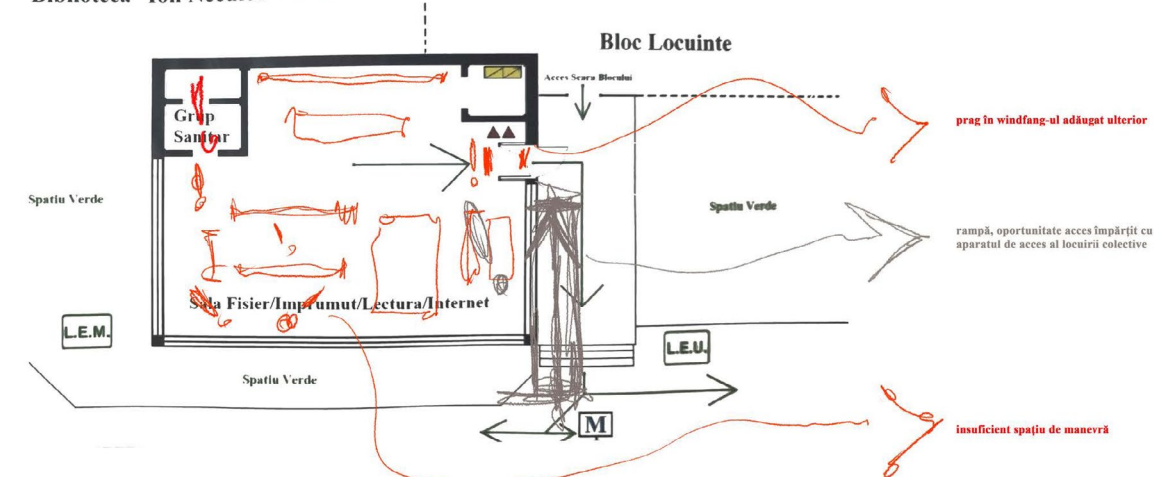
Asemănător bibliotecii de pe strada Oborului Nou, filiala Ion Neculce este găzduită de un pavilion optzecist, realizat împreună cu complexul de locuire. Șansa accesibilizării acestui pavilion, de altfel actualizată, stă în împărțirea aparatului de acces cu casa scării blocului. Astfel, necesitatea unei rampe care să deservească funcțiunea de locuire colectivă a făcut intrarea persoanelor vulnerabile posibilă și în bibliotecă. Windfang-ul adăugat ulterior, din aceeași PVC ca precedentele sale analizate, reprezintă primul prag în exploatarea spațiului. Deși perimetral inscripțibilă într-un dreptunghi, mobilarea neadecvată, până și pentru oamenii fără dificultăți în locomotie, face spațiul complet inaccesibil pentru cei vulnerabili. Distanțele dintre rafturi sunt insuficiente, unghiurile de 90 de grade și închiderile lor subdimensionate nu lasă spațiu de manevră, iar grupul sanitar este imposibil de accesat datorită dimensiunii neadecvate.

Portretul social al bibliotecilor

Studiul, realizat în baza interviurilor semi-structurate menționate anterior dorește să concretizeze aspecte fundamentale, relaționale între Biblioteca Mitropolitană și personalul acesteia și locuitorii Bucureștiului. Convorbirile cu bibliotecarii surprind actu-

Biblioteca Ion Neculce - Parter

alul cultural, social, comunitar și tehnologic al bibliotecilor.

O diferență demografică principală derivă din poziționarea filialelor față de frontul la străzile principale. De exemplu, pavilionul filialei Alexandru Odobescu, prin poziția sa interioară insulei de blocuri, este mai degrabă dedicat zonei în care este circumscrisă, atât școlastic cât și social. Altfel spus, biblioteca deservește ca metodă de acces a lecturilor de vară pentru elevii școlilor din zonă, cât și ca spațiu recreațional pentru pensionari. Această ultimă categorie de vârstă, au declarat bibliotecarii, folosește bibliotecile ca metodă de socializare și întâlnire – fie că e vorba despre întâlniri neprogramate sau garanția revederii în spațiul bibliotecii.

Profilurile bibliotecilor – deși filialele au în anexa titlurilor și un profil specific, tiparele acestora nu sunt umplute fără abatere în realitatea funcțională de pe teren. Varietatea cărților depășește descrierea formulaică a

filialelor de pe site-ul oficial. Bibliotecarii au exprimat o poziție contrară păstrării și descrierii filialelor prin aceste nume.

În mare parte, evenimentele sunt concentrate în logica permisivității spațiului propriu-zis al bibliotecilor. Este vorba aici nu doar de mărimea și mobilarea incintelor ci și a poziționării sale în geografia urbană a Bucureștiului. Fiind vorba de un efort centralizat, deciziile de relevare către public a unor anumite biblioteci prin evenimente sunt derivate din posibilitățile materiale de conținere a publicului prezentate de filiale. Există, tot din considerente spațiale, și filiale, de exemplu celei Ion Neculce, în care oamenii pot doar să vină după resurse specifice, căutate apriori prin site-ul bibliotecii.

Incluziune prin tehnologii

În pofida lacunelor în tehnologii materiale de incluziune a diferitelor grupuri de persoane în spațiul concret al bibliotecilor, există, prin metode imateriale, colaborări

între diferite minorități etnice și epistemice și regimul centralizat de funcționare a bibliotecii.

Acest ultimul subpunct se va concentra pe încercările domestice, balcanice de transversalitate care derivă din politicile și activitățile Bibliotecii Metropolitane București.

Spațiul bibliotecii de cartier, la limita între domestic/comunitar prin rol și amplasare în sine, păstrează această aparență în digital prin decizia de utilizare a Facebook-ului, platformă separată de oficialitatea site-ului oficial al Bibliotecii, ca mod principal de distribuție a anunțurilor și a comunicării cu publicul. Dincolo de problemele organizatorice care derivă din informal, această umanizare prin metoda de distribuție a datelor face ca evenimentele organizate de filială să fie mai ușor apropiate de către public.

Având în vedere munca de includere în spațiul bibliotecii a comunităților considerate excepții de la majoritate, prin activități de tipul: Colțul Palestinian, Colțul Nepal, Colțul Pakistanez cât și a ofertelor de spațiu pe care biblioteca le face către activități culturale mai mult sau puțin oficiale, după exemplul Ierbarului de Crângași, poziționarea strategică a anunțurilor în afara instituționalului devine un atractor valoros.

—

Bibliotecile publice, mici, de cartier,

școlare sau în aer liber creează în cadrul lor nuclee ale comunităților de care aparțin. A explora în ce măsură sunt anumite grupuri (vulnerabile) primite, sprijinite, și ajutate prin resurse în spațiul bibliotecii oferă și o radiografie a modului în care acele grupuri au sau nu potențialul de a fi integrate în comunitate.

5. Concluzie

În urma cercetării de teren realizate în filialele Bibliotecii Metropolitane București, putem afirma că bibliotecile de cartier au deja un rol activ în susținerea unor forme cotidiene de îngrijire, chiar dacă acest rol rămâne adesea informal și insuficient recunoscut și susținut instituțional. Analiza comparativă cu Praga arată că potențialul acestor spații depinde de existența unei strategii coerente, de finanțare publică, de politici de accesibilitate și de parteneriate între administrație, biblioteci, școli, organizații sociale și comunități locale.

Bibliotecile de cartier își asumă și îndeplinesc în primul rând rolul de instituții culturale, dar întrunesc, adesea informal, și o serie de funcții sociale, educaționale și comunitare, ca părți valoroase ale infrastructurii de îngrijire a orașului. Ele produc acces la cunoaștere, dar și forme de încredere publică. Prin gratuitate, proximitate și deschidere, susțin relații între utilizatori, instituții și comunități, contribuind la reziliența socială. Funcționarea ca spații de îngrijire informală, mai ales pentru copii, vârstnici, persoane

cu venituri reduse, imigranți sau persoane izolate, este totuși, încă insuficient recunoscută la nivel administrativ. Bibliotecile de cartier bucureștene funcționează și sunt, cel puțin la nivelul comunității de utilizatori, înțelese ca spații terțe (între locuință, școală, muncă și instituțiile formale ale orașului). Această poziție intermediară le permite să găzduiască practici informale de sprijin, socializare, recreere și apartenență.

În acest context, accesibilitatea joacă un rol vital. În București, multe filiale suferă din această pricină și necesită intervenții de accesibilizare, fie că este vorba despre integrarea într-un traseu urban coerent, acces în incinta efectivă, mobilier adaptat, grup sanitar accesibil, program de funcționare inclusiv, comunicare clară, personal pregătit sau programe pentru un public divers. Aceste limite materiale și administrative nu anulează rolul de îngrijire al bibliotecilor, dar îl fac mai fragil și îl transferă, în mare măsură, asupra personalului din fiecare filială. Lipsa unui cadru integrat face ca acest rol de îngrijire să rămână dependent de inițiativa bibliotecarilor și de condițiile specifice fiecărei filiale. Prin actualul sistem de funcționare, înțelegerea și rezolvarea nevoilor utilizatorilor revin bibliotecarilor, de la activitatea efectivă de lucru cu resursele bibliotecii, până la propunerea programelor individuale ale filialelor și derularea

lor. Deci, o mare parte din rolul social al bibliotecii este susținut de aceștia. În mod optim, această muncă ar fi recunoscută, asumată și sprijinită prin formare, suplimentare de personal specializat, parteneriate și instrumente administrative clare. Necesitatea centralizării activităților bibliotecii poate susține rolul bibliotecii ca spațiu terț și infrastructură de îngrijire inclusiv prin degrevarea presiunii muncii bibliotecarilor și optimizarea resurselor. BMB are o misiune publică apropiată de ideea de centru comunitar, iar în filiale există inițiative valoroase. Totuși, lipsa unui plan strategic centralizat, integrat și actualizat face ca programele să rămână fragmentare, neraliate unei politici instituționale coerente. Cazul Praga ilustrează importanța unei strategii centralizate, dar și potențialul consolidării rolului de îngrijire prin politici publice coerente, parteneriate interinstituționale, programe dedicate grupurilor vulnerabile, demersuri sistematice de accesibilizare, evaluare constantă și, în definitiv, prin recunoașterea bibliotecii ca infrastructură socială. Astfel, integrarea bibliotecilor de cartier în infrastructura de îngrijire a orașului presupune nu doar modernizarea lor fizică sau digitală, ci recunoașterea, susținerea și dezvoltarea rolului social pe care acestea îl îndeplinesc deja în viața comunităților locale.

Orașul din margine: Infrastructuri de solidaritate și politici ale îngrijirii în Atena și București

Paula Iacobescu
Alesia Rusu

„Spațiul nu este un obiect științific separat de ideologie sau politică. A fost întotdeauna politic și strategic. Există o ideologie a spațiului. Pentru că spațiul, care pare omogen, care apare ca un întreg în obiectivitatea sa, în forma sa pură, așa cum îl determinăm noi, este un produs social.” (Lefebvre 1991)

Într-un conglomerat de spațiu bine definit precum orașul, urmele politice și ideologice expuse de Henri Lefebvre se pot observa prin simplul și monotonul drum până unde ne desfășurăm activitatea de zi cu zi. De la distanța până la stația de metrou, lățimea străzii, materialul cu care este pavată, numărul de bănci din parcul pe lângă care trecem sau absența lui sunt cumulul unor decizii luate, contestate, refăcute sau anulate de către cine posedă puterea, de cele mai multe ori, pentru beneficiari asemănători lor. Așadar, dacă facem acest drum cu o lupă metaforică a grupurilor de persoane vulnerabile, vom observa cum nu există foarte multe stații de metrou în zona periferiei, străzile din afara zonei de centru sunt folosite pe post de locuri de parcare, cu pavele lipsă sau pavate cu materiale care alunecă de la apă sau zăpadă, iar băncile din singurul parc pe o rază de câțiva kilometri sunt concepute doar pentru o singură persoană.

Totuși, în lucrarea sa influentă „Dreptul la oraș”, adusă ca o critică la adresa planificării urbane specifice sistemului capitalist, Henri Lefebvre conceptualizează eponimic studiul – dreptul tuturor cetățenilor de a participa activ la viața urbană și de a transforma orașul pentru a beneficia tuturor celor care trăiesc în el (Lefebvre 1996). Locuitorii își iau înapoi orașul, graffiti cu graffiti, demonstrație cu demonstrație. Deși se pot observa însemne sau inițiative individuale care schimbă țesutul orașului, majoritatea mișcărilor ce tulbură omogenitatea urbană sunt bazate pe acțiuni comunitară sau mișcări sociale. Când statul bunăstării sociale țintește către o anumită categorie de beneficiari, construindu-și orașul burghez și sexist, solidaritatea dintre oameni

și mișcărilor de la firul ierbii devin infrastructură de îngrijire, mai ales în momente de criză.

Infrastructura de îngrijire desemnează un ansamblu de obiecte, spații, persoane și practici ce sprijină reproducerea socială cu precădere în mediul urban (Abdou Maliq Simone apud Sánchez Gutiérrez 2022) – întregul acțiunilor (cumpărăturile, divertismentul, hrana, sănătatea, educația, relaxarea, socializarea) care ne țin în viață și ne pregătesc pentru o nouă zi. Îngrijirea centrală reproducerii sociale este, în cele mai multe cazuri, asigurată de persoane vulnerabile, femei, aflate în precariat, migranți, ale căror situații denotă o sensibilitate aparte și dependență profundă de schimbările economice și politice. În urma crizei financiare din 2008 ale căror consecințe s-au reflectat în măsurile de austeritate, rata oamenilor fără adăpost a crescut cu 25% în doi ani de la declanșarea crizei în Republica Elenă (European Commission 2011). Odată cu ea au crescut și vocile care cer un oraș pentru toți locuitorii prin proteste, acțiuni de solidaritate și inițiative comunitare de la firul ierbii.

Prezentul studiu își propune o contribuție la studiul infrastructurii de îngrijire prin lămpi solidarității și mișcărilor sociale în două capitale europene, apropiate prin diferențe, Atena și București, în timpul urmărilor crizei economice din 2008. Grupurile vulnerabile cu ecurile politicilor publice și măsurilor adoptate pentru a combate crizele reflectate asupra lor și mișcărilor sociale care ameliorează efectele negative desemnează subiectul principal al acestei analize, urmărind să răspundă la întrebarea de cercetare - Cum se manifestă solidaritatea ca infrastructură de îngrijire în

rândul persoanelor fără adăpost în Atena și București, și ce ne spun aceste practici despre politizarea (sau depolitizarea) dreptului la oraș? Metodologia pe care am urmărit-o se poate structura în două componente – 1) analiza practicilor și politicilor publice adoptate pentru adresarea problemelor persoanelor fără adăpost din ambele orașe de către trei actori cheie: autoritățile locale, ONG-uri și inițiative grassroots – o cercetare calitativă bazată pe analiza de documente și 2) cercetare calitativă bazată pe observații a câte o unitate de la fiecare actor – un adăpost de stat, un ONG și o inițiativă de la firul ierbii, toate din București. Această abordare holistă va oferi o înțelegere mai profundă a abordărilor fenomenului oamenilor fără adăpost de către trei structuri care îl combat și strategiile acestora. În final vor fi făcute recomandări pentru direcții viitoare care au posibilitatea de a sta la baza unor politici publice mai coerente și empatice bazate pe incluziune și socializare.

Atena și București sunt două capitale europene marcate de tranziții economice dure, inegalități structurale și un stat social fragil sau în retragere. Ambele orașe s-au confruntat cu consecințele crizei financiare din 2008, dar răspunsurile instituționale și civice au fost diferite, ceea ce oferă un cadru comparativ valoros. Atena reprezintă un exemplu de mobilizare grassroots solidă și infrastructură civică extinsă în fața colapsului statului social, în timp ce Bucureștiul ilustrează un model în care statul rămâne predominant reactiv și fragmentar, iar inițiativele civice sunt mai slabe și dispersate. Această comparație scoate în evidență nu doar felul în care spațiul urban este organizat în jurul excluziunii sau incluziunii, ci și cum crizele pot genera alternative sociale sustenabile în unele contexte, dar nu în altele. Alegerea celor două orașe permite astfel o analiză a solidarității ca formă de infrastructură de îngrijire în contexte socio-politice contrastante, dar marcate de probleme similare.

Toate statele membre ale Uniunii Europene și-au luat formal angajamentul Platformei Europene de a eradică fenomenul oamenilor fără adăpost până în 2030. Aflați la jumătatea parcursului planificat, raportul Federației Europene a Organizațiilor Naționale pentru combaterea fenomenului oamenilor fără adăpost (FEANTSA) estimează imposibilitatea îndeplinirii angajamentului datorită pieței imobiliare în continuă creștere, diferența notorie dintre venituri și costul vieții, efectele crizelor economice și pandemice și nevoia de a acomoda refugiații ucraineni din urma

conflictului armat, riscând ca ponderea oamenilor fără adăpost și vulnerabilitatea acestora să depășească nivelurile pre-pandemice (Serme-Morin and Coupechoux 2022).

Potrivit FEANTSA, aproximativ 17.000 de oameni locuiesc pe străzi în regiunea Attica, majoritatea în Atena, însă numărul total al persoanelor trăind în condiții precare pare să se apropie de 500.000 incluzând incidența vizibilă și invizibilă a persoanelor fără adăpost potrivit tipologiei ETHOS - persoane fără adăpost (care trăiesc pe stradă); persoane fără casă (care trăiesc în adăposturi temporare sau instituții); persoane care trăiesc în locuințe cu risc de evacuare; persoane care trăiesc în locuințe improvizate sau inadecvate) (FEANTSA 2005), depășind cu 600% numărul dat de autoritățile oficiale, recensământul condus în 2018 estimând persoanele fără adăpost din Atena la doar 800 de cazuri (Collective Aid 2024). În 2024, la solicitarea unui website de presă, Primăria Municipiului București a declarat existența a aproximativ 1.500 de persoane fără adăpost în capitală (Kolbay 2024), însă ONG-urile au propus estimări de 5.000 de persoane. Numărul dat de primărie include doar persoane vizibile fără adăpost care au putut fi luate în calcul în momentul recensământului, în realitate incidența fiind mult mai mare. SpotMedia raporta în august 2024 dublarea numărului oficial al persoanelor fără adăpost, de la 880 de persoane în 2020 la 1.686 în octombrie 2023, rezultând o creștere medie de circa 200–300 de persoane pe an. Dacă luăm în calcul estimarea primăriei, procentul din populația orașului ar fi de 0,09%, iar dacă considerăm numărul estimat de ONG-uri procentul este de 27%. Potrivit profilului efectuat de FEANTSA oamenilor fără adăpost din România, 95% dintre aceștia se află în mediul urban, dintre care 33% în București - 76% sunt bărbați dintre care 76% se află la vârsta activă pieței muncii, iar 10% din totalul populației oamenilor fără adăpost sunt minori (FEANTSA 2017). Nu exista prognoze din partea autorităților însă ONG-urile susțin ca numărul persoanelor fără adăpost va continua să crească ținând cont de măsurile minime pe care statul le ia pentru a le oferi ajutor, creșterea chiriilor, lipsa locuințelor sociale funcționale, evacuările forțate și lipsa unei politici active de prevenire a pierderii locuinței.

În 2016, Municipality Atenei a publicat un studiu finanțat din fonduri EEA ce întocmește profilul oamenilor fără adăpost de pe străzile metropolei – 62% de origine grecească, 85% bărbați cu vârste între 35-55 de ani, iar 71% dintre aceștia și-au pierdut locu-

ințele în ultimii 5 ani din cauza crizei economice (FEANTSA 2017). Acestor categorii li se adaugă și incidența alcoolismului, abuzul de substanțe, problemelor medicale odată cu înaintarea în vârstă și probleme psihice din cauza modului de viață în condiții precare și vulnerabile (ibid.). Inițiative din ambele tabere – de la firul ierbii și din partea statului – au pornit ca răspuns la efectele crizei, cele mai semnificative prevederi fiind recunoașterea legală a oamenilor fără adăpost drept grup vulnerabil în 2012, înființarea Rețelei Naționale pentru Intervenție Socială Directă în același an și Legea 4320/2015 care prevede adresarea crizei umanitare sub forma distribuției alimentelor, locuințelor și energie electrică fără costuri (Stamouli, și alții 2024). Însă cea mai importantă inițiativă de lungă durată înființată sub direcția statului elen este Centrul pentru oamenii fără adăpost din Municipiul Atena care și-a început activitatea din 2005 și astăzi operează sub denumirea de Centrul de Soli-

daritate și Recepție al Atenei (KYADA).

Inițiative în Atena

Înființat prin Decretul Prezidențial 289/1999, KYADA, ce intră sub administrația Municipality Ateniene și este condus de Maria Stratigaki, Viceprimar pentru Solidaritate Socială și Egalitate, oferă servicii pentru aproximativ 26.000 de cetățeni lunar (KYADA fără an).

Deși bugetul total alocat Atenei a crescut de la 917 milioane de euro în 2022 la peste un miliard de euro în 2023 și 2024, suma alocată tuturor serviciilor sociale de care dispune municipiul a rămas stabilă la 5% din total, iar KYADA primește 2.9 milioane de euro anual, o sumă ce nu s-a schimbat din 2022 (TVXS 2023).

Misiunea exprimată în statutul acestora este de a oferi sprijin practic grupurilor de persoane vulnerabile prin distribuția adăposturilor de lungă durată sau de noapte, articol-

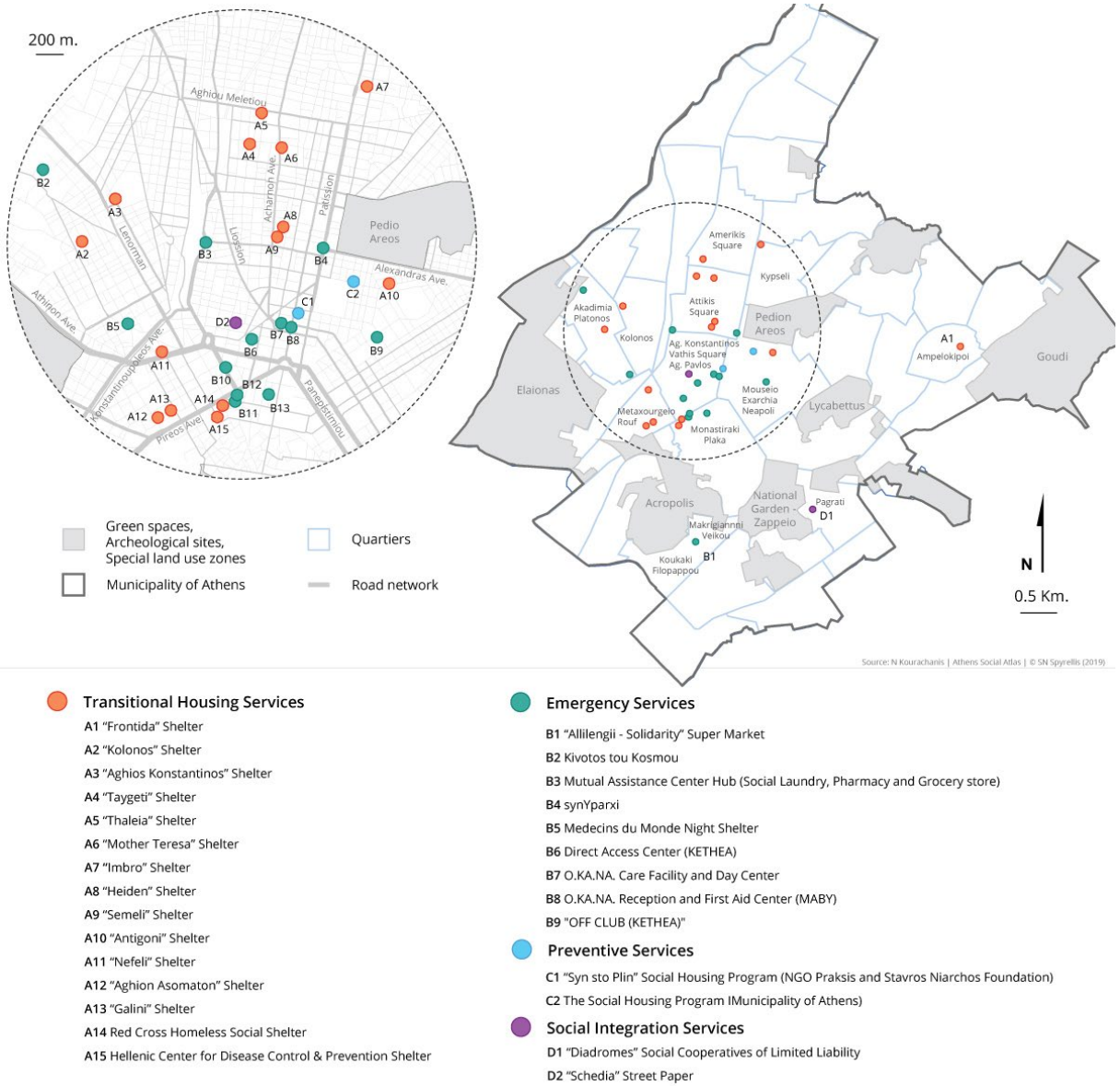

fig. 1 Kourachanis, Nikos - Social Policy and Homelessness Services in Athens, 2019

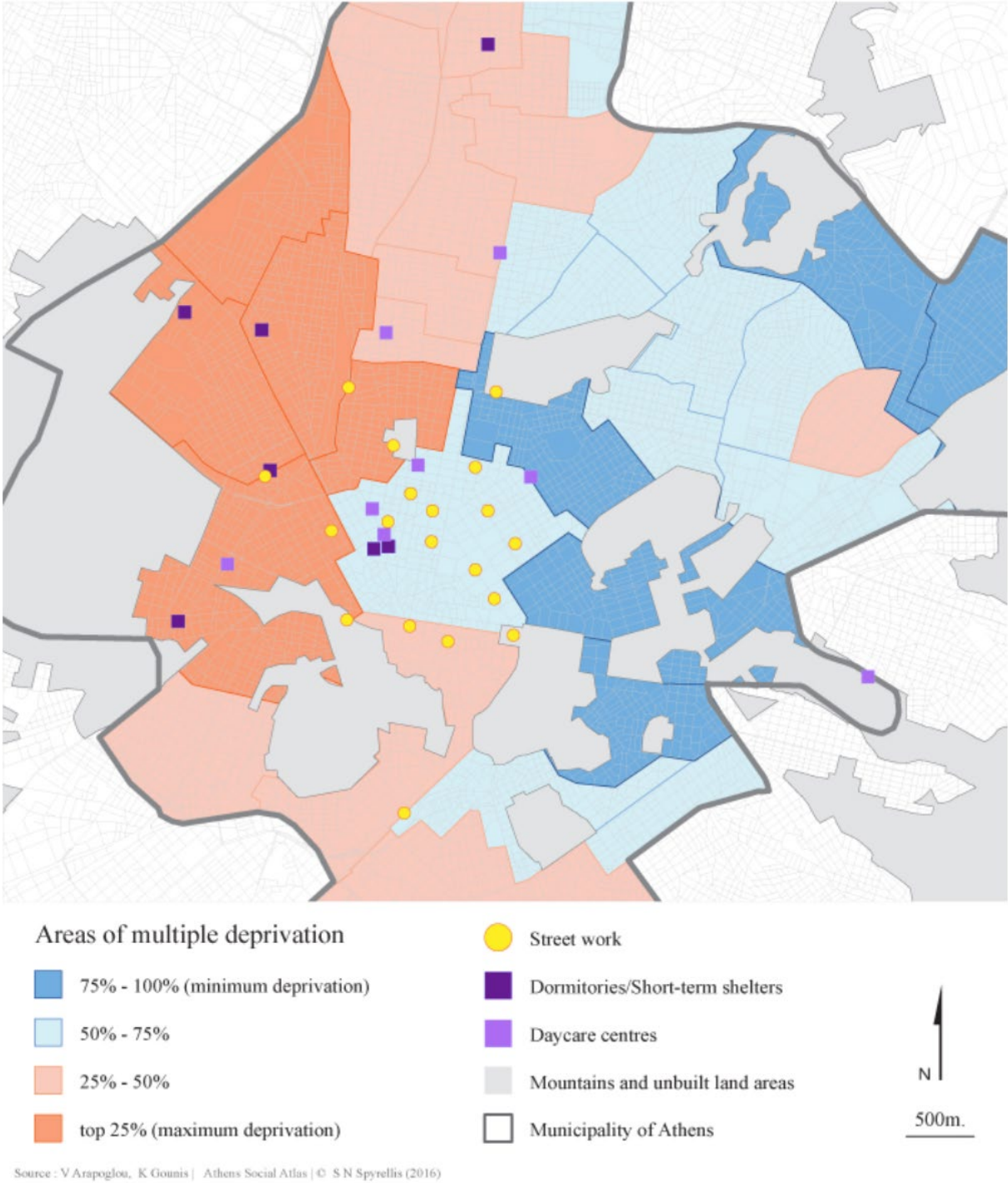

fig. 2 Arapoglou, Vasilis; Gounis, Kostas - In the shadow of the welfare crisis -Visible and Invisible Homelessness in Athens, 2013

elor de îmbrăcăminte, îngrijire medicală și alte servicii, elaborarea cercetărilor și implementarea recomandărilor stabilite de acestea și dezvoltarea de facilități noi pentru grupurile vulnerabile (ibid.). Cel mai mare adăpost din cadrul centrului deschis în 2020, construit cu donații din partea partenerilor privați poate găzdui 400 de persoane. Serviciile oferite de centru includ o bucătărie socială ce distribuie hrană fără costuri, adăposturi în regim de hostel, farmacii, magazine, laundromate sociale și un hub pentru sprijin reciproc din partea cetățenilor (bibliotecă, frizerie, băi, magazine) precum și piețe pentru haine, necesități, pa-

petărie și alimente fără costuri (ibidem.). Pentru a accesa serviciile de adăpost de lungă durată în acest adăpost, documentația trebuie făcută de un lucrător social. În privința hranei, centrul a dezvoltat relații de parteneriat cu donatori internaționali ca Lidl sau naționali ca Sklavenitis. KYADA dispune și de o echipă de teren care se deplasează autonom în funcție de hărți ce mapează incidența oamenilor fără adăpost sau prin informații oferite de locuitorii atenieni și informează despre serviciile oferite, oferind asistență la fața locului și personal cu expertiză (medici, lucrători sociale, psihologi). În timpul condițiilor meteorolog-

ice extreme, echipa este disponibilă și face căutări 24/24. În plus, centru funcționează și pe baza donațiilor, voluntariatului și oferte de locuri de muncă pe care le poate pune oricine la dispoziție cu ajutorul website-ului lor.

Pe lângă programul de servicii sociale, KYADA oferă o serie de servicii medicale – clinici sociale ce includ o clinică patologică echipată cu toate facilitățile și secțiile necesare, o clinică pentru sănătatea mintală și o clinică stomatologică. Toate serviciile sunt disponibile fără costuri, cu programare în prealabil, însă doar cea dedicată problemelor mintale programarea se poate face și la recepție, în rest doar prin contact telefonic. În urma unui studiu din ce cercetează percepțiile de eficacitate și satisfacție ale persoanelor beneficiare serviciilor medicale și sociale puse la dispoziție de către KYADA, nivelul de satisfacție este superior (Stamouli, și alții 2024). Dar se poate observa o barieră informațională cu tot efortul depus de echipa de teren, majoritatea beneficiarilor fiind deja în sistemul KYADA, aflând de aceste servicii medicale după accesarea celor sociale, mai ales de adăpost.

Programul „Adoptă-ți orașul” inițiat de Municipality Atenei își îndeamnă cetățenii să se implice într-o serie de inițiative de a „adapta” părți din oraș, a transforma spațiul public și al accesibiliza pentru întreaga comunitate a orașului (Adopt your city fără an). Programul dispune și de o secțiune de solidaritate socială, prezentând proiecte precum KYADA, dar și alte inițiative ale administrației locale. Adăpostul pentru persoane fără adăpost dependente de droguri a fost deschis în aprilie 2020 cu obiectivul de a oferi servicii de adăpost, igienă personală și sprijin medical și psiho-social. Persoanele care beneficiază de adăpost sunt înscrise în programe de tratamente pentru adicție, servicii medicale, asistență legală și reintegrare socială și pe piața muncii. Funcționând atât din bugetul propriu cât și din donații private, adăpostul poate găzdui până la 140 de persoane pe o perioadă de 6 luni (ibid.). Adăpostul municipal Estia este destinat exclusiv vârstnicilor fără adăpost, dispunând de 52 de locuri.

„Adoptă-ți orașul” oferă în perioada Crăciunului cadouri obținute din donații private pentru 364 de copii din familii vulnerabile ateniene înscrise în KYADA și Estia, iar în timpul sărbătorilor persoanele de la aceste adăposturi primesc bilete gratis la piese de teatru jucate la Teatrul Național (ibidem.).

În privința locuințelor sociale, doar 1.6% din populația ateniană are acces la astfel de servicii, un procent mult mai mic comparativ cu

alte capitale europene - 15.2% în Stockholm sau 19% în Helsinki (Myofa, 2021) - dar mult mai bine decât capitala românească cu 1.154 de locuințe la peste 20.000 de cereri (Drăgan, 2020). Din 1930 până în 2004, trei actori statali - Ministerul Serviciilor Sociale, agenția publică de construcție a locuințelor sociale OEK și Organizația Publică pentru Planificare și Locuire Urbană DEPOS - au construit 19.299 de locuințe pentru 1) refugiați și migranți interni; 2) angajați din sectorul public; 3) persoane care trăiau în locuințe sociale într-o stare de degradare (ibid.). În 2025 primarul Atenei a demarat construirea a 7 apartamente private, susținerea a 257 de chirii pentru tineri și renovarea a 70 de locuințe destinate gospodăriilor vulnerabile (OT 2025). Printre alte inițiative se numără un program de ajutor financiar oferit familiile vulnerabile pentru a-și plăti chiria - 70 de euro lunar pentru familiile formate dintr-o singură persoană și 35 de euro pentru fiecare alt membru - și un program pentru persoanele fără adăpost ce le subvenționează chiria pentru 24 de luni, oferă asistență socială și consiliere psihologică (Ministerul Muncii și Securității Sociale, 2014).

Al doilea actor și cel mai răspândit în spațiul atenian responsabil cu infrastructură de îngrijire este cumulul ONG-urilor cu acțiuni adresate oamenilor fără adăpost. Într-un studiu din 2015 ce analizează managementul crizei umanitare din Grecia începută din 2010 descrie sectorul ONG ca epicentrul de control al crizei - din 77 de proiecte analizate, 62 fiind implementate de ONG-uri, 9 de agenții locale și 6 de către instituții publice centrale (Arapoglou și Gounis 2015). În aceeași cercetare se poate observa o practică recentă de colaborare între sectorul ONG și autoritățile locale în ameliorarea situației oamenilor fără adăpost, manifestându-se în mare parte datorită condiției de accesare a fondurilor UE (ibid.). Cel mai mare volum de muncă este făcut de sectorul ONG ce aduc voluntari, specialiști, întreaga forță de muncă, în timp ce autoritățile locale monopolizează presa pentru propriul succes, dispunând în principal de spații de locuire sau o mai mare varietate de servicii (ibidem.) În acest segment vom aminti câteva dintre numeroasele ONG-uri active astăzi ce dispun de servicii sociale sau medicale la fel ca inițiativele municipale, însă nu dispun de centralizare, funcționând autonom.

Médecins du Monde Greece (MDM-Greece) este una dintre cele 17 delegații internaționale ce funcționează pe principiul universalității dreptului la sănătate, ajutând grupurile vulnerabile cu expertiză și aparatură medi-

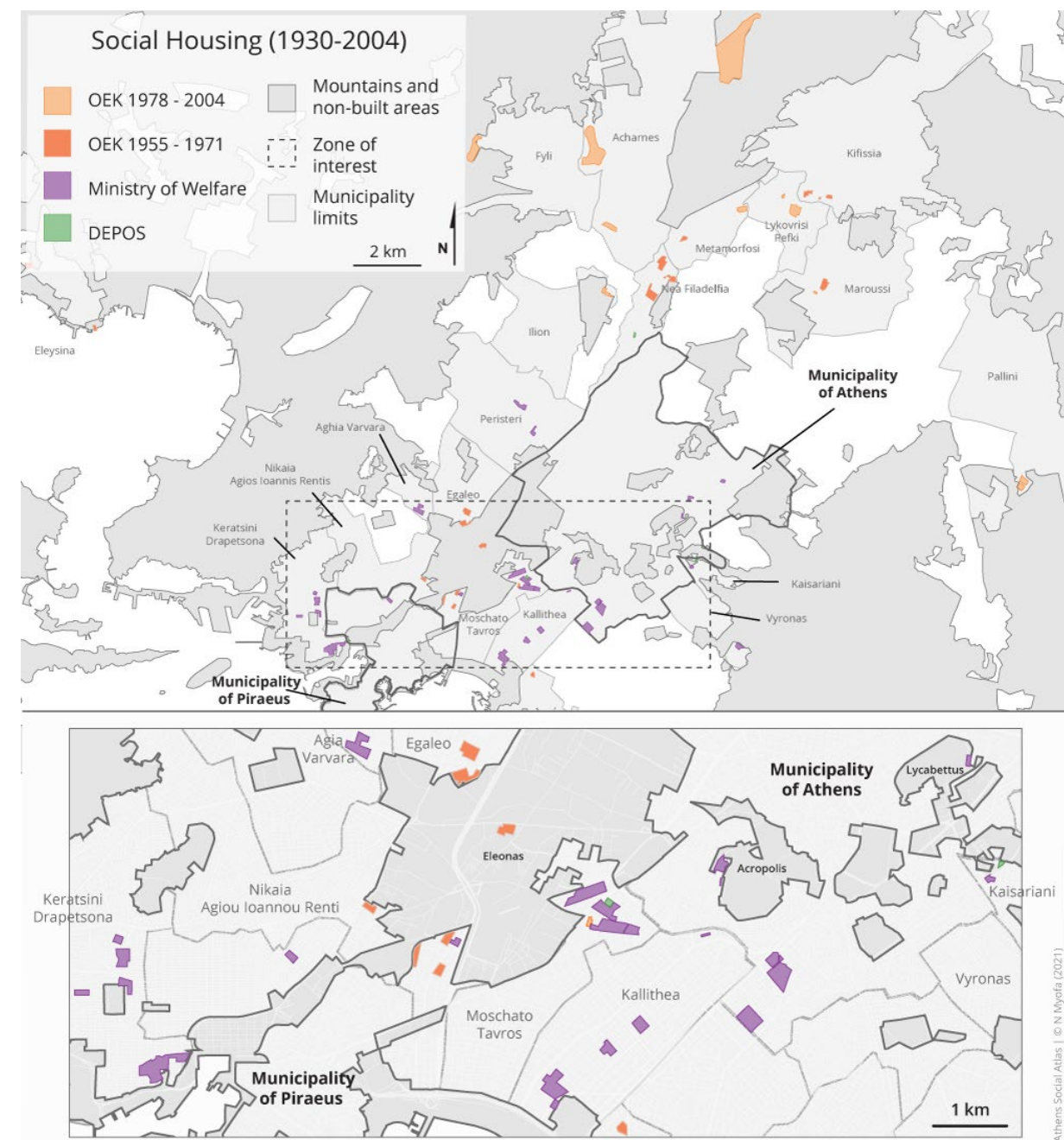

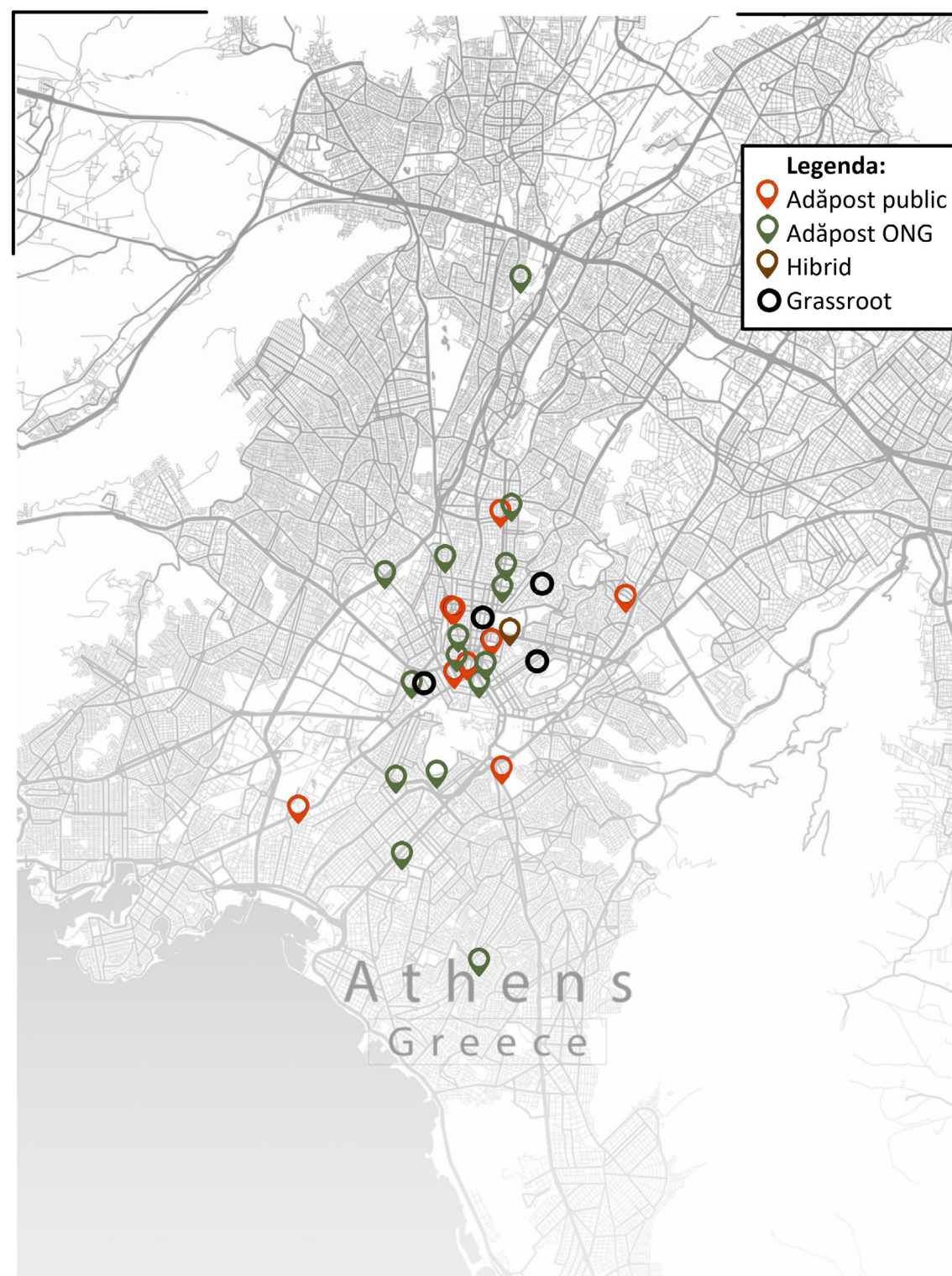
fig. 3 Myofa, Nikolina - Social housing estates in Athens, 2021

cală (MDM Greece fără an). Organizația Caritas dispune de o echipă pentru oameni fără adăpost care acționează în zona Syntagma și Omonoia, zonele frecventate cel mai des de beneficiari, împărțind hrană, îmbrăcăminte și articole necesare (Caritas Greece fără an). On the way Athens este un ONG creștin ce distribuie pachete de îngrijire în centrul orașului în fiecare joi, dispune de două apartamente sociale pentru adăpostul a patru persoane pentru un an, sprijin psihologic și consiliere, iar ultima adiție a programului este un magazin second hand unde clienții pot face donații (On the way Athens 2018). Praksis acționează din 2004 pe tot teritoriul Greciei, însă foarte mare parte din activitatea sa este pe străzile Atenei manifestându-se prin centre de zi pentru oameni fără adăpost dotate cu servicii

de reproducere socială, adăposturi și street-work. Ithaca Laundry a pornit de la inițiativa a doi studenți ce transportau un laundromat mobil pentru a ajuta persoanele fără adăpost în 2015 acum s-a extins la un Centru integrat pentru servicii de igienă cu cămin pentru persoanele fără adăpost (Ithaca Laundry 2015).

ONG-ul Diogenes este partenerul grec al Cupei Mondiale de Fotbal pentru Oamenii fără adăpost, ocupându-se de echipe de fotbal și antrenament atât pentru copii cât și adulți în Atena, organizând turnee cu un teren portabil pe tot teritoriul Greciei în zone cu un număr mare de oameni fără adăpost (Diogenes 2016). O altă inițiativă aparte este pusă în practică de Întreprinderea Socială Shedia fondată din 2017 care creează, editează și publică revista eponimică tratând problemele

Plan al centrelor pentru persoanele fără adăpost

oamenilor fără adăpost sau la limita sărăciei (Shedia 2017). Revista publicată lunar este vândută de însuși oamenii fără adăpost în zonele aglomerate, aceștia păstrând 50% din valoarea revistei (5 euro). Copiile care rămân în posesia redacției sunt transformate în obiecte de către voluntari și persoane fără adăpost în ateliere de upcycling pentru a fi vândute în cafeneaua Shedia din centrul At-

enei unde clienții pot face donații (ibid.). Din profit și din donații, întreprinderea a construit până în prezent 43 de case pentru oamenii fără adăpost, exemplificând construirea fiecăreia printr-o lampă în formă de casuță așezată în cafenea (ibidem.).

Numărul mare de ONG-uri ce acționează în complementaritate cu mecanismele municipale tot nu pot acoperi nevoile oamenilor

străzii ce cresc de la an la an. Date conclusive care să ateste această creștere și să includă întreaga tipologie ETHOS nu au fost găsite după cele din 2018, cercetările fiind fragmentate între ONG-uri și inițiativele statale, cifrele fiind foarte diferite în funcție de tipologia abordat însă specialiștii speculează o creștere care să depășească nivelurile pre-pandemice. Acolo unde instituțiile nu pot să ajungă, oamenii au creat inițiative de la firul ierbii, cu o structură, conducere și abordare diferită bazate pe apropiere și solidaritate. Mai mult decât atât, acest tip de infrastructură socială estompează linia distinctă dintre public și privat, revendicând orașul pentru toți locuitorii săi (Sánchez Gutiérrez 2022) prin aducerea bucătăriilor în stradă și transformarea ad-hoc a acestora în mini festivaluri ale umanității cu muzică și socializare.

Una dintre cele mai înfloritoare și binecunoscute acțiuni de acest fel este bucătăria socială "O Allous Anthropos" ("Celălalt om"). Când în 2011 Konstantinos Polychronopoulos, care și-a pierdut locul de muncă în timpul crizei financiare, a văzut un grup de copii certându-se pe niște legume recuperate dintr-un gunoi public, s-a întors în apartamentul său și le-a făcut 10 sandvișuri. Copiii l-au refuzat. Înțelegând că au făcut-o din rușine, Konstantinos începe să mănânce un sandviș pe trotuar lângă ei. Atunci copii s-au apropiat și i-au acceptat gestul (Transformative Cities fără an). Această interacțiune l-a făcut să recunoască consecințele alienării și necesitatea apropierii dintre oameni, fără structuri birocratice, uniforme de voluntari și spații reci din centre de zi. Negociind cu membrii din comunitate sa pentru materia primă, bucătăria lui Konstantinos s-a născut în stradă, astăzi servind peste 3.000 de oameni în mai multe locații în fiecare zi (LiFO 2014), iar Konstantinos a stabilit o regulă ce impune universalismul – oricine donează sau ajută trebuie să mănânce din aceeași oală cu toată lumea (N. 2015). Din 2015 bucătăria dispune de un spațiu de depozitare pentru mâncare, dar și de "Casa celuilalt om" un centru de zi unde oamenii au servicii de igienă, pot să mănânce micul-dejun sau să bea o cafea sau să participe în echipa de teatru (ibid.). În același an, Polychronopoulos a fost declarat de Parlamentul European "Omul anului", dar a refuzat titlatura exprimând că "ar accepta un premiu de la o Europă a culturii și solidarității, nu o Europă a canibalismului." (Polychronopoulos apud tvxs 2015).

Khora este un colectiv non-ierarhic bazat pe principiile drepturilor la liberă mișcare,

dreptul la oraș și moduri alternative de supraviețuire (Khora colective fără an). Deși inițiată ca răspuns pentru criza umanitară a refugiaților, beneficiarii Khora nu se rezumă doar la aceștia. Spațiul inițial dispunea de locuri pentru familie și, pentru femei, școală de limbă greacă, freeshop, bucătărie socială, bibliotecă, cameră de studiu. Spații pentru medicină legală și stomatologie a funcționat din 2016 până în 2018 (ibid.). Colectivul și-a schimbat locația din 2019, dar cu mai puține facilități, suplinind lipsa prin colaborarea cu alte inițiative, însă păstrându-și epicentrul – bucătăria socială. Khora funcționează pe baza donațiilor însă între niște parametri stricți – neacceptând donații din partea celor care cauzează sau contribuie la criza granițelor (UE) sau din partea acelor care impun restricții asupra muncii colectivului (ibid.). Pe website-ul Khora se poate găsi și un radio ce distribuie informații legate de servicii și activități și în ce locații pot fi accesate – mese calde, îmbrăcăminte, locuri de muncă, activități sociale, adăposturi de noapte, cursuri de limbă etc.).

Inițiative în București

În București, Direcțiile Generale de Asistență Socială ale sectoarelor și Primăria Municipiului București gestionează în general intervențiile statului pentru sprijinirea persoanelor vulnerabile. Cele mai mari acțiuni se observă mai ales în sezonul rece, când autoritățile locale deschid centre temporare de urgență ce sunt deschise doar în sezonul rece precum cel de pe Șoseaua Odăi sau Calea Șerban Vodă ce oferă cazare, hrană și acces minim la îngrijire medicală. În practică însă, aceste centre sunt slab echipate, supraaglomerate și finanțate deficitar conform surselor media.

Primăria Capitalei a încercat să vină cu o inițiativă mai ambițioasă, precum Centrul Integrat pentru Persoanele fără Adăpost, însă implementarea sa a fost întârziată din cauza unei lipse de coordonare interinstituțională și lipsa unei voințe politice clare. De altfel, multe dintre intervențiile statului în acest domeniu sunt reactive și sezoniere, activate doar în contextul unor crize sau ca răspuns la presiunea publică. Cu toate că există un Plan Local de Acțiune pentru combaterea fenomenului persoanelor fără adăpost, acesta este actualizat rar, nu are o sursă de finanțare stabilă, iar mecanismul de aplicare este neclar. (Ministerul Muncii și Solidarității Sociale 2022), (Habitat 2023).

Statul român tratează în general această

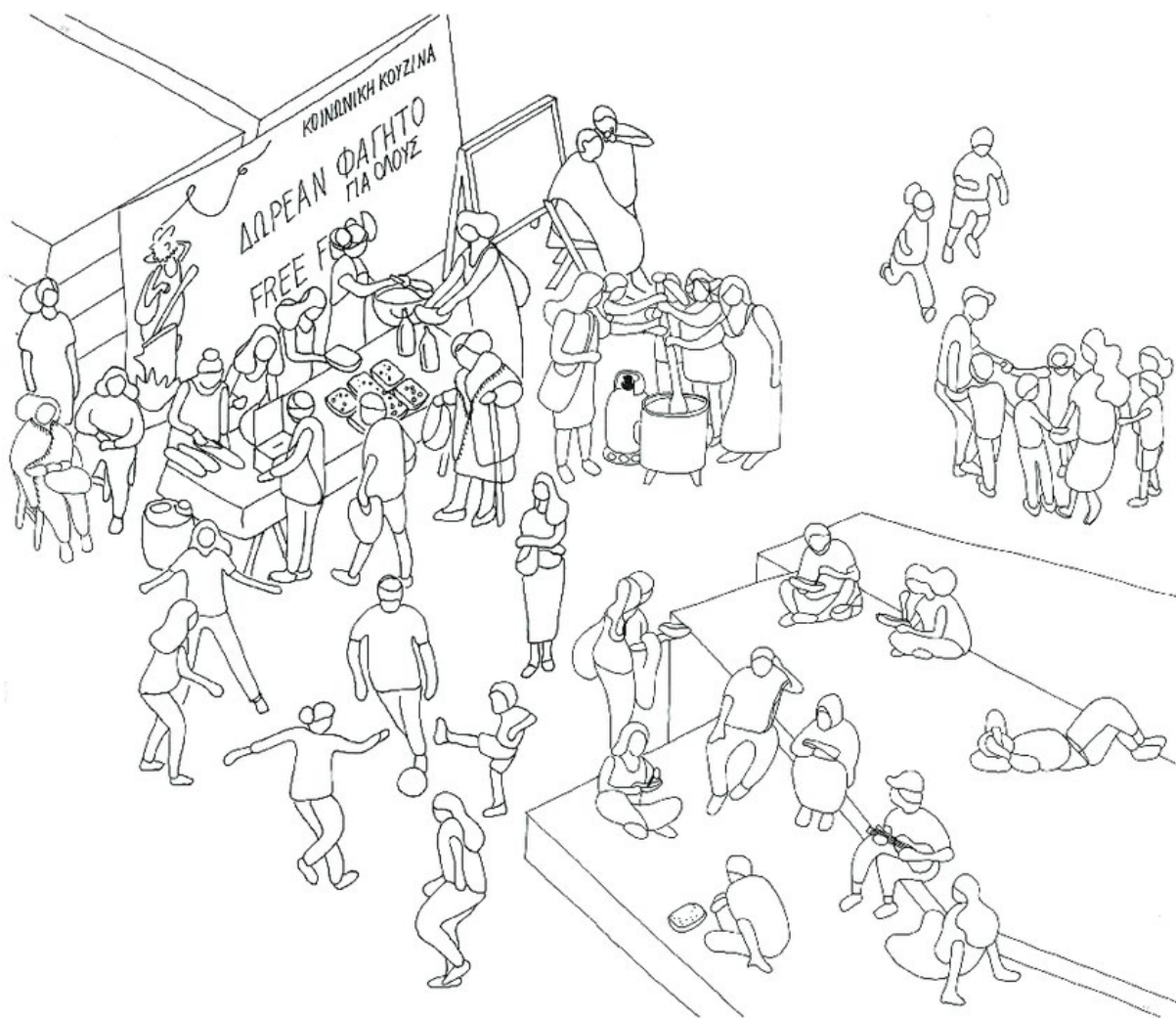

fig. 4 Isabel Gutiérrez Sánchez - Bucătăria socială O Allos Anthropos în piața Monastiraki din Atena, vara 2016

problemă prin măsuri mai degrabă de urgență, decât printr-o strategie de reintegrare socială coerentă. Persoanele afectate rămân adeseori în afara unei infrastructuri de sprijin de încredere din lipsa unor centre de zi eficiente funcționale, a unor adăposturi permanente sau a serviciilor medicale și psiho-sociale integrate.

Din cauza lipsei unei infrastructuri de îngrijire sustenabilă oferită de stat, o mare parte este susținută de organizații nonguvernamentale. Una dintre cele mai implicate organizații este Carusel, ce oferă adăposturi temporare, hrană, îngrijire medicală și psihologică, alături de produse de igienă. Cu toate că acesta este în parteneriat cu Primăria Capitalei, aceasta oferă doar spațiile de desfășurare a activității. Finanțarea sa vine din donații private, sponsorizări sau granturi. Cel mai mare finanțator este Kaufland pentru centrul ILO-Ferentari. Un bun exemplu ar fi adăpostul său de pe Calea Șerban Vodă, ce este unul dintre puținele centre deschise non-stop. Acesta oferă sprijin atât persoanelor fără adăpost, cât și refugiaților prin metode adecvate fiecărei situații. Accesul la acest adăpost este facil, liber, fără

a fi nevoie de multe cereri, în limita locurilor disponibile și cu reguli minimale precum fără consum de droguri, alcool sau violență fizică și verbală. (Carusel.org 2024)

O altă organizație foarte activă este Asociația Samusocial din România. Aceasta oferă mese calde, haine, intervenții de urgență, consiliere socială sau îngrijire medicală prin echipe mobile ce oferă ajutor într-un mod direct. Finanțarea acestei organizații este în principal externă, prin donații private, colaborând ocazional cu autoritățile locale. (Samusocial din România 2017)

Organizațiile non-guvernamentale sunt mult mai eficiente decât sistemul de stat datorită rețelilor informale de colaborare cu spitalele, cabinete medicale sau bisericile, flexibilității operaționale, calității serviciilor și capacității de a utiliza resursele într-un mod transparent și eficient. Cu toate acestea, sustenabilitatea eforturilor rămâne fragilă din cauza dependenței de finanțări externe temporare.

Dacă în Atena mișcările de solidaritate de la firul ierbii de înmulțesc, devin din ce în ce mai bine închegate, fiind clar vizibile în

spațiul public, în București aceste acțiuni sunt aproape inexistente, fragmentate și izolate. Lipsa unei culturi urbane a îngrijirii colective, precum și nivelul scăzut de încredere în instituții precum Guvernul (19.4% încredere multă și foarte multă în 2023 (față de 34.8% în 2013) sau Parlamentul (17.4% încredere multă și foarte multă în 2023 (față de 26.7% în 2013) și în capacitatea acțiunii civice, fac ca astfel de intervenții să rămână spontane și adesea reactive (INSCOP 2023).

Majoritatea acțiunilor grassroots se rezumă la distribuirea de mese calde, haine sau saci de dormit în locuri precum Gara de Nord sau Piața Unirii, zone des frecventate de către beneficiari. Grupuri de voluntari, de multe ori prin rețele sociale organizate, intervin din când în când, în special în weekend-uri sau în timpul sezonului rece. Aceste intervenții, deși cruciale, nu au nici o infrastructură stabilă, nici susținere instituțională și, prin urmare, nu pot fi un adevărat termen de soluție alternativă la nivelul sistemului (spotmedia 2024) (libertatea 2025).

Un exemplu real în această direcție este realizat de proiectele ce furnizează în mod regulat mese calde în funcție de vizibilitatea nevoii și de ordinea sosirii la punctele de distribuție. Social Food, de exemplu, oferă zilnic peste 700 de porții de mâncare caldă și a distribuit până acum peste 1,2 milioane de porții către persoanele vulnerabile. Programul O Masă Caldă, activ în București începând din 2013, însă suspendat în 2020, colabora cu cantine și voluntari pentru a oferi mese în centre de zi și adăposturi. De asemenea, Samusocial din România oferă zilnic porții calde prin echipe mobile și centrul său din Grozăvești. Alte proiecte, cum ar fi cele pregătite de ASCOR București, oferă o masă caldă lunar pentru aproximativ 100 de persoane defavorizate, în parteneriat cu biserici din Sectorul 4. Campania "Donează o masă caldă" a platformei "Strigăt de Ajutor", precum și evenimentele sezoniere organizate de Casa Ioana sau Speranța pentru România, aduc un plus de sprijin la perioadele festive, în special de Crăciun. (omasacalda 2020), (socialfood 2023) (samusocialdinRomânia 2017) (ASCOR 2025) (Ajutor 2025) (Ioana 2025) (România 2025). Deși sunt extrem de importante, aceste intervenții nu alcătuiesc o rețea coerentă și constată. Se desfășoară doar în baza voluntariatului și sunt vulnerabile la lipsa de resurse sau coordonare. Așadar, solidaritatea grassroots din București rămâne mai puțin structurată și mai puțin influentă decât în cazul Atenei, unde acțiunile civice reușesc uneori să modifice

chiar și politicile urbane (spotmedia 2024).

Un caz interesant ce reflectă situația a multor persoane aflate în risc de sărăcie din București ce pot fi încadrate la categoria invizibilă de persoane fără adăpost este cazul persoanelor care au fost evacuate din locuințele private pe care le ocupau pe strada Vulturilor din sectorul 3 în 2014. Locuind de peste 20 de ani în acele locuințe unde au fost repartizați de întreprinderile la care lucrau, majoritatea nu și-au putut permite apartamente la prețul pieței și au rămas după ce contractele cu proprietarul au expirat în 2007 (Realitatea.net 2014). Terenul a fost vândut unei firme de consultanță din care a obținut câștig de cauză după intentarea proceselor de evacuare a foștilor chiriași (ibid.). Aproximativ 100 de persoane, 25 de familii au protestat după evacuare rămânând în corturi pe strada Vulturilor, unii foști locatari s-au urcat pe acoperiș ținând o pânză pe care scria „Mii de case goale, mii de oameni în stradă. Unde e dreptatea?” (ibidem.). Deși primarul sectorului 3 și președintele Partidei Romilor filiala sector 3 au obținut găzduirea oamenilor în mai multe adăposturi, aceștia au refuzat pe motiv că familiile vor fi separate în adăposturile pentru femei și copii și adăposturile pentru bărbați. După 6 săptămâni de locuit în stradă și un marș pentru dreptul la locuire, oamenii de pe Vulturilor 50 au fost uitați și situația a rămas necunoscută (FCDL 2014)

La nivel legislativ, România recunoaște formal persoanele fără adăpost ca grup vulnerabil, prin Legea Asistenței Sociale nr. 292/2011. Cu toate acestea, cadrul legal nu este susținut de măsuri eficiente sau de instrumente concrete de intervenție. Spre deosebire de Republica Elenă, care a adoptat Legea 4320/2015 pentru a răspunde crizei umanitare prin distribuția gratuită de hrană, locuințe și energie electrică pentru persoanele vulnerabile, România oferă măsuri fragmentare și dificil de accesat. În România cadrul legal rămâne în mare parte declarativ, lipsit de instrumente operaționale eficiente, cu aplicabilitate redusă și impact social limitat, spre deosebire de Grecia, unde legislația socială este însoțită de măsuri concrete și integrate.

Accesibilitatea locuințelor sociale este o problemă birocratică anevoioasă în România. Ea se reflectă prin cerințele exagerate și dosarele groase care trebuie să fie reînnoite la fiecare șase luni. Locuințele publice și sociale joacă un rol limitat în București. În 2015, orașul avea 10.000 de cereri de locuințe sociale neresolvate, în timp ce erau disponibile doar 1.516 unități. Guvernul invocă lipsa

fondurilor pentru construirea mai multor locuințe sociale, însă activiștii susțin că este, de fapt, o problemă de priorități. Acest aspect duce la cunoștință despre faptul că sistemul nu este capabil să se adapteze realităților persoanelor aflate în situații de vulnerabilitate severă și sugerează că scopul primar al sistemului este de a exclude mai degrabă decât de a incorpora reintegrarea acestor persoane în societate. (Ministerul Muncii și Solidarității Sociale 2022) (spotmedia 2024) (housing-coop 2025).

Deși există solidaritate în anumite acțiuni făcute individual sau inițiative locale, sprijinul instituțional rămâne a fi condiționat, birocratic și inefficient. Îngrijirea, care nu este doar un drept fundamental, ci este considerată și ca un fel de privilegiu temporar, oferit doar în anumite contexte sau sezoane. Într-un oraș care dorește să se regenereze urban și să fie plin de inovație, absența unei infrastructuri puternice pentru cei mai vulnerabili expune un dezechilibru profund între idealurile declarate și realitatea urbană cotidiană (Habitat 2023).

Plecând de la opinia lui Lefebvre că mediul urban este un produs social, îmbibat cu ideologie și decizie politică, devine evident că orașul nu este proiectat și construit pentru toți cetățenii săi. Această observație devine și mai clară atunci când analizăm modul în care sunt tratați persoanele fără adăpost. Ele nu sunt privite doar ca grupuri vulnerabile, ci ca prezențe abia vizibile sau invizibile, în funcție de cât de mult deranjează estetică și funcționalitatea orașului "oficial". (Gehl 2010),

În Atena, infrastructura de îngrijire, atât KYADA, cât și prin inițiative grassroots, reușește să funcționeze într-o rețea de sprijin care nu doar oferă alternative reale pentru incluziune, ci și propune intervenții prioritare. Deși și acolo dificultățile sunt mari, statul și societatea civilă colaborează mai coerent, iar cetățenii sunt încurajați să adopte spațiul orașului ca pe un spațiu comun, al tuturor, inclusiv al celor marginalizați. Inițiativele de solidaritate sunt vizibile, revendicative și capabile să influențeze politicile urbane (Stamouli, și alții 2024) (Gehl 2010).

Atitudinile și percepțiile societății asupra profilului omului străzii au suferit un schimb radical în mintea elenilor după criza economică, trecând de la justificări peiorative (criminalitate, alcoolism, jocuri de noroc, consum de substanțe) la înțelegerea faptului că aceștia și-au pierdut locuințele din cauza crizei. Conștientizarea faptului că oricine putea ajunge în situația de a-și pierde locuința din cauza crizei economice a dus la o reacție socială

mai empatică și unită (Stamouli, Mexa, Chrysanthopoulos, & Goula, 2024). Responsabilitatea ajungerii în stradă s-a mutat de la individ la stat, o schimbare ce încă nu a prins rădăcini în societatea bucureșteană.

Deși la București se manifestă solidaritatea, aceasta e doar informală și temporară și rămâne într-o mare măsură limitată. Statul acordă servicii punctuale, sezoniere, adesea ca răspuns la presiunile din exterior, în timp ce inițiativele ONG și cele de la firul ierbii umplu goluri structurale, dar nu au resursele necesare și nici sprijinul pentru a aduce schimbare pe termen lung. Inițiativele precum cele de masă caldă, oferite de organizații precum Social Food, O Masă Caldă sau Samusocial, sunt esențiale, dar nu pot înlocui responsabilitatea publică. (Samusocial din România 2017) (O masă caldă 2020) (Social food 2023).

Colectarea și analiza datelor din teren - București

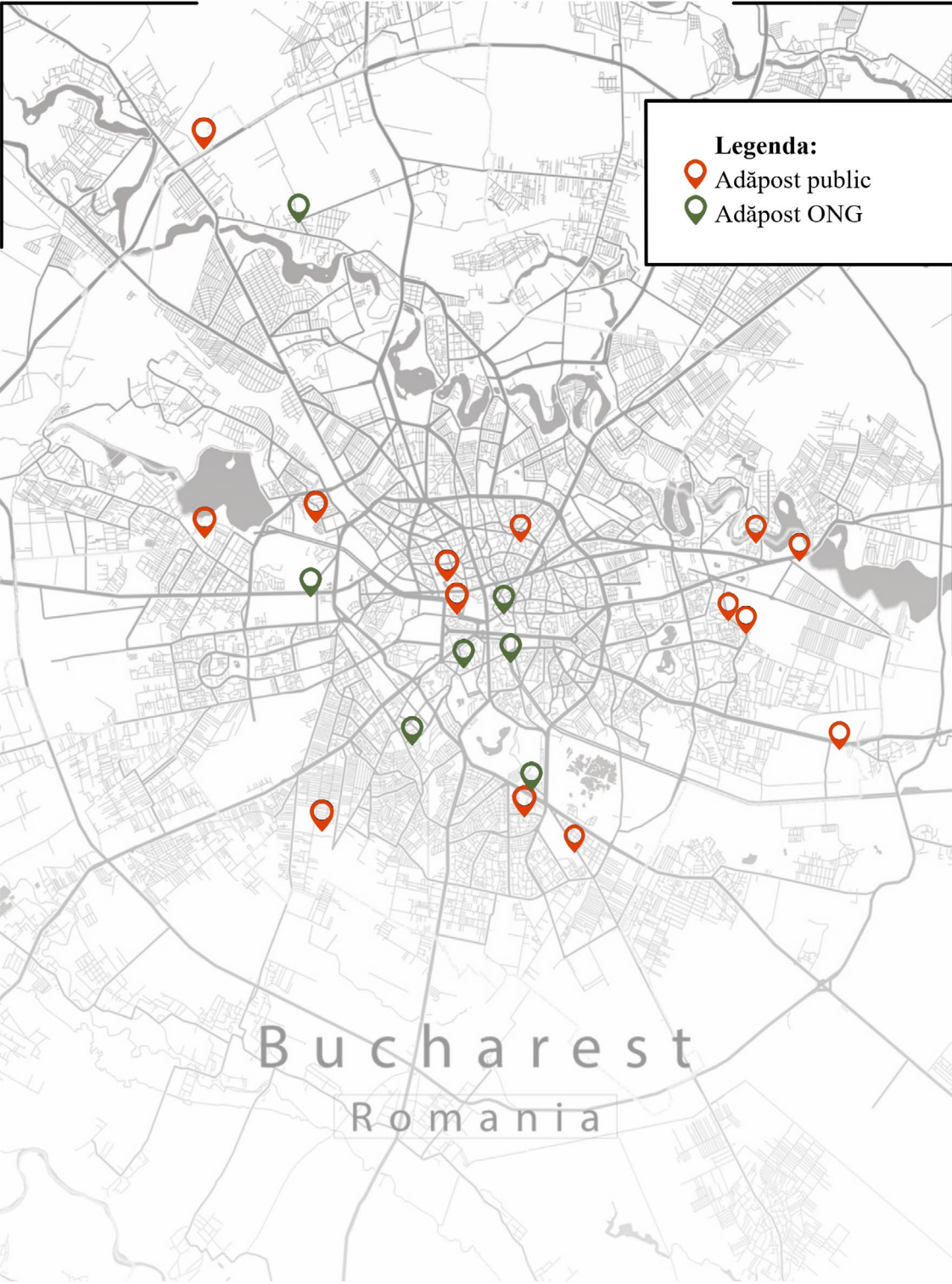
Pentru a oferi o tangibilitate și mai mare problematicii persoanelor fără adăpost din București a doua componentă a analizei studiu de față se concentrează asupra prezentării detaliate a trei centre reprezentative din partea fiecărui actor menționat - public, privat sau civic de la firul ierbii. Accesibilitatea propriu-zisă, locomotorie a spațiului pentru persoanele ce prezintă o dizabilitate vizibilă sau invizibilă, precum și accesibilitatea birocratică, procesul care trebuie îndeplinit pentru o persoană fără adăpost să aibă acces la servicii, și tipul de servicii de care se pot bucura beneficiarii în respectiva instituție, disponibilitatea locurilor și numărul real al cererilor denotă câteva dintre punctele de interes pentru fiecare centru.

Centrul Comunitar Grivița-Cișmigiu - Carusel

Aflat pe strada Sfântul Constantin nr. 8, foarte aproape de stația de metrou Izvor, Bd. Regina Elisabeta și parcul Cișmigiu, Centrul Comunitar Carusel este singura instituție ce deservește persoanele fără adăpost în locurile unde aceștia sunt cei mai numeroși și mai activi - centrul. Lipsa serviciilor din zona unde există cea mai mare nevoie denotă o încercare de invizibilizare și curățare a ceea ce putea să genereze refuzul investitorilor străini în perioada de tranziție - grupurile de oameni vulnerabili și câinii comunitari, fiind mutați către periferie și animalele eutanasiate (O'Neill 2012).

Pe drumul de la mijloacele de transport către centru nu am observat nicio persoană fără

Plan al centrelor pentru persoanele fără adăpost

adăpost, iar ușa centrului era încuiată. Drumul este și el obstrucționat de stâlpi, mese de la cafenele, trotinete parcate, borduri ridicate, iar ca să ajungi la centru este necesară trecerea unei linii de tramvai. Într-adevăr, vizita de teren a fost efectuată într-o duminică, iar deși programul acestuia vizibil pe website-ul organizației Carusel atestă că este deschis de luni până joi în intervalul 12:30-17:30, pe

motoarele de căutare și hărțile online apare că este închis temporar. Această barieră și obscuritate informațională a făcut până și căutarea noastră cu acces la resursele de pe internet confuză, dar o persoană fără adăpost care nu are acces la acestea.

Clădirea centrului pusă la dispoziție de către Primăria Capitalei pare a fi o casă interbelică restaurată parțial doar cu parter și o

Centrul comunitar Carusel Grivița-Cișmigiu

Poze comentate în urma vizitei pe sit

curte în care se afla un autobuz și o mașină Carusel, folosite în timpul vizitelor de teren ale asociației. Nu am observat nicio rampă de acces pentru persoanele cu deficiențe locomotorii la intrarea principală, din curte, iar din stradă clădirea se poate accesa printr-o scară scurtă din metal cu trepte din tablă, ruginită și delapidată, dar care nu pare să fie folosită. În curte se află o anexă acoperită pe post de ter-

asă, plină cu mese și scaune exterioare unde persoanele pot petrece timp afară. La ora la care am efectuat vizita, în luna iunie, soarele era foarte puternic, iar curtea beneficia de un singur arbore înconjurat de beton, petrecerea timpului afară fiind neplăcută.

Singurul semn ce marchează instituția ca una ce oferă servicii și asistență persoanelor fără adăpost este plăcuța de la intrare

și listarea partenerilor - Carusel, DGASMB, Primăria Capitalei și Facultatea de Sociologie și Asistență Socială. Denumirea de centru comunitar fără vreo referință la persoanele fără adăpost sau servicii de asistență poate deruta exact presupușii beneficiari, făcându-i să nu apeleze la serviciile instituției din proprie inițiativă, fără să fie informați sau să le fi sugerat ceva. Deși există persoane care vizitează centrul după ce le-a fost sugerat de rude, prieteni sau doar beneficiari, majoritatea ajung în grija Carusel după intervenția echipei de teren, denotând bariera informațională cu care se confruntă serviciile sociale românești. Centru comunitar este, de fapt, un centru de zi, asistență și consiliere administrat în totalitate de către asociația Carusel în parteneriat cu instituțiile mai sus menționate.

Din cauza lipsei informațiilor detaliate de pe website-ul organizației și pentru a întregi observația noastră vizuală finită am decis să discutăm informal cu un asistent social care a lucrat la Centrul Comunitar Grivița-Cișmigiu. În privința facilităților, acesta oferă servicii sociale, medicale și, în trecut psihologice. Dispune de patru mașini de spălat haine, două dușuri, un cabinet medical, un cabinet social, un cabinet psihologic gol, o sală de mese unde se servește ceai, cafea și supă instant și o bucătărie comunitară care nu mai este în funcțiune de trei ani. Pe website-ul centrului sunt propuse proiecte socio-culturale și educaționale, ca de exemplu un club de teatru sau workshop-uri de socializare, neimplementate până în prezent (Carusel). Pentru persoanele cu dizabilități, asistenții sociali încercau să le faciliteze accesul - prin rampă, duș adaptat pentru persoanele cu dizabilități - însă nu există vreun program sau serviciu dedicat, iar în cazul în care gravitatea depășește competența asociației, acesta era transferat către serviciile publice.

Odată ajunse la centru pentru prima dată, persoanele fără adăpost trebuie să răspundă unui set de întrebări puse de către lucrătorul sau asistentul social, ca de exemplu - unde au locuit în ultimele șase luni? unde locuiesc în prezent? dacă dețin un act de identitate sau dacă s-au testat vreodată pentru tipuri de hepatită sau infecția cu HIV. Aceasta este procedura protocolară, iar, în principiu, orice persoană aflată într-o situație vulnerabilă poate accesa serviciile centrului, însă, în realitate, nu se întâmplă acest lucru. După ce făceau duș, beneficiarii primeau haine curate și lenjerie intimă din donații, dar și cei care nu-și efectuau igiena primeau dacă hainele acestora erau prea murdare sau deteriorate. Pen-

tru beneficiarii minori, Carusel nu putea face nimic, îndrumând persoanele către Direcțiile Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului care dispune de un singur adăpost pentru minori în sectorul 2, Adăpostul pentru Copiii Străzii "Dănilă Prepeleac" cu 18 locuri disponibile și ședere temporară până la maximum trei luni.

În prezent, asociația Carusel nu dispune de adăposturi de noapte, oamenii fără adăpost fiind direcționați de către asistenți către adăposturile de sector în funcție de sectorul precizat ca domiciliu din cartea de identitate a beneficiarilor. În cazul în care nu există un document de identitate sau persoana este din afara Bucureștiului, aceștia sunt referiți către Adăpostul de noapte Sf. Ioan care este supra-aglomerat și nu dispune de condiții satisfăcătoare. Această practică riscă să satureze serviciile unor adăposturi în timp ce altele nu sunt folosite, lăsând la o parte limita de locuri și caracteristica de ameliorare temporară a adăposturilor de noapte. În cazul în care adăpostul la care beneficiarul a fost repartizat nu dispune de locuri, asistentul va încerca alte adăposturi, însă, în timpul sezonului rece, oameni au fost lăsați în stradă pentru că adăposturile erau pline, mai ales oamenii vârstnici sau cei care nu se pot deplasa facil și, prin urmare, nu pot să acceseze individual niciun serviciu de asistență. Condițiile nesatisfăcătoare denotă igiena de bază și lipsa de siguranță a beneficiarilor - invazie de pleoșnițe sau păduchi, necesitatea de a-l mitui pe paznic pentru a-i lăsa să intre sau teama că un alt beneficiar îi va fura din lucruri sunt doar câteva dintre motivele pentru care persoanele nu optează pentru adăposturi, mai ales în cazurile în care beneficiarul trebuie să meargă la muncă a doua zi, contrar opiniei populare și caracterizării stereotipice că oamenii fără adăpost nu muncesc.

Carusel își obține finanțarea, în principal, prin scrierea de proiecte, aplicare pentru grant-uri și strângeri de fonduri. În ultimul raport din 2020, sponsorizare de către persoane juridice rezumă 63,12%, urmată de finanțări nerambursabile 28,01%, donații persoane fizice 8,63% și venituri din diferența de curs valutar 1,23% (Asociația Carusel 2020). În 2020 veniturile au însumat 2.489.436 de lei iar cheltuielile 1.337.436 de lei, majoritatea fiind folosiți pentru programe și proiecte 49,51%, resurse umane 32% și cheltuieli administrative 18,49% (ibid.).

Principala problemă a tuturor inițiativelor asociației este lipsa de resursă umană, fiind și motivul pentru care asistentul social

Complexul integrat de servicii sociale pentru adulți "Sf. Ioan"

Poze comentate în urma vizitei pe sit

cu care am discutat a părăsit activitatea Carusel. Apogeul într-o singură zi poate ajunge și la peste 200 de beneficiari la centrul comunitar, în condițiile în care doar trei asistenți sau lucrători sunt prezenți să le ofere asistență. Volumul de muncă al celor angajați trebuie să acopere încă două posturi vacante, aceștia fiind însărcinați cu întocmirea documentației, deplasări la evidența persoanelor, programări

pentru servicii medicale, ture de noapte în alte proiecte, cumpărături, gestionarea donațiilor și curățenie, printre alte atribuții. Unele proiecte sunt în sarcina unui singur asistent social, iar singura modalitate de înfăptuire a acestora este prin intermediul echipei de voluntari dedicați, aflați la un apel telefonic distanță. Cu toate acestea, efectul de burn out, extenuarea fizică, orele extra neplătite și atitudinea ce

denotă neprofesionalism a anumitor superiori conduce către abandonarea inițiativelor de către lucrătorii și asistenții sociali. Majorarea fondurilor și, implicit angajarea a mai multor persoane ar putea desemna primul pas către un set de soluții care să răspundă mai bine nevoilor asistenților sociali, care, la rândul lor, să răspundă mai bine nevoilor beneficiarilor.

Complexul Integrat de Servicii Sociale pentru Adulți "Sf. Ioan"

Adăpostul de Noapte a sectorului 3 de pe strada Bd. Theodor Pallady, nr. 64, funcționează de luni până duminică între orele 19:00 – 07:00. Acesta este o unitate specializată ce oferă un refugiu sigur și călduros pentru persoanele adulte care au nevoie de ajutor. Funcționează în timpul nopții, asigurându-se că fiecare vizitator are parte de un pat confortabil, păaturi călduroase, dușuri igienice și hrană caldă. Din punct de vedere al accesibilității și transportului în comun acesta este destul de acoperit, având acces la următoarele linii de tranzit: Autobuzele: 246, N111, 405, 408, 472; Tramvaiul: 19 și Metrou: M3.

Legislația în vigoare după care funcționează aceasta instituție este legea asistenței sociale nr. 292/2011 din 20 decembrie 2011, ordinul nr. 29/2019 pentru aprobarea Standardelor minime de calitate pentru acreditarea serviciilor sociale destinate persoanelor vârstnice, persoanelor fără adăpost și tinerilor care au părăsit sistemul de protecție a copilului și altor categorii de persoane adulte aflate în dificultate precum și a serviciilor acordate în comunitate, serviciilor acordate în sistem integrat și cantinele sociale, legea 100/2024 pentru modificarea și completarea unor acte normative în domeniul asistenței sociale, precum și pentru completarea legii nr. 78/2014 privind reglementarea activității de voluntariat în România și pentru modificarea legii nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului.

Serviciile oferite sunt diverse: Servicii de găzduire (Găzduire pe perioadă determinată de maxim 180 nopți /an); Igienizare și hrană pe timpul nopții pentru persoanele fără adăpost de pe raza Municipiului București care nu dispun de mijloacele necesare asigurării în noptării în condiții de siguranță; Servicii de facilitare a reintegrării sociale a acestora; Promovarea drepturilor beneficiarilor și prevenirea situațiilor de dificultate în care pot intra categoriile vulnerabile; Administrarea cât mai eficientă a resurselor financiare, materiale și

umane.; Îngrijire personală; Asigurarea hranei necesare și Asistență medicală de bază.

Beneficiarii sunt persoanele fără adăpost de pe raza municipiului București, excepție făcând persoane nedeplasabile, familii cu copii și persoane cu afecțiuni psihice evidente. Pentru a fi acceptați aceștia trebuie să completeze o cerere tipizată, fără a fi obligatoriu buletinul. În cererea tipizată se cer informații referitoare la ultimul domiciliu legal, numărul, seria, CNP și numele. Timpul estimativ de completare a formularului este de 5 minute.

În paralel cu adăpostul de noapte, funcționează centrul de zi de la aceeași adresă. Centrul de zi pentru persoanele adulte fără adăpost este un loc prietenos și sigur unde cei care trăiesc pe stradă sau se află într-o situație dificilă pot primi ajutor și sprijin pe parcursul zilei. Aici, beneficiarii găsesc un mediu cald în care pot accesa servicii esențiale, precum hrană, igienă și consiliere, pentru a-și îmbunătăți viața și a face pași spre un viitor mai stabil.

Beneficiarii dispun de: Asistență socială și consiliere: Sprijin pentru gestionarea problemelor personale, ajutor în accesarea beneficiilor sociale și servicii de orientare; ; Igienă personală: Dușuri, spălătorii pentru haine și produse de igienă personală; Alimentație: Mese calde și gustări pentru a asigura nutriția de bază; Activități recreative și educative: Programe care promovează dezvoltarea personală, cum ar fi ateliere de abilități de viață și activități de socializare; Asistență medicală: Consultări medicale de bază, servicii de sănătate mintală și trimitere către alte servicii medicale specializate; Sprijin pentru reintegrare socială și profesională: Ajutor în găsirea unui loc de muncă, pregătire pentru interviuri și acces la resurse de locuințe.

Beneficiarii sunt persoanele fără adăpost de pe raza municipiului București, excepție făcând cei ce suferă de afecțiuni psihice care pun în pericol liniștea, sănătatea și integritatea fizică a personalului și a celorlalți beneficiari; Decizia de admitere/respingere este luată de către Directorul general al D.G.A.S.M.B., la propunerea coordonatorului Complexul Integrat de Servicii Sociale pentru Adulți -Sf. Ioan, în baza evaluării efectuate de către personalul de specialitate din cadrul centrului. Nu poate fi refuzat accesul în centru persoanei fără acte de identitate, aflate într-o evidentă stare de vulnerabilitate socială.

În urma vizitei pe teren, am putut observa faptul că centrul este unul foarte aglomerat.

Începând de la orele 17:00 în fața centrului așteptau să fie primiți aproximativ 15 persoane din cauza numărului limitat în cadrul adăpostului. Accesibilitatea pentru persoanele cu dificultăți motorii este asigurată de centru existând un lift și o rampă conformă la intrarea în clădire. În schimb, în fața locației, trotuarul este presărat de obstacole precum arbori ce nu au spațiu pentru a putea fi udați, amplasați în mijlocul circulației pietonale. Un alt aspect negativ ar fi lipsa unei treceri de pietoni de la metrou către adăpost, alături de un asfalt degradat al părții carosabile ce îngreunează deplasarea persoanelor cu deficiențe motorii. Un obstacol foarte evident la nivelul trotuarului este reprezentat de un copac ce de data asta are loc de udare, însă este amplasat în mijlocul circulației pietonale, împiedicând definitiv accesul persoanelor în cărucior deoarece spațiul rămas pe cele două părți este mai mic de 1m.

Adăpostul de Noapte și Centrul de Zi din Bd. Theodor Pallady nr. 64 reprezintă o resursă importantă în rețeaua de servicii sociale oferite persoanelor fără adăpost din București. Prin serviciile de bază și cele complementare: de la găzduire, hrană și igienă, la sprijin pentru reintegrare socială și profesională, centrul încearcă să răspundă unor necesități ale unei categorii profund vulnerabile. În ciuda cadrului legal clar și a facilităților interne, infrastructura urbană din jurul centrului ridică serioase probleme de accesibilitate, în special pentru persoanele cu dizabilități. Obstacolele fizice, lipsa unei treceri de pietoni adecvate și degradarea spațiului public din imediata vecinătate reduc eficiența măsurilor de sprijin oferite în interiorul centrului. Astfel, deși inițiativa este una valoroasă, rămâne necesară o abordare integrată care să includă și adaptarea coerentă a spațiului urban din jur, astfel încât dreptul la acces și îngrijire să devină efectiv, nu doar teoretic.

Social Food

În București prezența mișcărilor de tip grassroots sunt puține și de cele mai multe ori temporare, Social Food, de exemplu, oferă zilnic peste 700 de porții de mâncare caldă și a distribuit până acum peste 1,2 milioane de porții către persoanele vulnerabile. Aceștia au mai mult de 300 de voluntari ce îi ajută să atingă aceste obiective.

Acesta organizație sprijină persoane care nu dispun de resurse financiare și de perspective sociale, persoane care se confruntă cu dificultăți serioase în asigurarea unei alimentații de bază și care nu au siguranța unei mese

calde – precum vârstnici, persoane cu dizabilități, oameni aflați în sărăcie extremă, beneficiari ai serviciilor sociale, persoane care întâmpină dificultăți în integrarea socială din cauza diferențelor culturale sau a altor bariere, copii din medii defavorizate din centrele de zi, persoane fără adăpost, oameni afectați de situații de urgență, refugiați ucraineni.

Social Food se folosește atât de experiența dezvoltată de organizație, cât și a fiecărui voluntar în parte. Acesta a realizat parteneriate cu diverse instituții și ONG-uri, atât la nivel național, cât și internațional, pentru a identifica eficient nevoile comunităților vulnerabile și pentru a interveni acolo unde nevoia este cea mai mare.

În concluzie, deși în București mișcările grassroots sunt încă limitate și adesea temporare, inițiative precum Social Food demonstrează puterea solidarității colective și impactul concret pe care îl pot avea acțiunile civice susținute. Cu peste 1,2 milioane de porții de mâncare distribuite și o rețea activă de voluntari și parteneri, Social Food oferă nu doar sprijin alimentar, ci și un model sustenabil de intervenție socială, axat pe demnitate, incluziune și mobilizarea comunității. Acest tip de inițiativă ar trebui nu doar sprijinit, ci și multiplicat, ca parte a unei infrastructuri urbane a grijii cu adevărat funcționale.

Concluzii

Pornind de la observația lui Lefebvre că spațiul urban este un produs social, plin de ideologie și decizie politică, devine evident că orașul nu este construit sau planificat egal pentru toți locuitorii săi. Acest lucru se vede mult mai clar atunci când analizăm modul în care sunt tratate persoanele fără adăpost nu doar ca grup vulnerabil, ci și ca prezență urbană vizibilă sau invizibilă, în funcție de cât de mult deranjează estetica și funcționalitatea orașului „oficial”. (Gehl 2010)

În Atena, infrastructura de îngrijire – atât în forma ei instituționalizată (cum este cazul KYADA), cât și prin inițiative grassroots – reușește să creeze o rețea de sprijin care nu doar reacționează la crize, ci propune alternative reale pentru incluziune. Deși și acolo provocările sunt mari, statul și societatea civilă colaborează mult mai coerent, iar cetățenii sunt încurajați să adopte spațiul orașului ca pe un spațiu comun, al tuturor, inclusiv al celor marginalizați, crescând astfel sentimentul de apropiere. Inițiativele de solidaritate sunt vizibile, revendicative și capabile să influențeze politicile urbane, estompând chiar granița dintre spațiul public și cel privat și

umplând golurile lăsate de către serviciile de asistență socială puse la dispoziție de către stat. Atitudinile și percepțiile societății asupra profilului omului străzii s-au schimbat radical în spațiul elen după criza economică – de la justificări peiorative (criminalitate, alcoolism, jocuri de noroc, consum de substanțe) pentru pierderea locuințelor pre-criză Conștientizarea faptului că oricine putea ajunge în situația de a-și pierde locuința din cauza crizei economice a dus la o reacție socială mai empatică și unită (Stamouli, și alții 2024). Responsabilitatea ajungerii în stradă s-a mutat de la individ la stat, o schimbare ce încă nu a prins rădăcini în societatea bucureșteană.

În schimb, în București, solidaritatea există, dar rămâne, în mare parte, minimă, informală și temporară. Statul oferă servicii punctuale, sezoniere, adesea ca reacție la presiune externă, iar inițiativele ONG și de la firul ierbii umplu goluri structurale fără a avea resursele sau sprijinul necesar pentru a crea schimbare pe termen lung. Inițiativele precum cele de masă caldă, oferite de organizații precum Social Food, O Masă Caldă sau Samusocial, sunt esențiale, dar nu pot înlocui responsabilitatea publică (social food 2023)(o masa caldă 2020)(samusocialdinRomânia 2017).

Diferența fundamentală pare să fie modul în care cele două orașe înțeleg îngrijirea ca infrastructură – fie ca responsabilitate colectivă și drept urban, fie ca soluție temporară, caritabilă, condiționată. Accesul dificil la locuință socială în România, lipsa de politici coerente și caracterul birocratic al intervenției publice sugerează că persoanele fără adăpost nu sunt văzute ca parte integrantă a orașului, ci ca elemente de gestionat periferic. Mai mult decât atât, practica adăposturilor temporare, cele mai răspândite în ambele capitale, denotând o soluție eponimică care ignoră procesele de suferință și deconectare socială, alienare, „doar punând pauză la cele mai extreme efecte ale sărăciei și susținând, fără speranță, viețile celor mai vulnerabili, mascând precaritatea care afectează acum în plină creștere un segment al populației.” (Arapoglu et al apud Gouseti 2025). Această percepție alienantă a unei mari părți din populația bucureșteană și românească se datorează în principal regimului comunist. Fenomenul oamenilor fără adăpost a fost necunoscut până în anii 1990, nici măcar între termenii pentru a descrie categoria de persoane vulnerabile de „oamenii străzii”, „oameni fără adăpost” nu a fost găsită o sinonimie cu echivalentul din limba engleză „homeless”, „homelessness”. În timpul tranziției către de-

mocrație străzile au fost preluate de către oamenii ascunși de către sistemul comunist în orfeline, centre de detenție sau ospicii, mușamalizând absența locuinței cu probleme comportamentale sau psihice (O'Neill 2012). Închiderea instituțiilor din lipsă de fonduri, privatizarea și stoparea construcțiilor locuințelor deja existente, pe când piața imobiliară a crescut substanțial – Bucureștiul s-a transformat peste noapte în adăpostul oamenilor fără adăpost în mijlocul unei societăți oarbe la fenomen, lipsită de mecanisme de soluționare. În timp, ONG-urile autohtone le-au înlocuit pe cele străine însărcinate inițial, iar inițiativele de la firul ierbii au început să crească timid, dar sigur. Ignoranța și neimplicarea în număr mare a bucureștenilor privind soluționarea prin solidaritate poate fi izvorâtă și din rasism, asociind persoanele fără adăpost cu membrii ai comunității rome. Mai mult decât atât, spre deosebire de Atena, Bucureștiul nu are o tradiție de mișcări politice auto-organizate cu o ideologie puternică de stânga sau anarhistice care să ia cu asalt spațiul public și să-l transforme pentru a acomoda grupurile vulnerabile (Strickland 2016).

Deși spațiul atenian denotă o mai bună abordare asupra problemei oamenilor fără adăpost decât cel bucureștean, integrându-i în infrastructura de îngrijire sprijinită în cea mai mare parte de societatea civilă, ambele metropole necesită îmbunătățiri, mai ales în privința sistemului de stat. Unul dintre cele mai benefice instrumente și, în același timp, cel mai defectuos și sub-finanțat în ambele orașe este un recensământ care să ateste numărul de oameni fără adăpost din ambele orașe conform tipologiei ETHOS. Cuantificarea reală a beneficiarilor și investigarea problemelor prezente prin interviuri ar putea duce către o soluționare substanțială bazată. În al doilea rând, investițiile în locuințe sociale pe modelul altor capitale europene și nu apelarea la o soluționare temporară de tipul adăposturilor ar putea influența pozitiv și chiar eradica situația vulnerabilă a persoanelor străzii. În lipsa acestor tipuri de locuințe sunt necesare adăposturi care să îndeplinească condițiile de îngrijire și reproducere socială - salubre, igienice, care să răspundă la problemele de siguranță ale grupurilor vulnerabile în loc să le accentueze - adăposturi pentru familii, adăposturi pentru minori. În București este necesară și acoperirea unor activități socio-culturale de tipul celor ateniene la nivelul tuturor celor trei actori, îngrijire bazându-se pe servicii necesare supraviețuirii (hrană, adăpost, igienă), dar nerezumându-se la ace-

stea. Bariera informațională este obstacolul care poate fi depășit cel mai facil în prezent printr-o mai bună direcționare către centrele de asistență socială, însă aceasta ar fi inutilă fără capacitatea de a răspunde cererilor beneficiarilor din partea fiecărei instituții. Combaterea excluziunii locative necesită o viziune integrată și acțiuni coordonate între stat, societatea civilă și comunitate. Doar prin investiții sustenabile și politici sociale bine fundamentate, ambele orașe pot transforma măsurile de urgență în soluții de durată pentru persoanele fără adăpost.

În cele din urmă, studiul comparativ dintre București și Atena nu doar că evidențiază diferențele de strategie și abordare, dar pune în lumină și cât de mult depinde dreptul la oraș de existența unor rețele reale de solidaritate – fie ele instituționale sau civice. Atât timp cât îngrijirea nu este înțeleasă ca o infrastructură esențială pentru reproducerea vieții în oraș, persoanele aflate în situații de vulnerabilitate vor continua să fie excluse din peisajul urban, invizibile în planificările oficiale, dar omniprezente în realitatea cotidiană.

Referințe bibliografice

Adopt your city. n.d. Adopt your city. Accessed Iunie 10, 2025. <https://adoptathens.gr/en/>.

Ajutor, Strigat de. 2025. Doneaza o masa calda. Accessed iunie 12, 2025. <https://strigatdeajutor.ro>.

Arapoglou, Vassilis, and Kostas Gounis. 2015. “Revisiting the Concept of Shelterisation: Insights from Athens, Greece.” *European Journal of Homelessness* 137-157.

ASCOR. 2025. ASCOR București. Accessed iunie 12, 2025. <https://ascorbucuresti.com/noutati/>.

Caritas Greece. n.d. Support the Homeless. Accessed Iunie 11, 2025. <https://caritasathens.gr/en/fields-of-action-en/support-of-the-homeless-en.html>.

Carousel.org. 2024. Carousel.org. Accessed iunie 10, 2025. <https://carousel.org>.

Collective Aid. 2024. Hidden Homelessness: People on the move faced with Athens’ harsh reality. Decembrie 14. Accessed Iunie 10, 2025. <https://www.collectiveaidngo.org/blog/2024/12/14/hidden-homelessness-people-on-the-move-faced-with-athens-harsh-reality#:~:text=According%20to%20FEANTSA%2C%2017%2C000%20people,than%20the%202018%20government%20figures>.

Diogenes. 2016. UEFA Foundation. Noiembrie 2. Accessed Iunie 11, 2025. <https://uefafoundation.org/action/diogenes-ngo/#Partner>.

Drăgan, Flavia. 2020. O singură locuință socială liberă în București, la 20.000 de cereri. Reclama în presă: 7.000.000 lei. Accesat 19 iunie 2025. <https://newsweek.ro/social/o-locuinta-sociala-la-20000-de-cereri-pentru-reclama-firea-a-dat-7-milioane-de-lei>

FCDL. 2014. Strada nu e Acasă ! Protestul Evacuațiilor din București. Octombrie 29. Accessed Iunie 12, 2025. <https://frontulcomun.ro/strada-nu-e-acasa-protestul-evacuatiilor-din-bucuresti/>.

FEANTSA. 2005. FEANTSA. Aprilie 1. Accessed Iunie 10, 2025. <https://www.feantsa.org/en/toolkit/2005/04/01/ethos-typology-on-homelessness-and-housing-exclusion>.

FEANTSA. 2017. Homelessness in Greece. FEANTSA.

FEANTSA. 2017. Homelessness in Romania. FEANTSA.

Gehl, Jan. 2010. Cities for People. Washington I Covelo I London: ISLANDPRESS.

Gouseti, Ioanna. 2025. “Precariousness and Marginality of People Experiencing Homelessness in Athens: Pathways In and Through the Street.” *European Journal of Homelessness* 1-26.

Ioana, Casa. 2025. Casa Ioana. Accessed iunie 12, 2025. <https://casaioana.org>.

INSCOP. 2023. Sondaj de opinie INSCOP Research realizat la comanda News.ro (Partea a V-a: Încredere instituții. După 10 ani: Comparație 2013-2023

Ithaca Laundry. 2015. Ithaca Laundry. Accessed Iunie 11, 2025. <https://ithacalaundry.gr/en/action-pillars/hygiene-services/#:~:text=Multipurpose%20Centre%20for%20the%20Homeless>.

Khora collective. n.d. About us. Accessed Iunie 12, 2025. <https://khoracollective.org/about>.

Kolbay, Gabriel. 2024. S-a dublat numărul de oameni fără adăpost, în București. Cum trebuie abordați și ce are statul de făcut. August 21. Accessed Iunie 12, 2025. https://spotmedia.ro/stiri/social/s-a-dublat-numarul-de-oameni-fara-adapost-in-bucuresti-te-deranjeaza-cum-miros-in-autobuz-cum-trebuie-abordati-si-ce-are-statul-de-facut?utm_source=stirileprotv.ro&utm_medium=referral&utm_campaign=standard_campaign.

KYADA. n.d. CITY OF ATHENS RECEPTION AND SOLIDARITY CENTER (KYADA). Accessed Iunie 10, 2025. <https://kyada-athens.gr/en/city-of-athens-reception-and-solidarity-center-kyada/>.

Lefebvre, Henri. 1991. The Production of Space. Oxford: Blackwell.

libertatea. 2025. libertatea.ro. februarie 20. Accessed iunie 12, 2025.

LiFO. 2014. The other human. Iunie 27. Accessed Iunie 12, 2025. <https://www.lifo.gr/various/o-allos-anthropos>.

MDM Greece. n.d. MDM Greece. Accessed Iunie 11, 2025. <https://www.mdmgreece.gr/en/organisation/>.

Ministerul Muncii și Solidarității Sociale, aprobat prin Hotărârea de Guvern nr. 1491/2022. 2022. “HOTĂRÂRE pentru aprobarea Strategiei naționale privind incluziunea socială a persoanelor fără

adăpost pentru perioada 2022–2027 și a Planului de acțiune pentru perioada 2022–2027*)." decembrie 14.

Ministerul Muncii și Solidarității Sociale. 2014. Social housing policies. Accesat 19 iunie 2025. <https://ypergasias.gov.gr/en/social-housing-policies/>

Myofa, Nikulina. 2021. Social housing estates in Athens. Accesat 19 iunie 2025 <https://www.athenssocialatlas.gr/en/article/social-housing-estates-in-athens/>

N. 2015. Νόστιμον ἦμαρ. Decembrie 27. Accessed Iunie 12, 2025. <https://www.nostimonimar.gr/magirevoume-ke-trome-mazi-ston-dromo-gia-na-spasoume-ti-ntropi/>.

N/A 2025. Mayor of Athens Announces Strategy to Address Housing Crisis Accesat 19 Iunie 2025. <https://www.ot.gr/2025/04/12/english-edition/mayor-of-athens-announces-strategy-to-address-housing-crisis>

omasacalda. 2020. omasacalda. Accessed iunie 12, 2025. <https://omasacalda.ro/activitate/>.

O'Neill, Bruce. 2012. „Down and then out in Bucharest: urban poverty, governance, and the politics of place in the postsocialist city.” Environment and Planning D: Society and Space 254-269.

On the way Athens. 2018. On the way Athens. Accessed Iunie 11, 2025. <https://ontheway.gr/en/about/>.

Realitatea.net. 2014. BUCUREȘTI. Zeci de oameni evacuați din strada Vulturilor dorm în stradă de câteva zile. Septembrie 19. Accessed Iunie 12, 2025. https://www.realitatea.net/stiri/actual/bucuresti-zeci-de-oameni-evacuati-din-strada-vulturilor-dorm-in-strada-de-cateva-zile_5dcc91d6406af85273cd88aa.

România, Speranța pentru. 2025. Speranța pentru România. Accessed iunie 12, 2025. <https://www.sperantapentruromania.ro>.

samusocialdinRomânia. 2017. samusocial. Accessed iunie 2025, 14. <https://www.samusocial.ro>.

Sánchez Gutiérrez, Isabel. 2022. “Infrastructures from Below - Self-Reproduction and Common Struggle in and Beyond Athens in Crisis.” In Care and the City - Encounters with Urban Studies, by Angelika Gabauer, Sabine Knierbein, Nir Cohen, Henrik Lebuhn, Kim Trogal, Tihomir Viderman and Tigran Haas, 151-162. New York: Routledge.

Serme-Morin, Chloé, and Sarah Coupechoux. 2022. Seventh Overview of Housing Exclusion in Europe. Foundation Abbé Pierre - FEANTSA.

Shedia. 2017. Shedia Social Enterprise. Accessed Iunie 11, 2025. <https://shediahome.gr/company-shedia/?lang=en>.

socialfood. 2023. socialfood. Accessed iunie 12, 2025. <https://socialfood.ro/en/>.

spotmedia. 2024. spotmedia. august 21. Accessed iunie 12, 2025. <https://spotmedia.ro/stiri/social/s-a-dublat-numarul-de-oameni-fara-adapost-in-bucuresti-te-deranjeaza-cum-miros-in-autobuz-cum-trebuie-abordati-si-ce-are-statul-de-facut>.

Stamouli, Maria-Aggeliki, Andriana Mexa, Sofoklis Chrysanthopoulos, and Aspasia Goula. 2024. “An evaluation of the quality of services provided by the Integrated homeless center of the city of Athens, Greece.” Social Sciences and Humanities Open 1-10.

Strickland, Patrick. Greek anarchists organise for refugees as ‘state fails’ , 19 Ianuarie 2016 <https://www.aljazeera.com/features/2016/1/19/greek-anarchists-organise-for-refugees-as-state-fails> Accesat 19 iunie 2025

Transformative Cities. n.d. Transformative Cities. Accessed Iunie 12, 2025. <https://transformativecities.org/atlas/atlas-64/>.

tvxs. 2015. Ένας «Άλλος Άνθρωπος» απορρίπτει αυτή «την Ευρώπη των κανιβάλων». Septembrie 17. Accessed Iunie 12, 2025. <https://tvxs.gr/news/ellada/enas-allos-anthropos-aporripte-ayti-tin-eyropi-ton-kanibalon/>.

TVXS. 2023 ‘«Ανατρεπτική Συμμαχία για την Αθήνα» / Αλήθειες και ψέματα για τον προϋπολογισμό του Δήμου Αθηναίων Septembrie 22. Accesat 19 Iunie, 2025. <https://tvxs.gr/news/ellada/anatreptiki-symmachia-gia-tin-athina-alitheies-kai-psemata-gia-ton>

proypologismo-toy-dimoy-athinaion/?utm_source=chatgpt.com

World habitat : Eliminarea problemei persoanelor fără adăpost în Europa Centrală și de Est: trecerea la un sistem bazat pe locuire în România

Strategia-nationala-privind-incluziunea-sociala-a-persoanelor-fara-adapost-2022-2027

Locuinta Temporara pentru Persoanele Adulte fara Adapost (sec.5) https://dgaspc5.ro/ova_por/locuinta-temporara-pentru-persoanele-adulte-fara-adapost/ Retrieved Iunie 9, 2025

Adăpostul de noapte (sec. 3) <https://www.dgas.ro/project/adapostul-de-noapte/> Retrieved Iunie 9, 2025

Carusel adapost <https://carusel.org> Retrieved Iunie 9, 2025

Direcția Generală de Asistență Socială a Municipiului București <https://www.dgas.ro/sprijin-pentru-persoanele-fara-adapost-021-9524/> Retrieved Iunie 9, 2025

spotmedia.ro <https://spotmedia.ro/stiri/social/s-a-dublat-numarul-de-oameni-fara-adapost-in-bucuresti-te-deranjeaza-cum-miros-in-autobuz-cum-trebuie-abordati-si-ce-are-statul-de-facut> Retrieved Iunie 12, 2025

DGASPC Sector 6 <https://www.asistentasociala6.ro/dgaspc6/dpc/seiisr/adapost-de-noapte> Retrieved Iunie 9, 2025

Ziarul Curentul <https://www.curentul.info/social/in-capitala-exista-8-centre-pentru-persoanele-fara-adapost/> Retrieved Iunie 12, 2025

Libertatea <https://www.libertatea.ro/stiri/cum-poti-ajuta-oamenii-fara-adapost-ajutor-bucuresti-iarna-5203601> Retrieved Iunie 12, 2025

Jan Gehl. (2010) Cities for People

https://www.realitatea.net/stiri/actual/sondaj-in-cine-au-romanii-cea-mai-mare-incredere-pe-ultimele-locuri-se-afla-din-nou-guvernul-si-parlamentul_65530fae79c5983295400933

<https://housingcoop.eu/resources/databases/cities-in-europe-directory/bucharest>

Creșe, grijă și dreptul la oraș: cum poate statul să susțină responsabilitatea de îngrijire timpurie a copiilor

Adela Alexandru, dr. în științe politice/expertă studii de gen
Sophia Panaitescu, studentă arhitectă
Delia Cazan, studentă arhitectă

Introducere

În ultimii ani, conceptul de *care infrastructure* câștigă tot mai mult teren în literatura feministă și în dezbaterile internaționale privind politicile egalității de gen. În limba română nu există însă un echivalent al termenului; formulări precum „infrastructura grijii” sau „infrastructura de îngrijire” sunt utilizate ocazional, fiecare surprinzând doar parțial sensul conceptului. Această incertitudine terminologică reflectă și faptul că tema rămâne relativ marginală în România. În timp ce la nivel internațional care infrastructure desemnează ansamblul instituțiilor, serviciilor, politicilor și resurselor care susțin activitățile de grijă și reproducerea socială, în România discuțiile sunt de regulă fragmentate între domenii precum educația timpurie, sănătatea, asistența socială sau îngrijirea persoanelor vârstnice, fără a fi reunite într-un cadru conceptual comun.

În acest text folosim termenul „grijă” ca echivalent al conceptului englezesc *care*. Deși termenul „îngrijire” este mai familiar în limbajul administrativ și al politicilor publice, fiind asociat în principal serviciilor și activităților de asistență acordate copiilor, persoanelor vârstnice sau persoanelor cu dizabilități, conceptul de *care* are un sens mai larg. El include nu doar activitățile concrete de îngrijire, ci și responsabilitățile, relațiile, munca emoțională și activitățile cotidiene necesare susținerii vieții. Din acest motiv, sintagma „infrastructura grijii” redă mai adecvat dimensiunea ex-

tinsă a conceptului, chiar dacă utilizarea sa în limba română este încă limitată.

Grija desemnează ansamblul activităților necesare menținerii și reproducerii vieții sociale, incluzând îngrijirea copiilor, a persoanelor vârstnice și a persoanelor bolnave, precum și activitățile domestice și de sprijin emoțional. Dincolo de dimensiunea sa interpersonală, grija reprezintă o condiție esențială pentru funcționarea gospodăriilor, comunităților și economiei. Cu toate acestea, munca de grijă rămâne profund marcată de inegalități de gen. Femeile continuă să preia, în mod disproporționat, responsabilitatea activităților de grijă, atât în cadrul familiei și al comunității, cât și în profesiile dedicate îngrijirii. La nivel global, femeile alocă de aproximativ trei ori mai mult timp decât bărbații muncii de grijă neremunerate. Estimările arată că, dacă această muncă ar fi remunerată, valoarea sa ar echivala cu aproximativ 9% din PIB-ul global.

România reflectă aceste tendințe într-o formă accentuată. Datele Eurostat arată că femeile petrec, în medie, peste cinci ore pe zi realizând activități de grijă și muncă domestică, una dintre cele mai ridicate valori din Uniunea Europeană. Prin comparație, bărbații alocă mai puțin de trei ore pe zi acestor activități. Aceste diferențe indică faptul că responsabilitatea pentru asigurarea grijii continuă să fie tratată în mare măsură ca o obligație privată și familială, susținută predominant de femei. Din această perspectivă, dezvoltarea unei infrastructuri a grijii devine esențială atât pentru

reducerea inegalităților de gen, cât și pentru asigurarea bunăstării sociale. Capacitatea de a oferi și primi grijă depinde nu doar de resursele individuale ale familiilor, ci și de existența unor servicii publice accesibile, a unor politici sociale adecvate și a unor investiții susținute în infrastructura socială.

Grija și dreptul la oraș

Perspectiva infrastructurii grijii se intersectează direct cu dezbaterile despre dreptul la oraș. Dacă grija este o condiție esențială pentru reproducerea vieții sociale, atunci accesul la resursele care o susțin: creșe și grădinițe, școli, servicii medicale și sociale, spații publice sigure, transport public accesibil sau locuire adecvată, devine o dimensiune fundamentală a dreptului de a participa pe deplin la viața urbană. Din această perspectivă, orașul nu este doar un spațiu al producției economice și al mobilității, ci și un spațiu al reproducerii sociale, în care nevoile de grijă trebuie recunoscute și integrate în planificarea urbană.

Conceptul de drept la oraș, formulat de Henri Lefebvre (1968, 1970) și realuat ulterior de David Harvey (2012), depășește ideea de acces fizic la infrastructură și servicii urbane. Dreptul la oraș presupune dreptul locuitorilor de a participa la modelarea orașului, la producerea și transformarea spațiului urban, astfel încât acesta să răspundă nevoilor lor cotidiene. Înseamnă ca orașul să fie construit și organizat în așa fel încât să răspundă nevoilor reale ale tuturor locuitorilor săi. Astfel, „grija și dreptul la oraș” aduce împreună două dimensiuni esențiale ale vieții urbane: nevoia de susținere a activităților de îngrijire și dreptul fiecărui locuitor de a trăi, participa și conta în oraș. Cu alte cuvinte: cine are grijă de cei care au grijă? Într-o societate în care orașul pare construit pentru productivitate, nu pentru oameni, munca de îngrijire rămâne invizibilă, subfinanțată și în mod disproporționat lăsată pe umerii femeilor. De la lipsa creșelor până la spațiile urbane care ignoră nevoile celor care cresc copii sau au grijă de persoane vulnerabile, se naște o întrebare crucială: cui aparține, cu adevărat, orașul?

Una dintre formele cele mai concrete prin care statul poate interveni este dezvoltarea rețelei de creșe. Acestea nu sunt doar servicii sociale sau educaționale, ci componente-cheie ale infrastructurii de îngrijire timpurie, care permit femeilor să rămână active profesional, să urmeze studii sau să se implice civic. Deși infrastructura grijii include un ansamblu mult mai larg de servicii, politici și resurse, de la îngrijirea persoanelor vârst-

nice și serviciile de sănătate până la locuire și transport, în cadrul acestui eseu ne concentrăm în mod specific asupra îngrijirii timpurii, și în special asupra creșelor. Această delimitare este justificată de faptul că accesul la servicii pentru copiii sub trei ani reprezintă unul dintre cele mai problematice puncte ale infrastructurii de îngrijire din România. Conform cercetărilor recente (Mateescu & Tufiș, 2024), 39% dintre femeile din România au copii minori, iar 66% consideră că dezvoltarea creșelor și grădinițelor este cea mai eficientă măsură pentru creșterea natalității. În același timp, 82% dintre femei spun că statul oferă un sprijin redus sau foarte redus familiilor cu copii.

România se situează printre statele membre ale Uniunii Europene cu cele mai reduse rate de utilizare a serviciilor formale de îngrijire pentru copiii sub 3 ani, cu un nivel de aproximativ cinci ori sub media UE (Eurydice, 2025). Accesul redus la creșe afectează în special copiii din medii vulnerabile și amplifică inegalitățile sociale. În absența acestor servicii, responsabilitățile de îngrijire sunt preluate frecvent de bunici sau de alte femei din familia extinsă, ceea ce menține presiunea asupra muncii de grijă neplătite și asupra rolurilor de gen tradiționale. În același timp, deficitul de servicii de îngrijire generează și forme de externalizare a muncii de grijă în afara familiei, inclusiv prin angajarea de lucrătoare domestice migrante. În București, această tendință este vizibilă prin creșterea numărului de bone provenite din Filipine, Nepal sau Sri Lanka, pe fondul cererii ridicate și al deficitului de forță de muncă în sectorul îngrijirii. Aceste evoluții indică faptul că lipsa infrastructurii publice de îngrijire nu dispare, ci este redistribuită, adesea prin transferul costurilor către alte cate-

gorii vulnerabile, în cadrul unor lanțuri globale ale muncii de îngrijire.

Datele Institutului Național de Statistică (INS) indică faptul că în București există aproximativ 70.000-80.000 de copii cu vârste între 0 și 3 ani. Pentru această categorie de vârstă, nu există însă o evidență publică integrată care să coreleze numărul copiilor cu capacitatea totală a creșelor de stat la nivelul municipiului, datele fiind fragmentate la nivelul celor șase sectoare administrative. Dintr-o sinteză HotNews (2023) aflăm că la nivelul întregului oraș ar exista un total de aproximativ 4.900 de locuri în creșele de stat. Dacă raportăm această capacitate la o populație estimată de circa 75.000 de copii, rezultă o rată de acoperire de aproximativ 6-7%. Cu alte cuvinte, peste 90% dintre copiii cu vârste între 0 și 3 ani nu au acces la un loc în creșă publică. Totuși, această estimare nu include capacitatea creșelor private, pentru care nu există o bază de date publică centralizată privind numărul total de locuri disponibile. Însă, chiar și în condițiile existenței acestui sector, deficitul de îngrijire rămâne semnificativ. În practică, această situație se traduce fie prin retragerea temporară a unui părinte de pe piața muncii după încheierea concediului de creștere a copilului, fie prin externalizarea îngrijirii către bunici, rude extinse sau servicii private de tip bonă. Aceste alternative implică cheltuieli lunare semnificative, estimate frecvent între 2.500 și 3.000 de lei pentru o creșă privată sau o bonă. Prin urmare, Bucureștiul, deși este cel mai mare centru urban și economic al României, se confruntă cu un deficit structural de capacitate în ceea ce privește infrastructura publică de îngrijire timpurie. Estimările HotNews indică pentru anul 2022 un deficit de peste 2000 de locuri.

Această lucrare își propune să aducă în prim-plan intersecția dintre munca de îngrijire (care include reproducerea socială, îngrijirea copiilor, a vârstnicilor, a comunității) și spațiul urban ca teren al (in)justiției sociale. Ancorată în teoriile feministe despre reproducerea socială (Federici, 2012; Bhattacharya, 2017), dar și din reflecțiile despre dreptul la oraș (Lefebvre, 1968; Harvey, 2012), cercetarea analizează cum infrastructurile urbane (sau lipsa acestora) reflectă și perpetuează inegalitățile de gen. Tratăm grija/îngrijirea nu ca pe o dimensiune privată, ci ca pe o infrastructură esențială, care necesită vizibilitate politică și resurse publice. Lipsa creșelor, transportul public inaccesibil sau lipsa spațiilor sigure pentru îngrijire devin expresii ale excluderii

sistematice a muncii reproductiv-emoțională din designul urban. Prin această lentilă teoretică, explorăm cum dreptul la oraș devine inseparabil de dreptul la îngrijire. Ne propunem să examinăm câteva creșe din București ca parte a infrastructurii de îngrijire, comparativ cu exemple similare din Barcelona și Copenhaga. Credem că extinderea rețelei de creșe, formarea personalului calificat, combaterea discriminării femeilor pe piața muncii, accesul echitabil la servicii de sănătate și îmbunătățirea legislației sunt condiții-cheie pentru susținerea mamelor și a familiilor cu copii mici.

Orașe precum Barcelona și Copenhaga au integrat principiile urbanismului feminist și au recunoscut grija ca dimensiune centrală a planificării urbane. În acest context, cercetarea analizează modul în care infrastructura de îngrijire timpurie (creșele) este organizată în București, cu accent pe distribuția teritorială și accesibilitate, și explorează ce lecții pot fi desprinse din modelele celor două orașe europene.

Analiza comparativă propusă urmărește cinci dimensiuni ale infrastructurii de îngrijire timpurie: (1) capacitatea sistemului de a răspunde cererii de locuri în creșe, raportată la populația de copii de 0–3 ani și la solicitările de înscriere; (2) accesibilitatea economică a serviciilor și mecanismele de finanțare publică; (3) distribuția teritorială și integrarea creșelor în infrastructura urbană și de transport; (4) organizarea instituțională a accesului și măsura în care acesta este tratat ca drept social; și (5) integrarea infrastructurii de îngrijire în politici mai largi privind egalitatea de gen, participarea femeilor pe piața muncii și bunăstarea familiilor. Aceste dimensiuni permit compararea nu doar a sistemelor de educație timpurie, ci și a diferitelor moduri de organizare a grijii ca responsabilitate publică.

Întrebarea legată de infrastructura de îngrijire timpurie este crucială într-un context în care, așa cum am explicat deja, munca de îngrijire este adesea invizibilizată și subevaluată, dar și delegată în mod disproporționat femeilor. Accesul la servicii de îngrijire a copiilor mici, precum creșele, nu este doar o chestiune practică sau logistică, ci una profund legată de justiția socială și de gen. Lipsa acestor servicii limitează autonomia femeilor, afectează capacitatea lor de a participa activ în câmpul muncii sau în educație și contribuie la perpetuarea unor inegalități structurale adânci.

Din perspectiva urbană, infrastructura de îngrijire este un element-cheie în construirea unui „oraș al grijii” (caring city), un oraș care

nu este planificat exclusiv în jurul producției economice, al mobilității sau al infrastructurii dure, ci care integrează grija, reproducerea socială și coeziunea comunitară ca elemente centrale ale dezvoltării urbane. Lipsa unui acces echitabil la servicii de îngrijire echivalează, în practică, cu o formă de excludere urbană, în special pentru femei. Ea înseamnă o încălcare indirectă a dreptului la oraș, în sensul larg al accesului echitabil la resurse, spații și oportunități.

În acest context, Barcelona reprezintă un exemplu remarcabil de oraș care a integrat principiile urbanismului feminist în politicile sale. Administrația locală a reconfigurat spațiul urban pentru a sprijini mai bine activitățile de îngrijire, de la extinderea rețelei de creșe și centre comunitare până la recunoașterea simbolică și practică a muncii de îngrijire în discursul politic și planificarea bugetară. De asemenea, Copenhaga oferă un model de integrare a îngrijirii timpurii într-un sistem public robust, universal și bine finanțat, cu obiectivul de a asigura accesibilitate teritorială și incluziune socială. Politicile sale prioritizează apropierea serviciilor de domiciliu, implicarea comunității și flexibilitatea programelor educaționale pentru copiii mici, toate fiind coordonate printr-o abordare centrată pe echitate și bunăstare socială. Prin urmare, o analiză comparativă între București și aceste două orașe poate evidenția diferențele de viziune și implementare în ceea ce privește infrastructura de îngrijire și poate genera recomandări de politici locale mai sensibile la gen și la nevoi. Astfel, cercetarea de față își propune să contribuie la înțelegerea modului în care Bucureștiul poate deveni un oraș mai incluziv și mai atent la dimensiunea socială a infrastructurii.

Problematica este abordată dintr-o perspectivă interdisciplinară, reflectată inclusiv în componența echipei de cercetare, care reunește expertiză din domeniile studiilor de gen, științelor politice și arhitecturii. Așadar, obiectivele cercetării constau în:

Explorarea îngrijirii timpurii ca fenomen complex, aflat la intersecția politicilor publice, urbanismului și justiției sociale/de gen, printr-o abordare interdisciplinară ce cuprinde perspective din studiile de gen, arhitectură, sociologie și altele, pentru a înțelege modul de organizare și distribuție a acesteia în București;

Evaluarea accesibilității unor creșe selectate, prin cercetare de teren și simularea unei dizabilități, pentru a examina modul în care spațiul urban poate accentua excluderea;

Identificarea unor bune practici din Barcelona și Copenhaga, orașe care implementează principiile urbanismului feminist și ale infrastructurii grijii, pentru a formula recomandări.

În continuare, în cadrul teoretic propus, abordăm relația dintre infrastructura de îngrijire și dreptul la oraș, printr-o perspectivă feministă ce evidențiază rolul esențial al muncii de îngrijire în organizarea socială și urbană. Vom analiza cum orașele precum București au fost planificate mai degrabă în jurul producției economice, marginalizând reproducerea socială și munca de îngrijire, realizată preponderent de femei, care rămâne în mare măsură invizibilă și subfinanțată.

Cadrul teoretic: despre grijă, în- frastructura invizibilă

În centrul acestui demers teoretic se află conceptul de grijă, înțeles nu doar ca un act afectiv sau familial (îngrijirea copiilor, a vârstnicilor, a bolnavilor), ci ca activitate socială fundamentală pentru reproducerea vieții. Grijă nu este o funcție secundară, ci una esențială pentru funcționarea cotidiană a societății, iar modul în care este organizată sau ignorată reflectă ierarhiile și prioritățile politice și economice ale orașului contemporan. Această abordare reflectă o schimbare de paradigmă: de la o înțelegere a grijii ca responsabilitate individuală (în special a femeii), spre o recunoaștere a grijii ca infrastructură socială, care trebuie susținută prin politici publice și planificare urbană. În acest sens, grija devine un concept politic, iar felul în care este organizată sau neglijată, reflectă prioritățile și valorile unei societăți.

Conceptul de reproducere socială (Federici, 2012; Bhattacharya, 2017) acoperă totalitatea activităților prin care este menținută viața umană, zilnic și între generații. Munca de îngrijire – gătitul, curățenia, supravegherea, sprijinul emoțional – este deseori neplătită, invizibilizată și profund feminizată, fiind considerată „naturală” pentru femei și decuplată de la politicile publice sau planificarea urbană. Acest lucru contribuie la menținerea inegalităților de gen.

Nancy Fraser (2016) vorbește despre o „criză a grijii/îngrijirii” în capitalismul contemporan, în care cerințele pieței intră în conflict cu nevoile sociale, în special în lipsa unor infrastructuri de îngrijire susținute de stat. Urmărind logica argumentării sale, putem spune că stabilitatea actualului sistem nu depinde doar de subrecunoașterea și subremunerarea muncii de îngrijire, ci și de menținerea unor ierarhii sociale care furnizează

constant forță de muncă precară în sectorul îngrijirii. Exemplele empirice de la îngrijirea externalizată către bunice până la creșterea numărului de lucrătoare domestice migrante/asiatice, evidențiază modul în care deficitul de infrastructură publică este compensat prin transferul costurilor către alte grupuri aflate în poziții dezavantajate. Din această perspectivă, rămâne deschisă o întrebare pe care acest eseu nu o abordează în profunzime, dar pe care o lăsăm ca punct de reflecție: poate fi extinsă incluziunea socială și redusă vulnerabilitatea fără a redistribui sistematic costurile muncii de îngrijire către grupuri deja dezavantajate?

Joan Tronto (1993, 2013) propune o etică a grijii drept fundament al unei democrații autentice, în care bunăstarea colectivă este o responsabilitate publică, nu doar privată. O astfel de etică implică existența unor infrastructuri ale grijii: creșe, centre de zi, transport accesibil, spații publice sigure. Astfel, grija devine o dimensiune a justiției spațiale. Din această perspectivă, grija devine o dimensiune a justiției spațiale, întrucât modul în care este distribuită în oraș reflectă și produce forme de inegalitate. Accesul diferențiat la infrastructurile de îngrijire determină nu doar calitatea vieții cotidiene, ci și gradul de participare la viața economică, socială și politică a orașului.

În România, datele reflectă o distribuție profund inegală a muncii de îngrijire: 96% dintre femei declară că ele sau o altă femeie din gospodărie pregătesc mâncarea, spală vasele și hainele; 95% fac curățenie în locuință; 94% calcă rufe; 85% fac cumpărăturile; 84% plătesc facturile (Mateescu & Tufiş, 2024). Aceste cifre confirmă existența unei împărțiri tradiționale a rolurilor de gen, care le suprasolicitează pe femei și îi exonerează pe bărbați.

Aceste idei se leagă de conceptul de drept la oraș, introdus de Henri Lefebvre (1968) și reluat de David Harvey (2012), care afirmă că orașul este un bun comun, nu o marfă, și că toți locuitorii au dreptul să participe la modelarea sa. Însă acest drept este profund inegal distribuit: orașele contemporane sunt adesea gândite pentru cetățeanul ideal activ, mobil, productiv, în timp ce nevoile celor care îngrijesc sau depind de îngrijire sunt ignorate.

Studiile de planificare urbană feministă (Fainstein, 2000; Sandercock, 1998) au arătat că orașele sunt deseori construite în funcție de normele masculine ale muncii și mobilității, iar infrastructurile dedicate îngrijirii sunt subdezvoltate sau absente. Lipsa creșelor

publice, distanțele lungi între servicii de bază, transportul inaccesibil sau spațiile publice nesigure contribuie la marginalizarea femeilor și a celor care practică munca de îngrijire. Urbanismul feminist investighează felul în care orașele reproduc inegalități structurale, proiectând spațiul pentru cetățeanul „ideal” – autonom, mobil, activ economic – adesea presupus a fi bărbat. În realitate, femeile, mai ales cele implicate în activități de îngrijire, trăiesc într-un oraș care nu le reflectă nevoile și le restricționează autonomia. Așa-zisa „neutralitate” a planificării urbane este demonstrată: în spatele normelor aparent universale se ascunde o viziune androcentrică asupra funcțiilor urbane.

Așa cum menționam la început, recent, conceptul de care infrastructură a fost tot mai frecvent incorporat în literatura de specialitate privind justiția urbană. Klinenberg (2018) și Dowling (2022) susțin că infrastructura socială trebuie să fie tratată la fel de serios ca infrastructura fizică. A nu investi în grija publică înseamnă a fragiliza viața cotidiană a celor mai vulnerabili. Și în orice caz, atunci când vorbim despre infrastructura de îngrijire, este esențial să înțelegem că aceasta include nu doar instituțiile specializate, ci și elemente fundamentale ale mobilității urbane, precum rețelele de transport și structura fizică a spațiului stradal. Transportul urban, gândit predominant în logica deplasării eficiente între domiciliu și locul de muncă, nu corespunde realităților cotidiene ale persoanelor cu responsabilități de îngrijire. Pentru acestea, o simplă deplasare în oraș presupune adesea o succesiune de opriri, de la preluarea copilului de la școală, la efectuarea cumpărăturilor, trecând eventual pe la o rudă vârstnică, ceea ce transformă traseul într-un circuit complex, a cărui eficiență este condiționată de infrastructura existentă. În lipsa unui automobil, întregul parcurs se desfășoară în funcție de distanțele dintre stații, timpii de așteptare și accesibilitatea acestora, ceea ce determină pierderi semnificative de timp și energie.

Mai mult, infrastructura de transport nu se limitează la autobuze și linii de metrou, ci include elemente precum calitatea pavajului, existența bordurilor accesibile, gardurilor de protecție și mobilierului stradal. Un exemplu notabil de bună practică în acest sens îl reprezintă Copenhaga, unde trotuarele sunt proiectate în mod incluziv: există suprafețe netede dedicate cărucioarelor, zone texturate pentru persoanele cu deficiențe de vedere și benzi largi pentru biciclete, reflectând astfel

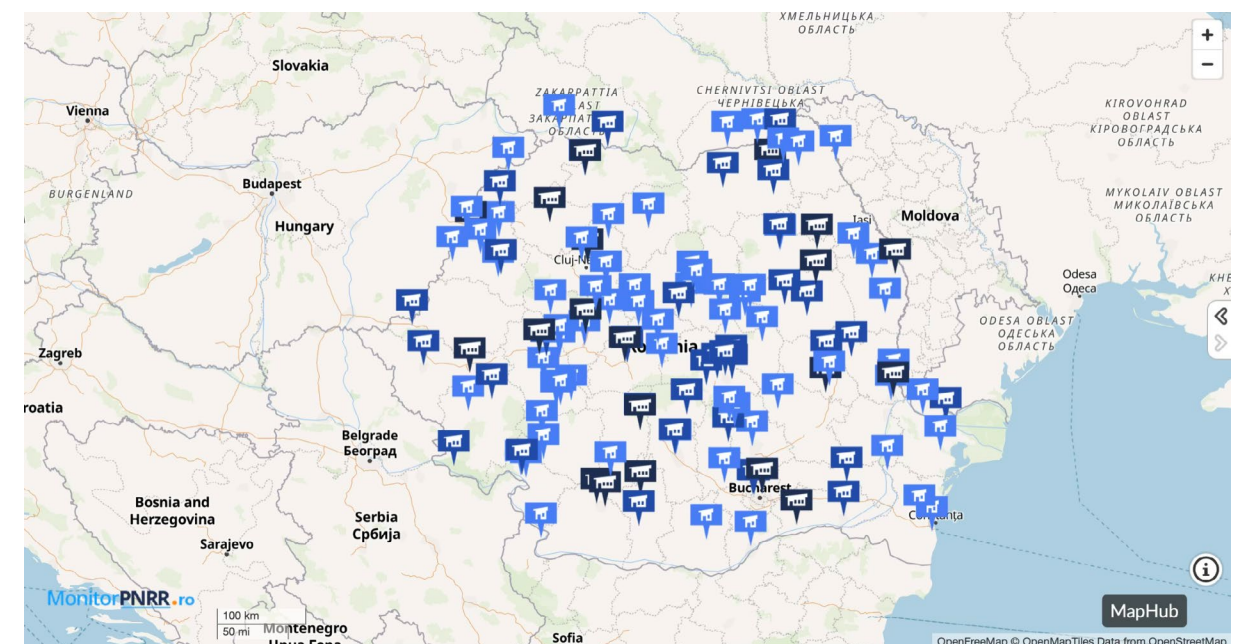
o viziune urbană sensibilă la diversitatea utilizatorilor. Această lipsă de adaptare a infrastructurii generează forme noi de segregare spațială, fenomen cunoscut sub denumirea de urbanism de tip enclavă. În acest model, zonele privilegiate, adesea bine conectate cu centrul orașului prin rețele de transport performante, în special în direcția nord-est, sunt favorizate, în timp ce cartierele defavorizate devin tot mai deconectate, ceea ce conduce la o ruptură a interacțiunii sociale. Aceste dinamici pot fi analizate prin prisma geografiei feministe, care evidențiază separarea tradițională între sfera masculină, asociată cu spațiul public, munca și autoritatea și sfera feminină, asociată cu domesticitatea, îngrijirea și invizibilitatea socială. Așadar, accesul la infrastructură nu este doar o problemă tehnică, ci una de drepturi fundamentale: cine poate circula, cine poate decide, cine poate participa? (Alexandru, 2024)

Pentru a înțelege complexitatea acestor procese, este esențială o abordare intersecțională (Crenshaw, 1989), care analizează cum diferite forme de opresiune (gen, clasă, etnie, statut migrator, dizabilitate) se combină pentru a produce inegalități specifice. În contextul est-european, tranziția post-socialistă a dus la reprivatizarea grijii: responsabilitățile sociale au fost transferate înapoi către femei și familie, în paralel cu o reducere masivă a serviciilor publice de îngrijire. În România, lipsa creșelor publice, salariile foarte mici din sectorul de îngrijire și subfinanțarea asistenței sociale reflectă un model de oraș care ignoră grija ca funcție publică (Vincze, 2006, 2017).

Legătura dintre infrastructura grijii și ac-

cesul la oraș este poate ilustrată cel mai clar de disponibilitatea creșelor. Orașul devine cu adevărat un spațiu al tuturor doar dacă permite participarea egală, iar aceasta este condiționată, pentru mulți părinți (în special femei), de posibilitatea de a lăsa copiii într-un cadru sigur și accesibil. Absența creșelor în anumite cartiere reflectă nu doar o problemă de infrastructură, ci și o prioritizare politică: zonele fără servicii de îngrijire sunt, de fapt, spații în care orașul a ales să nu investească în viața cotidiană a locuitorilor săi. Astfel, planificarea urbană ignoră infrastructurile invizibile care susțin reproducerea socială.

În România, construcția de creșe publice a fost neglijată timp de mai multe decenii, în special după anii '90, când aceste investiții au fost drastic reduse sau complet abandonate. Abia odată cu lansarea Planului Național de Redresare și Reziliență (PNRR), statul român a adoptat o strategie coerentă și sustenabilă privind dezvoltarea rețelei de creșe publice. Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației (MDLPA) coordonează această reformă prin Componenta 15, Investiția 1 – „Construirea, echiparea și operaționalizarea a 110 creșe moderne”, cu un buget total de 230 milioane euro. Scopul este de a asigura servicii educaționale timpurii pentru aproximativ 4.500 de copii până la sfârșitul anului 2025. MDLPA a obținut suplimentarea, de la bugetul de stat, a fondului pentru investiții, astfel că lista creșelor noi ce vor fi construite (până la T4 2025) a crescut de la 110 creșe la 124 de creșe, dintre care 70 creșe mici (maxim 4 grupe/40 copii), 34 creșe medii (maxim 7 grupe/70 copii) și 20 creșe mari (maxim 11

Sursă foto: Monitor PNRR. Creșe noi care vor fi construite prin Planul Național de Redresare și Reziliență

grupe/110 copii). Cele mai multe creșe sunt prevăzute în județele Bihor (8), Hunedoara (8), Brașov (7) și Harghita (6), urmate și de altele precum Alba, Argeș, Galați, Sibiu, Suceava (5). Județele cu doar o creșă planificată sunt: Arad, Bistrița-Năsăud, Călărași, Giurgiu, Ialomița, Sălaj, Teleorman (monitor PNRR).

Este important de subliniat că majoritatea creșelor sunt concentrate în mediul urban; din cele 124 planificate, doar 21 (aproximativ 17%) vor fi construite în mediul rural, ceea ce înseamnă că aproape 1 din 5 creșe va fi ridicată în zone rurale.

La începutul anului 2025, progresul construcției creșelor finanțate prin Planul Național de Redresare și Reziliență (PNRR) rămâne sub așteptări: doar 9 dintre cele 110 creșe asumate au fost finalizate în ultimii trei ani. În același timp, alte 68 de creșe se află în diferite faze de execuție, iar 23 sunt încă în stadiul de proiectare, obținere a avizelor și autorizațiilor sau în analiză la Compania Națională de Investiții (CNI) pentru aprobarea proiectului tehnic (edupedu). Această întârziere semnificativă survine cu doar un an înainte de termenul-limită stabilit pentru implementarea proiectului, ceea ce pune România într-o poziție riscantă. Țara riscă să piardă până la 27% din finanțarea oferită prin Mecanismul de Redresare și Reziliență, dacă nu accelerează ritmul și nu depășește blocajele administrative și financiare care afectează aceste investiții vitale (Romania insider).

În general, politicienii recunosc importanța creșelor ca parte integrantă a unui sistem social și educațional funcțional, însă, în practică, angajamentele lor sunt adesea afectate de probleme structurale și schimbări frecvente de priorități. De exemplu, în programul de guvernare actual, lansat pe 23 iunie 2025, se menționează explicit că se va acorda o atenție sporită educației timpurii și dezvoltării infrastructurii de creșe. La Capitolul VI, „Familie și Demografie”, alături de Strategia Națională pentru Creșterea Demografică, este inclus și un program dedicat creșelor și grădinițelor, care vizează creșterea numărului acestora la nivel central și local prin reabilitarea și transformarea unor spații neutilizate, aflate în administrarea unităților administrativ-teritoriale, precum parterele blocurilor ANL, pentru a facilita accesul la educația timpurie. Totuși, nu sunt prevăzuți indicatori clari și măsurabili care să asigure monitorizarea și asumarea responsabilității pentru aceste obiective.

Accesul la educație timpurie în România reflectă nu doar o provocare administrativă, ci o criză structurală cu implicații profunde asupra echității sociale, egalității de gen. În marile centre urbane, precum București, oferta insuficientă de locuri în creșele și grădinițele publice a transformat îngrijirea timpurie într-un bun de piață, nu într-un serviciu public garantat. Drept urmare, familiile, în special cele cu resurse limitate, sunt adesea constrânse să renunțe la oportunități profesionale sau să suporte costuri ridicate în sectorul privat, accentuând astfel inegalitățile deja existente. Conform datelor Eurostat, doar 12% dintre copiii sub 3 ani din România sunt integrați într-o formă de educație timpurie, plasând țara pe unul dintre ultimele locuri din Uniunea Europeană. În contrast, media UE depășește 60%, cu exemple precum Danemarca (peste 30%) sau Spania (44%), unde serviciile de îngrijire sunt parte integrantă a politicilor de incluziune și dezvoltare.

Metodologia cercetării

Studiul include o analiză de documente care acoperă legislația relevantă în domeniul îngrijirii timpurii, precum și date statistice oficiale privind accesul la creșe. Complementar, am realizat o revizuire (critică) a literaturii de specialitate, cu accent pe dimensiunile sociale, urbane și de gen ale infrastructurii de îngrijire. Componenta empirică a cercetării a inclus o mini-cercetare de teren prin vizitarea a trei creșe din București:

Creșa Cerceluș (Grădinița nr. 239), situată pe Strada Cerceluș 50-52, în apropierea Pieței Unirii și Bulevardului Decebal, în zona cunoscută ca Centrul Civic;

Complexul de servicii pentru copilul cu dizabilități neuropsihice, situat pe Strada Reînvierii nr. 1B, în cartierul Colentina-Tei, Sector 2;

Creșa Teiul Doamnei, situată pe Strada Teiul Doamnei nr. 99, în cartierul Tei.

În cadrul acestor vizite, am aplicat o fișă de observație prin care am evaluat nivelul de accesibilitate. Ne-am folosit o simulare a unei dizabilități locomotorii pentru a identifica potențiale bariere arhitecturale și de infrastructură care afectează accesul echitabil la servicii.

Pe lângă mini-cercetarea de teren, studiul include o analiză comparativă a politicilor publice din orașe precum Barcelona și Copenhaga, cunoscute pentru abordările lor inovatoare privind îngrijirea ca responsabilitate colectivă. Aceste exemple internaționale vor

fi analizate prin prisma urbanismului feminist și a integrării infrastructurii grijii în planificarea urbană, cu scopul de a formula recomandări relevante pentru contextul din România.

Această cercetare exploratorie a fost realizată în luna iunie 2025, în cadrul proiectului „Infrastructura îngrijirii în București”, derulat de Revista Zeppelin. Analiza noastră oferă doar o imagine parțială, însă relevantă asupra condițiilor de acces și organizare a îngrijirii timpurii în capitală.

Studii de caz: Barcelona și Copenhaga

Sistemul de educație și îngrijire timpurie (ECEC) în Barcelona

În Barcelona, educația și îngrijirea copiilor mici sunt organizate într-un sistem integrat de educație preșcolară, structurat pe două cicluri (0–3 ani și 3–6 ani). Participarea la aceste servicii nu este obligatorie, însă este susținută printr-o ofertă publică extinsă și printr-un sistem administrativ centralizat de informare și acces gestionat de Ajuntament de Barcelona.

În București, educația preșcolară (3–6 ani) devine parte a învățământului obligatoriu începând cu grupa mare (5 ani), însă segmentul 0–3 ani rămâne neobligatoriu și este organizat printr-o rețea de creșe publice finanțate integral din fonduri publice, gestionate la nivelul sectoarelor, alături de o ofertă privată complementară. Spre deosebire de Barcelona, unde infrastructura este integrată într-un sistem municipal unitar de informare și planificare, în București datele privind capacitatea, locurile disponibile și procedurile de admitere sunt fragmentate instituțional.

Din punct de vedere al organizării serviciilor, în Barcelona, primul ciclu al educației timpurii este oferit prin creșe municipale (escoles bressol) și servicii subvenționate (llars d'infants), coordonate de Primăria Barcelonei și de administrația regională din Catalonia. Copiii pot fi înscriși de la aproximativ patru luni, iar accesul este reglementat printr-un proces anual de admitere bazat pe punctaj (domiciliu, venit, situație familială etc.), completat în cazuri de egalitate prin mecanisme publice de departajare. Similar, și în București accesul la creșele publice este de asemenea condiționat de criterii administrative și sociale, însă sistemul este mai fragmentat între sectoare, iar capacitatea disponibilă este insuficientă în raport cu cererea. Nu există un mecanism unitar de admitere sau o platformă centralizată echivalentă, ceea ce produce variații teritoriale semnificative în acces.

Din datele publice disponibile, pare că în ambele orașe cererea depășește oferta. Diferența nu constă așadar în existența sau absența excluderii, ci în modul în care deficitul este administrat instituțional: Barcelona îl gestionează printr-un sistem standardizat și transparent de punctaj și departajare, în timp ce Bucureștiul funcționează printr-o arhitectură administrativă descentralizată.

Un element important de comparație îl reprezintă modul de finanțare: dacă în București creșele publice sunt finanțate integral din buget public, ceea ce le face, în principiu, gratuite pentru utilizatori (în practică însă, accesul este limitat de capacitatea insuficientă a sistemului), în Barcelona, serviciile sunt organizate printr-un sistem de tarifyare socială (preus públics i tarifació social), în care contribuția familiilor este ajustată în funcție de venit. De exemplu, pentru copiii din grupa I2 (2–3 ani), educația este gratuită în escoles bressol municipals, rămânând de plată doar serviciile de masă sau costuri auxiliare, de asemenea ajustate social. Pentru grupele I0 și I1, contribuția este progresivă, în funcție de capacitatea economică a familiei.

Diferențele dintre cele două orașe sunt vizibile la nivel de guvernare. În Barcelona, informațiile privind serviciile ECEC sunt centralizate pe platforma Ajuntament de Barcelona (<https://ajuntament.barcelona.cat/es/>), care include o hartă digitală interactivă a tuturor serviciilor (mapa d'equipaments), precum și informații detaliate despre admitere, capacitate și funcționare. În București, informațiile sunt distribuite între sectoare și instituții, ceea ce reduce transparența și face mai dificilă înțelegerea capacității reale a sistemului la nivel urban.

În plus, în Barcelona, infrastructura de îngrijire este integrată într-o strategie urbană explicită, reflectată în planuri precum Pla per a l'educació i criança de la petita infància 2021–2024, care a vizat extinderea rețelei de escoles bressol municipals și creșterea capacității de îngrijire timpurie. Deși obiectivele cantitative nu au fost pe deplin atinse, planificarea rămâne un instrument central de guvernare urbană. În schimb, în București, extinderea rețelei de creșe este mai degrabă incrementală și dependentă de decizii administrative locale, fără o strategie care să ghideze.

Barcelona dezvoltă și o rețea de spații municipale pentru familii (Espais Familiars de Criança Municipal – EFCM), care funcționează ca spații de sprijin parental și socializare pentru familii cu copii 0–3 ani. Acestea pot fi

înțelese ca „third spaces” ai îngrijirii, în care dimensiunea comunitară a parentingului este susținută instituțional. Un astfel de nivel de infrastructură comunitară nu are un echivalent sistematic în București, unde sprijinul pentru îngrijire dacă nu este concentrat în instituții formale (creșe) rămâne la nivelul unor rețele informale familiale.

Astfel, comparația dintre Barcelona și București nu indică un sistem „superior”, ci două regimuri diferite de organizare a infrastructurii de îngrijire. Bucureștiul funcționează pe baza unui model de finanțare publică integrală a serviciilor de creșă, dar într-un context de capacitate limitată și guvernare fragmentată. Barcelona, în schimb, combină finanțarea publică semnificativă cu un sistem de tarifyare socială, planificare urbană integrată și infrastructură informațională centralizată.

Sistemul de educație și îngrijire timpurie (ECEC) în Copenhaga

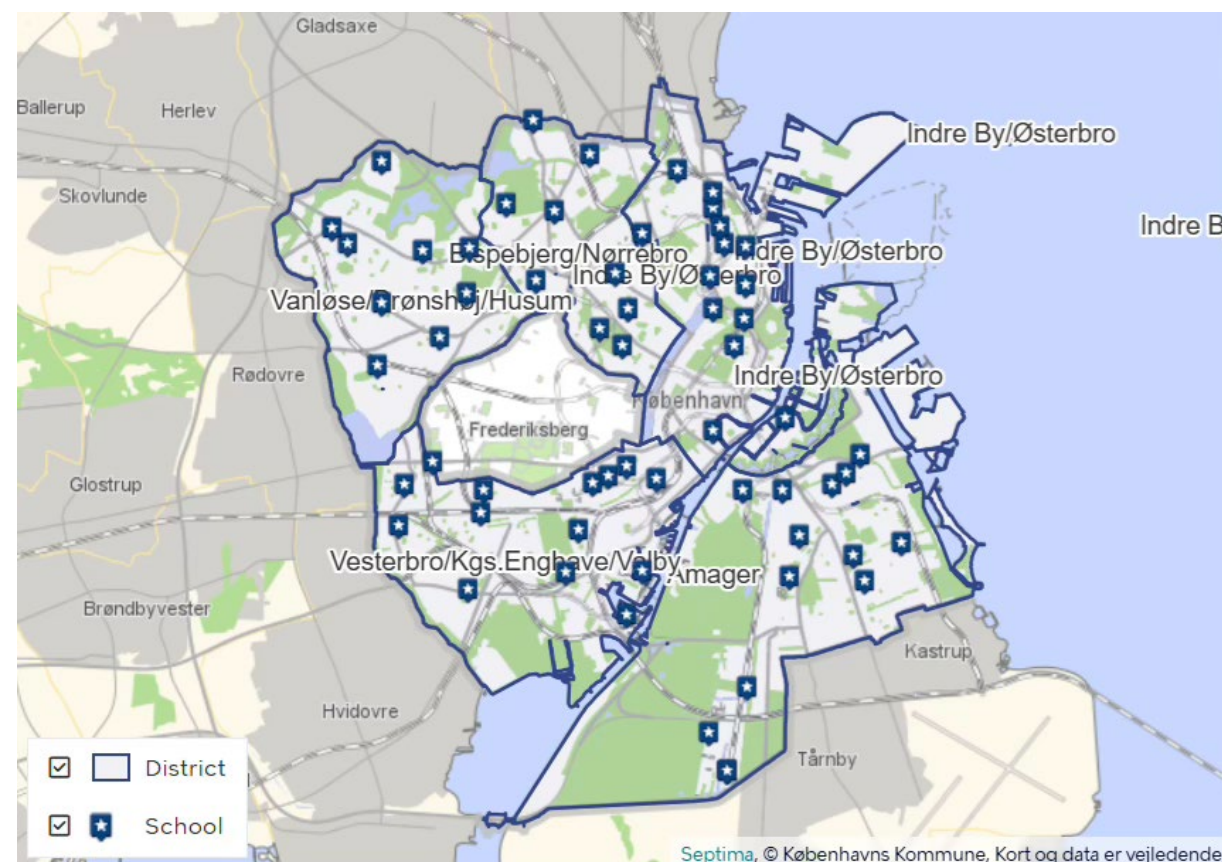
În Copenhaga, sistemul de educație și îngrijire timpurie este construit în jurul principiului accesului universal garantat la servicii pentru copiii mici. Toți copiii au dreptul efectiv la un loc într-o formă de îngrijire de zi începând de la aproximativ 6 luni și până la intrarea în școala obligatorie. Spre deosebire de București și Barcelona, unde accesul depinde de capacitatea disponibilă și de mecanisme de

de a asigura un loc fiecărui copil într-un interval de timp determinat. Diferența esențială nu este doar una de capacitate, ci de statut juridic și politic al îngrijirii: în Danemarca, aceasta funcționează ca drept social garantat, în timp ce în celelalte două cazuri rămâne un serviciu contingent, dependent de ofertă.

Sistemul este în mare parte public și puternic subvenționat, cu contribuții parentale stabilite progresiv în funcție de venit, în jur de 10% din costul real. Restul este acoperit din finanțare publică, ceea ce reduce semnificativ stratificarea socială a accesului.

Costul creșelor este de 3966DKK/lună - 495Euro (fără prânz), iar cu prânz inclus ajunge la 4708DKK/lună - 631 Euro. Conform Eurostat și Statistik Denmark, venitul net median al unei familii este de ~48.000DKK (6433 Euro), deci costul creșelor este aproximativ 9-10% din salariul net. Aceste costuri sunt 25% din total, restul de 75% fiind subvenționat de stat. Familiile cu mai mulți copii plătesc doar 17,5% pentru al doilea copil și nimic pentru al treilea și următorii. În unele cazuri, familiile nou-venite și refugiate pot primi sprijin special de integrare, inclusiv compensarea costurilor pentru îngrijirea copilului.

În comparație, atât în Barcelona, cât și în București, deși există forme de subvenționare publică, accesul efectiv este filtrat de lipsa lo-

selecție sau punctaj, în Danemarca există o obligație administrativă clară a municipalității

curilor (București) sau de proceduri competențelor

itive de admitere (Barcelona), ceea ce introduce inegalități suplimentare înainte de etapa de finanțare.

Primul ciclu al educației timpurii (vuggestue, 0–3 ani) este administrat centralizat de municipalitate, care are obligația de a oferi o soluție de îngrijire în proximitatea domiciliului, inclusiv în condiții de listă de așteptare. În plus, sistemul danez include forme alternative de îngrijire, precum dagpleje (asistent maternal public), care extinde capacitatea totală și oferă flexibilitate teritorială, o componentă absentă ca infrastructură publică structurată atât în București, cât și în Barcelona.

În prezent, site-ul Primăriei din Copenhaga te redirecționează pe harta care conține școlile publice din oraș, însă există o platformă (institutioner.dk) care oferă informații despre instituțiile de îngrijire a copiilor din Danemarca, unde găsim pe o hartă interactivă a 347 creșe și 375 grădinițe, printre care 283 sunt comasate. În 2022, la nivel național, undeva la 75.000 copii cuprinși între vârstele de 0-2 ani erau înscriși la creșe, dintre care 75% aparținând statului. (<https://lex.dk/vuggestue>).

Această arhitectură instituțională mută responsabilitatea de la nivelul familiei către administrația publică. În București, accesul la creșe rămâne dependent de distribuția inegală a locurilor între sectoare și de capacitatea limitată a sistemului public, ceea ce transformă îngrijirea timpurie într-o resursă rară. În Barcelona, deși infrastructura este mai extinsă și mai bine finanțată, accesul este în continuare reglementat prin criterii de selecție, ceea ce păstrează caracterul competitiv al înscrierii.

Din perspectivă istorică, extinderea sistemului danez de îngrijire timpurie este strâns legată de transformările statului bunăstării din a doua jumătate a secolului XX. Legea din 1964 privind îngrijirea copiilor (børneforsorgsloven) a instituit cadrul pentru dezvoltarea unui sistem public de creșe, finanțat inițial în comun de stat, municipalități și familii, ulterior consolidat prin transferul responsabilității financiare către autoritățile locale în anii 1974–1976 (Møller et al., 2023). Această expansiune a fost determinată structural de creșterea participării femeilor pe piața muncii începând cu anii 1970, ceea ce a transformat îngrijirea timpurie dintr-o responsabilitate familială într-o funcție publică esențială. În schimb, în București, deși creșele sunt formal publice și subvenționate integral, lipsa capacității transformă acest drept într-unul incomplet realizabil. În Barcelona, modelul de

tarifyare progresivă coexistă cu un sistem de selecție, ceea ce produce o dublă stratificare: economică și administrativă.

În ansamblu, cazul Copenhaga ilustrează un model în care infrastructura de îngrijire este tratată ca serviciu universal garantat, integrat în arhitectura statului bunăstării. Bucureștiul și Barcelona funcționează, în schimb, ca sisteme în care accesul la îngrijire este condiționat fie de deficitul de ofertă, fie de mecanisme de selecție, ceea ce produce efecte diferite, dar convergente: externalizarea unei părți semnificative a muncii de îngrijire către familie.

Diferențele dintre Copenhaga, Barcelona și București nu țin doar de modul în care sunt organizate serviciile publice, ci de felul în care orașul este trăit în viața de zi cu zi de către cei care au responsabilități de îngrijire. În Copenhaga, accesul la creșă este tratat ca o condiție de bază pentru a putea participa la viața urbană, la muncă, educație și viață publică. În Barcelona, acest acces există, dar este filtrat prin proceduri administrative și criterii de selecție, ceea ce înseamnă că experiența orașului depinde de poziția fiecărei familii în sistem. În București, în schimb, dreptul formal la îngrijire este adesea limitat de lipsa efectivă a locurilor, ceea ce face ca accesul să depindă de rețele personale, resurse private sau noroc instituțional.

Privite din această perspectivă, aceste diferențe țin de modul în care orașul recunoaște sau nu munca de îngrijire ca parte centrală a vieții urbane. Așa cum arată teoriile feministe ale reproducerii sociale, îngrijirea nu este un „aspect privat” al familiei, ci infrastructura invizibilă care face posibilă viața publică. În acest sens, dreptul la oraș nu înseamnă doar acces la spațiu sau servicii, ci și capacitatea reală de a avea grijă și de a fi susținut în această muncă fără a fi exclus din viața publică.

Rezultatele cercetării de teren

După analiza unor modele diferite de organizare a infrastructurii de îngrijire în Barcelona și Copenhaga și raportarea acestora la situația din București, cercetarea se mută în continuare la nivelul unui București trăit. Vom prezenta date din teren din vizita a trei creșe din București din perspectiva accesibilității pentru persoane cu dizabilități locomotorii. Acest demers metodologic permite traducerea diferențelor de politici publice în experiențe spațiale concrete și evidențiază modul în care infrastructura de îngrijire funcționează

nu doar ca sistem administrativ, ci ca o rețea materială de bariere și posibilități care structurează viața cotidiană.

Observațiile de teren au fost realizate din perspectiva unei persoane cu dizabilitate locomotorie, utilizatoare de scaun rulant, ceea ce a permis o evaluare realistă și aplicată a condițiilor de acces și a mediului urban înconjurător.

În cazul Creșei Cerceluș (Grădinița nr. 239), deși locația este centrală și deservită de transport public, accesul pietonal este dificil și nesigur pentru utilizatori de scaun rulant. Stațiile din apropiere nu sunt dotate cu facilități adecvate, iar traseele pietonale sunt blocate de obstacole precum mașini parcate pe trotuare și borduri înalte. Accesul fizic în clădire este problematic, intrarea principală neavând rampă și ușile nefiind suficient de late. Lipsa semnalizării clare agravează dificultățile de orientare. Mediul urban este iluminat și sigur, însă mobilierul urban creează bariere semnificative care fragmentează ac-

cesibilitatea și reduc autonomia utilizatorilor cu mobilitate redusă.

În cazul Complexului de servicii pentru copilul cu dizabilități neuropsihice, deși este bine conectat la o rețea bogată de transport public, accesul pietonal este extrem de deficitar. Lipsa trotuarelor și a trecerilor de pietoni, împreună cu mașinile parcate pe locurile de acces, fac intrarea în creșă dificilă sau chiar inaccesibilă. Deși clădirea este dotată cu rampă și uși corespunzătoare, aceste adaptări sunt anulate de barierele din spațiul exterior. În plus, mediul înconjurător este afectat de lipsa de întreținere și de utilizarea necontrolată a spațiului pentru depozitare, ceea ce reduce semnificativ calitatea experienței și sentimentul de siguranță.

În schimb, Creșa Teiul Doamnei oferă condiții mai favorabile de acces pentru persoanele cu dizabilitate locomotorie. Traseele pietonale sunt accesibile, chiar dacă unele

porțiuni de trotuar sunt deteriorate. Intrarea în clădire este adaptată, cu rampă și uși largi, iar semnalizarea este clară. Mediul urban din jur este bine iluminat, sigur și calm, cu prezența unor spații verzi în apropiere care pot contribui la bunăstarea copiilor și părinților. Totuși, prezența caselor de pariuri în proximitate reprezintă o notă negativă pentru calitatea mediului.

Privite împreună, cele trei studii de caz indică faptul că accesibilitatea nu este o proprietate punctuală a clădirii, ci rezultatul unei continuități între infrastructura instituțională și spațiul urban în care aceasta este integrată. Chiar și în situațiile în care clădirile dispun de elemente de adaptare, accesul rămâne condiționat de calitatea trotuarelor, de organizarea parcărilor, de conectivitatea transportului public și de siguranța mediului urban imediat.

Dincolo de numărul efectiv de creșe sau de locurile disponibile în oraș, dacă ne uităm dintr-o perspectivă intersecțională, fie din poziția copilului, fie a adultului care îl îngrijește și trăiește, la rândul său, cu o dizabilitate, observăm că orașul produce incluziune sau excludere prin infrastructura sa de zi cu zi, nu doar prin capacitatea sa formală de a primi în sistem. Accesul la creșă pentru o persoană cu dizabilitate locomotorie pare mai degrabă o experiență fragmentată, în care autonomia persoanelor cu dizabilități depinde de modul în care se conectează între ele spațiul public, transportul disponibil și arhitectura concretă a instituțiilor (dacă sunt sau nu amplasate rampe, uși suficient de late, înălțimea pragurilor, semnalizarea).

Concluzii și recomandări

Grija nu este o chestiune privată, ci un element esențial al funcționării orașului. Creșele nu reprezintă doar servicii de educație timpurie, ci componente fundamentale ale infrastructurii urbane, la fel de importante ca drumurile, transportul public sau rețelele de utilități. Fără infrastructură de îngrijire, orașul devine inaccesibil pentru o mare parte din locuitorii săi, dar mai ales pentru femei, pentru cele care îndeplinesc roluri de îngrijire. În acest fel, accesul la muncă, educație, servicii și spațiu public este condiționat de existența unor soluții viabile pentru îngrijirea copiilor, iar distribuția inegală a creșelor reflectă și amplifică inegalități sociale, de gen și teritoriale. Planificarea urbană care ignoră dimensiunea îngrijirii contribuie la reproducerea unui oraș proiectat doar pentru adulți activi și autonomi, adică un oraș care exclude sistematic nevoile reale ale comunității. Așadar, grija trebuie recunoscută ca parte integrantă a infrastructurii urbane, iar investițiile în creșe trebuie tratate ca decizii strategice de politică urbană, cu impact direct asupra echității, mobilității și coeziunii sociale fiindcă un oraș care nu investește în grija locuitorilor săi este un oraș care refuză să fie al tuturor.

La momentul curent, serviciile de educație timpurie din București rămân limitate ca număr și arată o ofertă fragmentată și neuniformă între sectoare, cu cartiere subdeservite. Mai mult decât atât, fără transport eficient spre creșe, lipsă de locuri și bariere fizice, educația timpurie devine inaccesibilă pentru multe familii. Accesul la aceste servicii depinde în mare măsură de deciziile ad-

ministrațiilor locale, în special de primăriile de sector, ceea ce produce diferențe semnificative între diverse zone ale orașului. Lipsa unui plan metropolitan coerent privind educația antepreșcolară transformă îngrijirea timpurie într-un privilegiu, nu într-un drept garantat.

Statul are responsabilitatea de a transforma grija dintr-o obligație individuală, adesea plasată exclusiv pe umerii femeilor, într-o infrastructură publică. Asta înseamnă investiții susținute în rețele publice de creșe, planificare urbană care include centre de îngrijire ca infrastructură esențială, politici locale coordonate cu viziuni naționale și un cadru legislativ care garantează accesul tuturor copiilor – indiferent de clasă, gen sau zonă geografică – la educație timpurie de calitate.

Modelele internaționale, precum cele din Barcelona și Copenhaga, oferă repere relevante pentru înțelegerea modului în care infrastructura de îngrijire poate fi organizată ca parte integrată a vieții urbane, nu doar ca serviciu public sectorial. În Barcelona, rețeaua de creșe municipale este relativ extinsă și distribuită la nivelul întregului oraș, cu o atenție declarată pentru echitatea teritorială și pentru zonele cu vulnerabilitate socială mai ridicată. Aceste instituții nu funcționează doar ca spații educaționale timpurii, ci sunt adesea integrate în viața comunitară, oferind și funcții de sprijin pentru părinți și forme de pedagogie adaptate diverselor tipuri de familii. Politicile urbane de tip „child-friendly”, inclusiv intervenții precum superblocs, contribuie suplimentar la crearea unor spații publice mai sigure și mai accesibile pentru copii și îngrijitori, reducând presiunea mobilității cotidiene. În Copenhaga, accesul la servicii de îngrijire timpurie este tratat ca o condiție de bază pentru participarea la viața publică, iar municipalitatea are o obligație efectivă de a asigura un loc fiecărui copil. Această abordare este susținută de o infrastructură fizică și socială coerentă: trotuare accesibile, trasee pietonale sigure, transport public bine conectat și centre de îngrijire distribuite astfel încât să reducă dependența de resurse private sau de soluții informale. În acest sens, infrastructura de îngrijire este gândită ca parte a funcționării cotidiene a orașului, nu ca un serviciu marginal. Privite împreună, aceste două modele indică faptul că diferențele dintre Barcelona, Copenhaga și București nu țin doar de capacitatea administrativă sau de nivelul de finanțare, ci de modul în care orașul este organizat pentru a susține (sau nu) munca de îngrijire.

Pentru București, reiese clar nevoia unei rețele de creșe distribuite echitabil la nivelul

întregului oraș, inclusiv în cartierele periferice și în noile zone rezidențiale. Documentația pentru revizuirea Planului Urbanistic General al Municipiului București identifică accesul la educația timpurie drept o vulnerabilitate structurală, subliniind că rețeaua actuală de creșe este insuficientă și dificil accesibilă în mare parte a orașului. Deficitul de infrastructură generează deplasări lungi și ineficiente pentru familii, afectând în special locuitorii din zonele periferice și periurbane și limitând posibilitatea părinților, în special a mamelor, de a reveni pe piața muncii. În acest context, extinderea rețelei de creșe trebuie integrată în strategiile de locuire, mobilitate și dezvoltare urbană echitabilă. Totodată, Bucureștiul ar putea experimenta forme complementare de îngrijire, precum grupe mici de cartier sau inițiative comunitare susținute public.

Dincolo de soluțiile punctuale propuse, cercetarea a urmărit să înțeleagă modul în care îngrijirea timpurie este produsă și distribuită în oraș, la intersecția dintre politici publice, infrastructură urbană și relații sociale. Analiza comparativă a arătat că accesul la îngrijire nu depinde doar de existența unor servicii, ci și de felul în care acestea sunt integrate în țesutul urban și susținute instituțional. Studiile de caz din Barcelona și Copenhaga au evidențiat modele diferite prin care administrația publică își asumă responsabilitatea pentru infrastructura grijii, în timp ce cercetarea de teren din București a arătat că accesul este influențat nu doar de disponibilitatea locurilor, ci și de barierele cotidiene produse de spațiul urban.

Privită din perspectiva unei persoane cu dizabilitate locomotorie, experiența accesului la creșă scoate la iveală faptul că excluderea poate apărea chiar și atunci când serviciul există formal. Trotuarele inaccesibile, lipsa rampelor, obstacolele din spațiul public sau conectivitatea redusă transformă infrastructura de îngrijire într-o experiență inegal distribuită. În acest sens, concluzia principală a cercetării este că responsabilitatea pentru îngrijirea timpurie nu poate fi plasată exclusiv în sarcina familiilor. Așa cum arată atât teoriile reproducerii sociale, cât și exemplele analizate, grija reprezintă o infrastructură esențială, iar modul în care statul o organizează influențează direct posibilitatea de a participa la muncă, educație și viață publică. Dreptul la oraș înseamnă nu doar acces la locuire, transport sau spațiu public, ci și acces la condițiile materiale care fac posibilă îngrijirea.

Revenind la întrebarea care a ghidat această cercetare și anume „cum trebuie

statul să susțină responsabilitatea de îngrijire timpurie a copiilor?”, răspunsul pare să fie unul care depășește simpla creștere a numărului de locuri în creșe. Statul trebuie să trateze îngrijirea ca infrastructură publică esențială și să o integreze în planificarea urbană, în politicile de mobilitate, accesibilitate și incluziune socială. Doar astfel grija poate deveni un drept efectiv exercitat în oraș, și nu o responsabilitate transferată în mod disproporționat către familii, în special către femei.

Referințe bibliografice

- Alexandru, A. (2025). Drumul nedreptății: Gen și infrastructură. București: Tritonic.
- Barnes, J. L. (2020). Designing resilient cities that work for women, too. În S. J. Cutter (Ed.), *The Demography of Disasters* (pp. 169–187). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-49920-4_9
- Bhattacharya, T. (Ed.). (2017). *Social Reproduction Theory: Remapping Class, Recentering Oppression*. London: Pluto Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctt1vz494j>
- Carsters, L., & Pash, L. (2016). Feminism and intersectional perspectives on the right to the city. https://www.citego.org/bdf_fiche-document-2341_en.html
- Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the intersection of race and sex: A Black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory and antiracist politics. *University of Chicago Legal Forum*, 1989(1), 139–167.
- Ernst, I. (2025, 26 iunie). One Year before Deadline, Romania Risks Losing 27% of Resilience Facility Funding. *Romania Insider*. <https://www.romania-insider.com/romania-recilience-facility-losing-june-2025>
- European Commission / EACEA / Eurydice. (2025). Key Data on Early Childhood Education and Care in Europe – 2025. Luxembourg: Publications Office of the European Union. <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/publications/key-data-early-childhood-education-and-care-europe-2025>
- European Institute for Gender Equality (EIGE). (2025). Gender Equality Index 2025 – Time Domain. Disponibil la: <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2025/domain/time/>
- Eurostat. (Participation time per day in household and family care, by gender. Disponibil la: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/5/53/Participation_time_per_day_in_household_and_family_care%2C_by_gender%2C_%28hh_mm%3B_2008_to_2015%29.png
- Fainstein, S. S. (2010). *The Just City*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Federici, S. (2020). *Revolution at Point Zero: Housework, Reproduction, and Feminist Struggle*. Oakland, CA: PM Press.
- Federici, S., & Jones, C. (2020). Counterplanning in the crisis of social reproduction. *South Atlantic Quarterly*, 119(1), 153–168. <https://doi.org/10.1215/00382876-8007713>
- Fraser, N. (2016). Contradictions of capital and care. *New Left Review*, 100, 99–117. <https://newleftreview.org/issues/ii100/articles/nancy-fraser-contradictions-of-capital-and-care>
- Fraser, N. (2024). Crisis of Care? On the Social-Reproductive Contradictions of Contemporary Capitalism. https://complit.utoronto.ca/wp-content/uploads/Tithi-Nancy-Fraser-Crisis-of-Care_-On-the-Social-Reproductive-Contradictions-of-Contemporary-Capitalism.pdf
- Guvernul României. (2025). Program de Guvernare PSD–PNL–USR–UDMR–Grupul Parlamentar al Minorităților Naționale din Camera Deputaților 2025–2028.
- Haraway, D. (2007). *When Species Meet*. Minneapolis: University of Minnesota Press. https://www.researchgate.net/publication/225697761_Donna_J_Haraway_When_Species_Meet
- Harvey, D. (2012). *Rebel Cities: From the Right to the City to the Urban Revolution*. London:

- Verso.
- HotNews. (2023). Câte creșe au construit primăriile de sector din București în ultimii 5 ani și câți copii nu au prins loc anul acesta. <https://hotnews.ro/cte-crese-au-construit-primariile-de-sector-din-bucuresti-n-ultimii-5-ani-si-cti-copii-nu-au-prins-loc-anul-acesta-44440>
- Huron, A. (2015). Working with strangers in saturated space: Reclaiming and maintaining the urban commons. *Antipode*, 47(4), 963–979. <https://doi.org/10.1111/anti.12141>
- Institutioner.dk. (2025). Day care centres in Copenhagen. Disponibil la: <https://www.institutioner.dk>
- Lefebvre, H. (1968). *Le droit à la ville*. Paris: Anthropos.
- Magyari-Vincze, E. (2006). Social Exclusion at the Crossroads of Gender, Ethnicity and Class. <https://anes.gov.ro/wp-content/uploads/2024/04/Social-Exclusion.pdf>
- Mateescu, B., & Tufiş, C. (2024). Grijă pentru democrație: Interesele politice ale femeilor în 2024. București: Tritonic. <https://centrulfilia.ro/new/wp-content/uploads/2025/03/Grija-pentru-democratie-Interesele-Politice-ale-Femeilor-in-2024.pdf>
- Meseșan, D., & Gavrilă, R. (2023, 25 ianuarie). Cât valorează munca invizibilă a femeilor din România: peste 140 de ore pe lună de spălat, gătit, îngrijit copii. *Libertatea*. <https://www.libertatea.ro/stiri/cat-valoreaza-munca-invizibila-a-femeilor-din-romania-pest-140-de-ore-pe-luna-de-spalat-gatit-ingrijit-copii-ma-simt-ca-si-cum-as-avea-120-de-ani-4252244>
- Møller MØ, Lotta G, Thomazinho G, Schwartzman Y, Hill M. The state role in civilising childcare – comparing policy intentions with childcare in Brazil and Denmark. *Journal of International and Comparative Social Policy*. 2023;39(2):170-188. doi:10.1017/ics.2023.12
- Monitor PNRR. (2025). Creșe noi care vor fi construite prin Planul Național de Redresare și Reziliență. <https://monitorpnrr.eu/crese-prin-pnrr/>
- Petrescu, D., & Trogal, K. (Eds.). (2017). *The Social (Re)Production of Architecture: Politics, Values and Actions in Contemporary Practice*. London: Routledge. <https://www.routledge.com/The-Social-ReProduction-of-Architecture-Politics-Values-and-Actions-in-Contemporary-Practice/Petrescu-Trogal/p/book/9781138859494>
- Power, E. R., & Williams, M. J. (2020). Cities of care: A platform for urban geographical care research. *Geography Compass*, 14(1). <https://doi.org/10.1111/gec3.12474>
- Primăria Municipiului București. (2023). Revizuire Plan Urbanistic General al Municipiului București. Etapa I – Faza I.2. Analiza și diagnosticul tendințelor de dezvoltare. Diagnostic general și prospectiv. Vol. I.
- Primăria Municipiului București. (2023). Revizuire Plan Urbanistic General al Municipiului București. Etapa I – Faza I.2. Analiza și diagnosticul tendințelor de dezvoltare. Diagnostic general și prospectiv. Vol. II.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2001). On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being. *Annual Review of Psychology*, 52(1), 141–166. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.52.1.141>
- Rydin, Y., & Tate, L. (Eds.). (2016). *Actor Networks of Planning: Exploring the Influence of Actor-Network Theory*. London: Routledge. <https://www.routledge.com/Actor-Networks-of-Planning-Exploring-the-Influence-of-Actor-Network-Theory/Rydin-Tate/p/book/9781138573475>
- Stănescu, A. (2025, 21 februarie). Doar 9 creșe au fost finalizate în 3 ani, din cele 110 finanțate prin PNRR. *Edupedu*. <https://www.edupedu.ro/doar-9-crese-au-fost-finalizate-in-3-ani-din-cele-110-finantate-prin-pnrr-scupirea-materialelor-de-construcii-printre-motivele-invocate-de-ministerul-dezvoltarii-care-a-fost-autorizat-de-guvern/>
- The Care Collective. (2020). *The Care Manifesto: The Politics of Interdependence*. London: Verso. <https://www.versobooks.com/products/2625-the-care-manifesto?srltid=AfmBOoRcWm6lMpp2tQ5rNcz37lJP56nj6YLvb6TH4YG72epnM1Qirab>
- Tronto, J. C. (1993). *Moral Boundaries: A Political Argument for an Ethic of Care*. New York: Routledge. <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9781003070672/moral-boundaries-joan-tronto>
- Tronto, J. C. (2013). *Caring Democracy: Markets, Equality, and Justice*. New York: New York University Press. <https://nyupress.org/9780814782781/caring-democracy/>
- Tronto, J. C. (2015). *Who Cares? How to Reshape a Democratic Politics*. Ithaca, NY: Cornell Selects.
- Vincze, E. (2017). The ideology of economic liberalism and the politics of housing in Romania. *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Studia Europaea*. https://www.researchgate.net/publication/320105597_THE_IDEOLOGY_OF_ECONOMIC_LIBERALISM_AND_THE_POLITICS_OF_HOUSING_IN_ROMANIA
- Visakha, S. (2023). *Feminist Urbanism: Smashing the Patriarchy in Urban Design*. <https://www.urbanet.info/feminist-urbanism-smashing-patriarchy-in-urban-design/>

EDITORI AUTORI	Cătălina Frâncu, Teodor Călinoiu Maria-Elena (Ina) Alecxă, Adela Alexandru, Alexandra-Elena Burtea, Ioana Caravețeanu, Delia Cazan, Ioana-Claudia Dima, Teodora Dobrotă, Andra Ghenoiu, Paula Iacobescu, Sophia Panaitescu, Alesia Rusu, Andreea-Alexandra Voineag
IDENTITATE VIZUALĂ, GRAFICĂ PROIECT, DESEN COPERTĂ	Ilinca Pop-Gălățianu
DESIGN ȘI DTP PUBLICAȚIE CORECTURĂ ECHIPA ZEPPELIN MULȚUMIRI	Cătălina Frâncu Dușa-Udrea Boborel Ștefan Ghenciulescu, Raluca Marțiș, Mugur Grosu, Matei Constantinescu intervievații pentru episoadele despre infrastructura de îngijire: Adela Alexandru, Despina Bădescu, Daniela Calciu, Ana Ciceală, Eugen Pănescu, Cosmina Simiean; Adrian Agheniței (regie), Teona Galgoțiu (regie), Bogdan Marinescu (imagine), Laurențiu Coțac (sunet), Ordinului Arhitecților din România (a pus la dispoziție spațiul pentru filmare)

